

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**HÜKÜMLÜLERDE ÖNEM ARAYIŞI İLE KENDİNE ZARAR
VERME DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİDE HIRSIN
ARACI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR YAĞIZ

DR. ÖĞR. ÜYESİ EKREM SEDAT ŞAHİN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**HÜKÜMLÜLERDE ÖNEM ARAYIŞI İLE KENDİNE ZARAR
VERME DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİDE HIRSIN
ARACI ROLÜ**
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR YAĞIZ

DANIŞMAN : DR. ÖĞR. ÜYESİ EKREM SEDAT ŞAHİN
JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. ÜMİT MORSÜNBÜL
JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. GÖKAY KELDAL

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezen fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Yağmur

Soyadı : YAĞIZ

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Hükümlülerde Önem Arayışı ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolü

İngilizce Adı : The Mediating Role of Ambition in the Relationship Between Significance Quest and Self-Harm Behavior in Prisoners

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Yağmur YAĞIZ

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Yağmur YAĞIZ tarafından hazırlanan “hükümlülerde önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ekrem Sedat ŞAHİN Eğitim Bilimleri ABD, Aksaray Üniversitesi	☐	☐	
Üye: Prof. Dr. Ümit MORSÜNBÜL Eğitim Bilimleri ABD, Aksaray Üniversitesi	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Gökay KELDAL DeneySEL Psikoloji ABD, İnönü Üniversitesi	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 23/06/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Tez sürecinde bilgi birikimi, yönlendirmeleri ve yapıcı katkılarıyla çalışmamın her aşamasında bana sabırla rehberlik eden, her cümlemi ince eleyip sık dokuyarak bana geri dönütleri ile desteğini esirgemeyen danışman hocam değerli Dr. Öğretim Üyesi Ekrem Sedat ŞAHİN'e,

Hayatım boyunca bana koşulsuz sevgi, destek ve güven veren ilk öğretmenim sevgili annem Aysun UZ'a, eğitimim için sonsuz destekçim olan ve benim her zaman ilerlememi isteyen canım babam Ömer UZ'a ve beni her zaman güldüren, her koşulda yanımda olan, güçlü ve içten kalbiyle desteğini hissettiren canım kardeşim Beratcan UZ'a,

Bu süreçte sabrı, anlayışı ve sevgisiyle yanımda olan, motivasyonumu her zaman yüksek tutmamı sağlayan sevgili eşim Yasin YAĞIZ'a,

Tez yazım sürecimin son üç ayında mide bulantılarıyla geçen günlerde bile içimde büyüyerek bana umut olan minik yoldaşım sevgili bebek Yağız'a,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışlarının demografik özellikler açısından incelenmesi ve önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rolünün belirlenmesidir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın katılımcılarını, Ereğli (Konya) Ceza İnfaz Kurumu Kampüsü'nde bulunan dört ceza infaz kurumundan uygun örnekleme stratejisi ile seçilen 346 yetişkin erkek hükümlü oluşturmuştur. Uç değerlerin çıkarılması sonucunda verileri üzerinde işlem yapılan katılımcı sayısı 332'ye düşmüştür. Veri toplama araçları olarak, araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu, Önemlilik Arayışı Ölçeği, Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri (KZVD) ve Hırs Ölçeği kullanılmıştır. KZVD puanlarının medeni durum ve hükümlülük süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi; psikiyatrik ilaç kullanımına göre farkın incelenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi; yaş, eğitim durumu ve alınan ceza miktarına göre farkı incelemek için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Ayrıca, SPSS AMOS 24 programı aracılığıyla Yapısal Eşitlik Modeli kapsamında, önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, 34–41 yaş grubundaki katılımcıların kendine zarar verme davranış düzeylerinin, 42 yaş ve üzeri gruba kıyasla anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur. Medeni durum, eğitim durumu, algılanan ekonomik düzey, hükümlülük süresi ve alınan ceza miktarı açısından kendine zarar verme davranışında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bununla birlikte, psikiyatrik ilaç kullanımı açısından kendine zarar verme davranışında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Ayrıca önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rol oynadığı tespit edilmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda, araştırmacılara ve politika yapıcılara yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler : Kendine Zarar Verme Davranışı, Önem Arayışı, Hırs, Hükümlülük
Bilim Kodu : 10908
Sayfa Adedi : 101
Yazar : Yağmur YAĞIZ
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Ekrem Sedat ŞAHİN

ABSTRACT

The aim of this study is to examine self-injurious behavior among convicted individuals in terms of demographic characteristics and to determine the mediating role of ambition in the relationship between the search for significance and self-injurious behavior. The study employed an appropriate sampling strategy. The participants consisted of 346 adult male convicts selected through convenience sampling from four penal institutions within the Eregli (Konya) Penal Campus. After excluding outliers, the final sample included 332 participants. Data were collected using a Demographic Information Form developed by the researcher, the Quest for Significance Scale, the Inventory of Statements About Self Injury (ISAS), and the Ambition Scale. To determine whether self-injurious behavior scores differ according to marital status and duration of incarceration, an independent samples t-test was conducted; differences based on psychiatric medication usage were examined using the Mann-Whitney U test; and one-way analysis of variance (ANOVA) was applied to investigate differences according to age, educational level, and sentence length. In addition, the mediating role of ambition in the relationship between the quest for significance and self-injurious behavior was tested using Structural Equation Modeling via SPSS AMOS 24. The results revealed that participants aged 34–41 exhibited significantly lower levels of self-injurious behavior compared to those aged 42 and above. No significant differences were found in self-injurious behavior based on marital status, educational background, perceived economic status, length of imprisonment so far, or sentence length. However, a significant difference was identified between psychiatric medication use and self-injurious behavior. Moreover, the analysis confirmed that ambition mediated the relationship between the quest for significance and self-injurious behavior. Based on the findings, several recommendations were made for researchers and policymakers.

Keywords : Self-Harm Behavior, Significance Quest, Ambition, Conviction,
Science Code : 10908
Number of Pages : 101
Author : Yağmur YAĞIZ
Supervisor : Assistant Professor Ekrem Sedat ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.2.1. Hipotezler	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Tanımlar	7
İKİNCİ BÖLÜM.....	8
KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	8
2.1. Hükümlülük kavramı	8
2.2. Kendine Zarar Verme Davranışı	9
2.2.1. Tarihçe ve Tanımı.....	9
2.2.2. Sınıflandırma ve Tanı Kriterleri	10
2.2.3. Kendine Zarar Verme Davranışının Nedenbilimi	12
2.2.3.1. Bireysel Faktörler	13
2.2.3.1.1. Duygusal Düzensizlik/Dengesizlik	13
2.2.3.1.2. Psikiyatrik Rahatsızlıklar	14
2.2.3.2. Çevresel Faktörler.....	14
2.2.3.2.1. Çocukluk Dönemi İstismarı	14

2.2.3.2.2. Bağlanma Sorunları.....	14
2.2.4. KZVD'nin İşlevi.....	15
2.2.5. Kendine Zarar Verme Davranışı ve İntihar	15
2.2.6. KZVD ile İlgili Teoriler	16
2.2.6.1. Sosyal Öğrenme Teorisi	16
2.2.6.2. Kendini Cezalandırma Hipotezi	16
2.2.6.3. Sosyal Sinyalizasyon Hipotezi	17
2.2.6.4. Pragmatik Hipotez	17
2.2.6.5. Ağrı Analjezisi/Opiat Hipotezi	17
2.2.7. KZVD İle İlgili Araştırmalar.....	18
2.3. Önem Arayışı	19
2.3.1. Önem Arayışının Motivasyonları	20
2.3.1.1. Kolektif Önem Arayışı	20
2.3.1.2. Bireysel Önem Arayışı	21
2.3.2. Önem Arayışının Tetikleyici Unsurları	22
2.3.2.1. Önem Kaybı.....	22
2.3.2.2. Önem Kaybı Riski	23
2.3.2.3. Önem Kazanma Fırsatı.....	24
2.3.3. Önem Arayışı Teorisi Hakkında Yapılan Araştırmalar.....	25
2.4. Hırs.....	27
2.4.4. Hırs Ne Değildir?	28
2.4.5. Hırsın Kaynakları	29
2.4.5.1. İlham.....	29
2.4.5.2. Görelî Yoksunluk.....	30
2.4.5.3. Saygı Kazanma İhtiyacı.....	30
2.4.6. Hırs İlgili Yapılan Araştırmalar.....	31
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	33
YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırmanın Modeli	33
3.2. Çalışma Grubu	33
3.3. Veri Toplama Araçları	34
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	34
3.3.2. Önemlilik Arayışı Ölçeği (ÖAÖ)	34
3.3.3. Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri (KZVDDE).....	35
3.3.4. Hırs Ölçeği (HÖ).....	35

3.4. Verilerin Toplanması ve Etik Süreçler	36
3.5. Veri Analizi	36
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	38
BULGULAR.....	38
4.1. Hükümlülerin Demografik Özelliklerine Göre Kendine Zarar Verme Davranışının İncelenmesi	38
4.2. Önem Arayışı İle Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolünün İncelenmesi	40
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	43
TARTIŞMA VE YORUM.....	43
5.1. Hükümlülerin Çalışmaya Katılım Yaşlarına Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	43
5.2. Hükümlülerde Medeni Duruma Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	44
5.3. Hükümlülerin Eğitim Durumlarına Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	45
5.4. Hükümlülerin Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	46
5.5. Hükümlülerin Psikiyatrik İlaç Kullanımına Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	47
5.6. Hükümlülerin Hükümlülük Süresine Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	47
5.7. Hükümlülerin Aldıkları Ceza Miktarı Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	48
5.8. Hükümlülerde Önem Arayışı ve Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolüne İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	49
ALTINCI BÖLÜM	52
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
6.1. Sonuçlar.....	52
6.2. Öneriler	53
6.2.1. Araştırmacılara Öneriler	53
6.2.2. Alan Uzmanlarına Öneriler	54
6.2.3. Politika Belirleyicilere Öneriler	55
KAYNAKÇA	57
EKLER.....	77
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	86

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. KZVD ile İlgili Tanımlamalar	10
Tablo 2. KZVD Bozukluğu Önerilen Tanı Kriterlerinin Özeti.....	12
Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler	34
Tablo 4. Çalışmaya Katılım Yaşına Göre ANOVA Sonuçları	38
Tablo 5. Medeni Duruma göre t Testi Sonuçları	39
Tablo 6. Eğitim Durumuna Göre ANOVA Testi Bulguları.....	39
Tablo 7. Algılanan Ekonomik Düzey Göre ANOVA Testi Bulguları.....	39
Tablo 8. Psikiyatrik İlaç Kullanım Durumuna Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları	39
Tablo 9. Hükümlülük Süresine Göre t Testi Sonuçları.....	40
Tablo 10. Alınan Ceza Miktarına Göre ANOVA Sonuçları.....	40
Tablo 11. Değişkenler Arası Korelasyonlar.....	40
Tablo 12. Doğrudan ve Dolaylı İlişkiler	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. KZVD Nedenleri	13
Şekil 2. Standardize Edilmiş Katsayılı Aracı Model	41

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AIDS	: Acquired Immune Deficiency Syndrome
APA	: American Psychological Association
CİK	: Ceza İnfaz Kurumu
DOI	: Digital Object Identifier
DSM	: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
HÖ	: Hırs Ölçeği
KZVD	: Kendine Zarar Verme Davranışı
KZVDDE	: Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri
ÖAK	: Önem Arayışı Kuramı
ÖAÖ	: Önem Arayışı Ölçeği
URL	: Uniform Resource Loader

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümünde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sınırlılıklarına ve araştırma kapsamında ele alınan temel kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Her birey; aile, sosyal çevre, grup ilişkileri ve dini yapı gibi çeşitli unsurlardan oluşan bir çekirdek içinde gelişir. Bu unsurlar, bireyin düşünce biçimini, tutumlarını ve davranışlarını şekillendirmede önemli rol oynar. Ceza Muhakemesi Kanunu'na (2005) göre, mahkûmiyeti kesinleşmiş kişi “hükümlü” olarak tanımlanmaktadır. Hükümlülerin yaşam öykülerine bakıldığında ise, genellikle parçalanmış aile yapısı, yoksulluk, suça yönlendiren grup etkileri, kalabalık aile ortamı, dışlanma, aşağılanma ve sosyal statü arayışı gibi faktörlerin belirleyici olduğu görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2008). Her birey, genetik, sosyal ve kültürel etkenlerin bir sonucu olarak sosyal değer görme, yani önemsenme ihtiyacı duyar. Bu önem duygusu, bireyin başkaları ya da ait olduğu grubun üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğine ilişkin algısıyla şekillenir (Kruglanski vd., 2022). Ayrıca her birey aldığı kararlar ve yapmış olduğu davranışlarda özgürdür ancak aynı zamanda aileleri, sosyal çevreleri, bulundukları etnik ve dini gruplar gibi etmenler bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Önem arayışının da temeli olan bu etmenlerin neden olduğu etki, bireylerin kendi önem arayışlarını ifade ederken olumlu veya olumsuz yönde olmaktadır (Kruglanski vd., 2015).

Önem arayışı, bireyin kendini önemli hissetmesi ve kendisinin değer verdiği diğer kişiler tarafından da takdir edilme ve önem verilmesi arzusudur. Önem arayışı diğer temel ihtiyaçlarda olduğu gibi iki şekilde kendini ortaya koymaktadır. Birey ya bu ihtiyaçtan yoksun bırakılmalı (önem kaybı yaşamak veya var olan önemin kaybına dair tehdit algılamak) ya da teşvik edilmelidir (önem kazanmaya dair fırsat) (Kruglanski vd., 2022).

“Önem kaybı”, “var olan önemin kaybına dair tehdit” ve “önem kazanmaya dair fırsat” Önem Arayışı Kuramı’nın (ÖAK) ileri sürdüğü, bireyin davranışlarını yönlendiren etkili süreçlerdir (Elliott vd., 2004; Kruglanski vd., 2015). İlk temel etmen olan önem kaybı, bireyin “öz değer” veya “önemli olma” hissine zarar verebilecek aşağılanma, damgalanma veya adaletsizlik duygusuyla baş başa kalma gibi herhangi bir kişisel deneyimden etkilenebilmektedir (Dugas vd., 2016; Elliott vd., 2004). Brown ve Dutton’a (1995) göre aşağılanma, doğrudan kişinin öz değerinin başkalarının gözünde etkilendiği için bireyin önem kaybının ilk kaynağıdır. Kruglanski (2022) önem kaybı riskinin ise kişinin saygınlığını kaybetmek, azınlıkta olmak, reddedilme ve dışlanma korkusu gibi nedenlerden kaynaklanacağını savunmaktadır. Kuramda önem kazanma fırsatı ise tarihte iz bırakmayı veya bir grubun gözünde kahraman ilan edilmeyi sağlamaya benzetilebilir.

ÖAK’a göre, önem kazanma fırsatı (yani kahraman olmak, ayrıcalıklı olmak), önemsizliği hiç deneyimlememiş kişiler için bile önem arayışını tetikleyebilir (Da Silva vd., 2024; Webber vd., 2017). Da Silva ve diğerlerine (2024) göre, bireyin motivasyonu kaybedilen önemini yeniden kazanmak ya da önem kazanma fırsatını değerlendirmek olduğunda, bu ihtiyaç öne çıkar ve bireyin diğer mevcut ihtiyaçlarının önüne geçerek onları ikinci plana iter. Bu durum önem kazanma ihtiyacını karşılamak için şiddet içeren ve aşırı davranışlarda bulunmasına neden olur. Post’un (2006) ifadesiyle “kemikten yetişen” çocukların, anaokulları ve yaz kamplarında aldıkları eğitim ve telkinlerle intihar bombacısı olmaya yönlendirildikleri görülmektedir. Bu süreçte çocuklara, şehitlik mertebesine ulaşmanın kendilerine büyük bir şöhret ve önem kazandıracağı öğretilmiştir (Kruglanski vd., 2014).

Önem arayışı; bireylerin onur, bir lidere bağlılık, sosyal statü, gösteriş ihtiyacı, feminist motivasyonlar, aşağılanma, intikam duygusu, kişisel kayıplar ve grup baskısı gibi çeşitli etkenlerden kaynaklanabilir (Kruglanski vd., 2015). Dini, siyasi, etnik ya da ideolojik bir grubun üyesi için önem arayışı, bu grubun menfaatinin sağlanması olabilmektedir. Bu grubun menfaate başarısı için bireyler, kendine bilinçli olarak zarar verecek eylemlerde bulunabilmektedir. Toplumdan dışlanan, azınlık olarak görülen, aşağılanan ya da önemini kaybettiğini düşünen hükümlülerde, önem kaybı hissi veya bu yönde bir tehdit algısı tetiklenmekte; bu durum bireyde yaşamının anlamsız olduğu duygusuna yol açmaktadır. Sonuç olarak, bireyin önem ihtiyacının engellenmesi, önem arayışını harekete geçiren temel bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Da Silva vd., 2024).

Hükümlü bireylerin psikososyal süreçleri ve duygusal ihtiyaçlarının doğru anlaşılması, önem arayışına etki eden dinamiklerin tespiti açısından önemlidir. Ceza infaz

kurumlarındaki hükümlü ve tutuklu sayısının artması, bu kişilerin ruhsal ve psikososyal durumlarına yönelik analiz ihtiyacını artırmıştır. Genel nüfusa kıyasla, ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerde ruhsal bozukluklar daha sık görülmektedir. Uygun tedavi ve müdahale sağlanmadığında, intihar ile kendine veya çevresine zarar verme davranışları yaygın sonuçlar arasında yer almaktadır (Fazel vd., 2016). Kendine zarar verme davranışı (KZVD) kişinin intihar amacı olmaksızın kendini kesme, yolma, zararlı nesneleri yutma (iğne, pil, jilet vb.) yakma, vurma, aşırı ovma gibi kanamaya, morarmaya, ağrıya neden olacak davranışlarda bulunarak vücut dokusuna zarar vermesidir (APA, 2013). Kendine zarar verme davranışını Simeon ve Favazza (2001), “bireyin kendi hayatına son verme niyeti olmadan kasıtlı ve tekrarlayıcı olarak beden dokularını tahrip etmesi” şeklinde tanımlamıştır. KZVD, intihar amaçlı olmamakla birlikte kişinin kendini gösterme ihtiyacından, alışkanlıktan, rahatlama ihtiyacından ya da başkaldırı gibi çeşitli nedenlerden dolayı yaptığı bir davranıştır ve bu davranışı gösteren bireylerin fark edilmemesi ilerleyen süreçte ciddi sorun teşkil etmektedir. Ceza infaz kurumlarında sıklıkla karşılaşılan KZVD’nin altında yatan tetikleyici etmenlerin tespit edilmesi doğru ve zamanında müdahale imkânına da olanak sağlayacaktır.

Bireyin önem ihtiyacının karşılanmaması, yalnızca içsel çatışmalara değil, aynı zamanda hırs gibi dışa dönük motivasyonların da ortaya çıkmasına neden olabilir. Hırs kavramını inceleyen Judge ve Kammeyer-Mueller’e (2012) göre, hırs; başarı elde etmek ve kazanmak amacıyla sürdürülen, sona ermesi beklenmeyen ısrarcı ve genelleştirilmiş bir çabadır. Resta vd. (2023a) göre, bazı insanlar diğer insanlara nispeten daha hırslı ve önem arayışı içindedir. Hırs, insana özgü karmaşık bir karakter özelliği olmakla birlikte, patolojik belirtiler hem bireye hem de çevresine zarar verebilmektedir. Yager ve Kay (2023) hırsın çoğunlukla sosyal, kültürel ve demografik faktörlerden etkilendiğini, genetik ve biyolojik faktörlerin de hırsla katkısının olduğunu vurgulamaktadır.

Resta ve diğerleri (2023b) önem kaybı veya önem kaybı tehdidi yaşayan hırslı bireylerin saldırganlık gibi aşırı davranışlar sergileyebildiklerini vurgulamıştır. Bu noktada önem arayışının yalnızca sıradan sosyal ortamlarda değil, suç işlemiş bireyler üzerinde de etkili olduğu görülmektedir. Özellikle hırslı yapıya sahip ve önem ihtiyacı karşılanmamış bireylerde, bu durum kendine zarar verme eğilimini artırabilmektedir. Hükümlüler arasında da, hırsın ve önem kaybı hissinin bir araya gelmesiyle şekillenen riskli davranış örüntülerine rastlanmaktadır. Bu bağlamda, hırs ve önem kaybı ilişkisinin hükümlü bireyler üzerindeki yansımalarını incelemek önem kazanmaktadır.

Hükümlülük dışlanma, azınlık olarak görülme, aşağılanma ve önemini kaybetme hislerini getirebilmektedir. Hükümlüler, önemlilik hislerini ifade edebilmek için kendine zarar verme davranışında bulunup bulunmadıkları araştırılırken hırsın bu denklemdeki aracı rolü ile incelenmiştir.

Ereğli (Konya) 1 Nolu Y Tipi Ceza İnfaz Kurumunda (CİK) bulunan Denizlili rumuzlu hükümlünün “*Ben gözümü kırpmadan kendimi kesiyorum. Onlardan mı korkacağım? Bu koşuğa herkes yerini bilecek.*” demesinden anlaşıyor ki kendine zarar verme davranışının altındaki mesaj aslında hükümlünün o koşuğa önem kazanma çabası ve statü kazanma hırsından olabilir. Hükümlülerde kendine zarar verme davranışında bulunanlar ile bulunmayanları birbirinden ayıran temel unsurlar “CİK dışında da KZVD öyküsü, ceza infaz kurumunda yaşanan anlaşmazlıklar (disiplin cezası alma gibi) yaşaması, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanım geçmişı” olarak ön plana çıkmaktadır (Dear vd., 2001). Bu temel unsurların ortak nedenleri arasında çocukluk ve ergenlik dönemi aile yaşantısı ve ebeveyn tutumları görölmektedir (Kulaksızıoğlu, 2008). Hükümlülerin çocukluk, ergenlik ya da genç yetişkinlik döneminde kaybettikleri önem hislerini tekrar kazanmak için yapacakları davranışlar kimi zaman hükümlü için hayati önem taşıyabilmektedir. Kendine zarar verme davranışının sergilenmesine tesir eden etmenlerin bilinmesi; yetkililerin, hükümlülerin bu davranışı yapmalarının önüne geçmelerinde ve önleyici önlem almalarında yarar sağlayabilir.

Alanyazın incelendiğinde ceza ve infaz kurumlarında yapılan çalışmalarda artış gözlemlenmektedir (Favril vd., 2020; Hawton vd., 2014; Sakelliadis vd., 2010; Sánchez vd., 2018; Topses, 2024). Öte yandan, alanyazında hükümlü ve tutukluların önem arayışı ile kendine zarar verme davranışlarının hırs aracı olarak rolünü inceleyen çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmak amacıyla planlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışlarının demografik nitelikleri açısından incelenmesi ve ayrıca hükümlülerde önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rolünün belirlenmesidir. Literatürde aracılı yapısal modellerin sınanması için ortaya konulan öneriler (Kline, 2015; Roberts vd., 2018) doğrultusunda araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur. Çalışmanın hipotezleri şu şekildedir:

1.2.1. Hipotezler

- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı çalışmaya katılım yaşına göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı algılanan ekonomik düzeye göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı psikiyatrik ilaç kullanımına göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı hükümlülük süresine göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışı alınan ceza miktarına göre anlamlı farklılık gösterir.
- Hükümlü bireylerde önem arayışı, kendine zarar verme davranışını anlamlı ve pozitif yönde yordar.
- Hükümlü bireylerde önem arayışı, hırsı anlamlı ve pozitif yönde yordar.
- Hükümlü bireylerde hırs, kendine zarar verme davranışını anlamlı ve pozitif yönde yordar.
- Hükümlü bireylerde önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasında hırsın aracı rolü vardır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Hükümlülük durumu, bireylerde önem kaybına ve var olan önemlilik algılarının tehdit altında olduğuna dair bir hissin oluşmasına yol açabilmektedir. Bu duygusal kırılma, bireyleri kendi önemini yeniden inşa etmeye ve bu doğrultuda kimi zaman kendine zarar verme davranışlarına yönelmeye itebilmektedir (Frankl, 2011; Elliott vd., 2004). Özellikle hırs düzeyi yüksek ve önem arayışında olan bireylerde saldırgan davranışlara eğilim artabilir (Resta vd., 2023b); bu durum, aynı zamanda kendine zarar verme riskini de beraberinde getirebilir. Ceza infaz kurumları dışında belirli bir sosyal statüye sahip olan bireylerin,

kurum içerisinde bu statülerinin büyük ölçüde azalması (Kart, 2021), kaybettikleri önemi yeniden kazanma yönünde davranışlara yol açabilir. Bu bağlamda, hükümlülerin sosyal statü kaybını telafi etmek için başvurdukları yöntemleri anlamak, ceza infaz kurumlarında kural uygulamalarını kolaylaştırabilir; psikososyal hizmetlerin etkili planlanmasına katkı sağlayabilir. Özellikle ilk defa hüküm alarak ceza infaz kurumuna giren bireylerin hırs ve önem arayışı düzeylerinin değerlendirilmesi, kendine zarar verme riski taşıyan bireylerin erken belirlenmesine olanak tanıyabilir.

Alanyazın incelendiğinde, ceza ve infaz kurumlarında önem arayışı, hırs ve kendine zarar verme davranışları arasındaki ilişkiyi birlikte ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca alanyazında hırs değişkeni çoğunlukla motivasyon, azim, iş veya spor alanlarıyla ilişkilendirilmiştir (Almomani ve Theeb, 2016; Ashby ve Schoon, 2010; Hirschi ve Spurr, 2021; Kesenheimer vd., 2023). Ayrıca hırsın kaynağına, işlevine ya da olumsuz yansımalarına dair araştırmalar da mevcuttur (Resta vd., 2023b; Şahin ve Dilekli, 2025). Bu açıdan, hırsla ilgili yapılacak her çalışmanın, değişkenin çok yönlü doğasını daha iyi anlamaya ve alanyazına katkı sağlamaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, çalışmadan elde edilecek bulgular, ceza infaz kurumlarındaki ilgili birimlerin kendine zarar verme davranışına yönelik bilgilendirici, destekleyici ve önleyici adımlar planlamasına yardımcı olabilir. Özellikle bireylerin geçmiş KZVD öykülerinin, hırs düzeyleri ve önem arayışı ile bağlantısının anlaşılması, ceza infaz kurumu personeline risk değerlendirmesinde önemli bir kaynak sunabilir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın hem az çalışılan bir grup olan hükümlüler üzerinde yapılması hem de hırs ve önem arayışı gibi değişkenlerle kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemesi yönüyle alanyazına özgün ve anlamlı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın varsayımları aşağıda sunulmuştur:

1. Araştırmaya katılan hükümlülerin araştırmada kullanılan ölçme araçlarına içten ve doğru yanıtlar verdiği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sunulmuştur:

1. Bu çalışma, yalnızca 2024–2025 yılları arasında Ereğli (Konya) Ceza İnfaz Kampüsü’nde bulunan açık ceza infaz kurumu, yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu ve iki adet Y tipi ceza infaz kurumundaki hükümlü katılımcılarla sınırlı tutulmuştur. Farklı şehirlerde ve farklı türde ceza infaz kurumlarında (örneğin kadın ve gençlik ceza infaz kurumları) benzer çalışmalar yapılmadığı için elde edilen bulgular diğer ceza infaz kurumlarına doğrudan genellenemez.
2. Araştırmaya yalnızca yetişkin erkek hükümlüler dâhil edilmiştir. Bu nedenle elde edilen bulgular ergen ya da çocuk hükümlülere genellenemez.
3. Terör suçlarından hüküm giymiş bireyler, çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.
4. Araştırma sürecinde tahliye olan katılımcılar, veri analizine dâhil edilmemiştir.
5. Bu çalışma kesitsel bir tasarıma sahip olduğundan, bulgular belirli bir zaman dilimiyle sınırlıdır ve neden-sonuç ilişkisi kurulamamaktadır.

1.6. Tanımlar

Hükümlü: Mahkemenin yargılaması sonucunda hükmü kesinleşen yani mahkûmiyeti kesinleşen kişidir (Ceza Muhakemesi Kanunu, 2005).

Önem arayışı: Kruglanski ve diğerlerine (2022) göre önem arayışı, bireyin hem kendi gözünde hem de sosyal çevresinde değerli, önemli ve etkili biri olma ihtiyacından kaynaklanan psikolojik bir motivasyondur.

Hırs: Hırs, bireyleri büyük, anlamlı ve değerli hedeflere ulaşmak için yoğun çaba göstermeye yönlendiren bir motivasyon kaynağıdır (Pettigrove, 2007). Resta (2023) ise hırslı bireyleri, kişisel önem duygusuna ulaşmak amacıyla sürekli olarak değerli hedefler peşinde koşan kişiler olarak tanımlamaktadır.

Kendine Zarar Verme Davranışı: Kişinin intihar amacı olmaksızın kesme, yolma, zararlı nesneleri yutma (iğne, pil, jilet vb.) yakma, vurma, aşırı ovma gibi kanamaya, morarmaya, ağrıya neden olacak davranışlarda bulunarak kendine zarar vermesidir (APA, 2013).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMEL VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Hükümlülük kavramı

Ceza, bir kişinin toplum düzeninin sağlanması için ortaya konulan devletin hukuk sistemine karşı işlenen fiillerin (suçların) cezai sonuçlarının (müeyyidelerinin) devlet tarafından uygulanan yaptırımların tümüdür (Toroslu, 2011). Bentham (1843), suç ve ceza arasında dengenin olması gerektiğini; ayrıca suçun olmadığı yerde cezanın varlığının olmaması gerektiğini savunmaktadır (Rosen, 1999). Geçmişten günümüze ceza hukuk anlayışı, dönemin gereklilikleri ile birçok açıdan şekil değiştirmiştir. Resmi Gazete'nin 12.10.2004 tarihli sayısında yayımlanan Türk Ceza Kanununa göre Ceza Kanunu, kişi hak ve özgürlüklerini, toplumsal düzeni ve güvenliği, hukuk devletini, halk sağlığını ve çevreyi korumayı, ayrıca suç işlenmesini engellemeyi hedeflemektedir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için kanunda, ceza sorumluluğunun temel ilkeleri, suçlar ve cezalarla güvenlik tedbirlerinin çeşitleri belirlenmiştir. Sokullu Akıncı (2011), Klasik Ceza Hukukunun temel amacının bireyi ve onun haklarını savunma olduğunu; ceza yaptırımlarının ise son çare olarak başvurulması gereken bir araç (ultimaratio) olduğunu belirtmektedir. Kanunsuz suç ve cezalandırma kabul edilmemektedir; yani kanun ihlali suç doğurmaktadır. Türk Ceza Kanununa göre mahkeme aracılığıyla suç işlediği saptanan ve cezası kesinleşmiş kişiye “hükümlü” denilmektedir. Mahkeme tarafından cezası kesinleşen hükümlü, kapalı/açık ceza infaz kurumu veya ıslah evi gibi ceza infaz kurumlarında cezasının infazını tamamlamak zorundadır (Özçelik ve Biçer, 2005). Hükümlünün infaz süreci, ilâmın (mahkeme karar yazısı) Cumhuriyet Başsavcılığı'na iletilmesinden ceza infaz kurumundan çıkana kadar geçen süreci kapsamaktadır. İnfaz sürecindeki nihai hedef, hükümlünün ıslah edilmesi ve topluma yeniden kazandırılmasıdır (Atalay, 2016). Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün 31.03.2022 tarihli ceza infaz kurumları istatistiklerine göre, Türkiye geneli ceza infaz kurumlarının mevcudunda erkekler (264.935), kadınlara (10.360) göre daha yüksek bir orana sahiptir. Fair ve Walmsley tarafından hazırlanan World

Prison Population List'in 2024 yılında yayımlanmış olduğu 14. baskıda yer alan verilere göre ise dünya genelinde 11 milyonun üzerinde kişi, Türkiye'de ise 320,000'e yakın kişi tutuklu veya hükümlü durumunda olmakla birlikte geçmiş veriler de göz önünde bulundurulduğunda her yıl ceza infaz kurumlarına giren kişi sayısında artış gözlemlenmektedir. Ceza infaz kurumlarında hükümlü bireylerin karşılaştığı psikososyal sorunlar oldukça çeşitlidir. Bu sorunlar arasında öfke kontrolü, depresyon, anksiyete, madde bağımlılığı ve toplumsal izolasyon gibi durumlar ön plana çıkmaktadır (Haney, 2003; Liebling, 1999). Ancak özellikle dikkat çeken ve müdahale gerektiren önemli davranışlardan biri de kasıtlı olarak kendine zarar verme davranışıdır (Favazza, 1998; Nock, 2010). Bu durum, hükümlülerin ruhsal sağlığını tehdit etmesinin yanı sıra kurum güvenliğini ve personel iş yükünü de doğrudan etkilemekte; bu nedenle kendine zarar verme davranışının nedenlerinin, işlevlerinin ve bireysel özelliklerle olan ilişkilerinin ayrıntılı biçimde incelenmesi gerekmektedir.

2.2. Kendine Zarar Verme Davranışı

2.2.1. Tarihçe ve Tanımı

Evrendeki tüm hayvanların doğuştan kendilerini koruma içgüdüleri olduğuna inanılmaktadır. İnsan hayatta kalmak ve genlerini sağlıklı bir şekilde aktarabilmek için uygun koşulları sağlamayı amaçlayarak hayatını devam ettirmektedir. Ancak kişinin kendi vücuduna ölümcül olmayacak şekilde zarar vermesi, bu sistematik ilerlemede kafa karıştırıcı bir davranış olarak görülmektedir (Nock, 2010). Klinik olarak yapılan ilk kendine zarar verme tanımlaması 20. yüzyılda psikiyatrist Karl Menninger tarafından yapılmıştır (Adler ve Adler, 2011; Angelotta, 2015) ancak Menninger'in tanımından daha öncesine bakıldığında, 19. yüzyılda stajyer hekimlere intihar niyetli ve intihar niyetli olmayan kendine zarar verme davranışı ayrımı yapmaları öğretilmiştir. G. Fielding Blandford, St. George's Hastanesi Okulu'nda verdiği derslerde "kendilerine son vermek için her yolu deneyenler" ile "vücutlarının bir kısmına zarar verecek veya sakatlayacak olanlar" arasında ayrım yapmıştır (Blandford, 1886). Sığınma evi müdürü olan James Adam (1883), sanrı ve işitsel halüsinasyonun güdüsü ile kendine zarar verme vakalarını, psikotik semptomları olmayan vakalar ile kıyaslamıştır. Bu vakalar arasında 45 yaşında bir kadın hastanın "kendini yaralaması gerektiğine dair komut aldığı" gibi örnekler bulunmaktadır. Psikotik semptomlar gözlemlenmeyen bireylerde, tekrarlı ve ölümcül olmayan ilk psikanalitik KZVD vaka raporu

1913 yılında yayınlanmıştır (Emerson, 1913). Kuzeni tarafından cinsel saldırıya maruz kalan kişi bir gün elini yanlışlıkla ekmek bıçağı ile kesmiş ve baş ağrısı ile birlikte tuhaf bir his ile hafiflediğini fark etmiştir. Bu olayın ardından kişi KZVD’yi bilinçli olarak gerçekleştirmeye başlamıştır. Emerson, çocukluk dönemi psiko-seksüel travmaları yüzünden zihinsel ızdıraba dayanamama, acıdan zevk almayla kanıtlanan güçlü bir mazoşizm bileşeni, saldırganla sadistçe özdeşleşme ve sembolik mastürbasyon (yani kesme) yoluyla cinsel rahatlama gibi durumların KZVD’nin motivasyonları olabileceğinden bahsetmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde Favazza ve Nock KZVD hakkında araştırma yapmışlardır (Favazza 1992, 1998; Favazza ve Rosenthal, 1993; Nock, 2010). Kendine zarar verme davranışı birey tarafından gizlenen ve git gide artan toplumsal bir problemdir (Ahmad vd., 2023; Belger, 2017; Klonsky, 2011). Ayrıca, kendine kasıtlı olarak zarar veren bireyler; ruh sağlığı sorunları yaşamak, manipülatif davranmak ya da ilgi çekme amacı gütmek gibi olumsuz yargılarla toplum tarafından damgalanabilmektedir (Nock ve Favazza, 2009).

KZVD, bilinçli şekilde, doğrudan ve intihar amacı olmadan vücuda yapılan zarardır (Forrester vd., 2017; Klonsky, 2007). Alanyazında kendine zarar verme davranışına atıfta bulunmak için kullanılan bazı tanımlamalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. KZVD ile İlgili Tanımlamalar

Yazar	Tanımlar
Pattison ve Kahan, 1983	Kasıtlı kendine zarar verme
Tantam ve Whittaker, 1992	Kendini yaralama
Favazza ve Rosenthal, 1993	Orta derecede kendini yaralama
Ogundipe, 1999	Parasuisid (parasuicide)
Belger, 2017; Klonsky vd., 2013	Birey tarafından gizlenen ve bu nedenle zor tespit edilen bir zarar verme davranışı
DSM-5	Son bir yıl içerisinde “kanamaya, morarmaya veya ağrıya” sebebiyet verecek şekilde bireyin kendi vücuduna bilinçli şekilde, intihar niyeti olmaksızın zarar vermesi

2.2.2. Sınıflandırma ve Tanı Kriterleri

KZVD, doğrudan ve dolaylı yoldan olmak üzere iki grupta şekillenmektedir. Doğrudan KZVD, bireyin vücut dokusuna yapmış olduğu davranış ile vücuduna direkt zarar vermesini içermektedir. Doğrudan KZVD ölümcül olmayacak şekilde kesme, yakma, yolma, aşırı ovma, oyma, yutma (ilaç, pil, jilet vb.), ısırma, kendine vurma, kemik kırma, deride sıyrıklar gibi yollarla gerçekleştirilmektedir ve vücutta az, orta dereceli hasara neden olmaktadır (Gratz vd., 2015; Klonsky vd., 2011). Dolaylı KZVD ise çok fazla alkol almak, sigara kullanmak, uyuşturucu kullanmak ve iğne paylaşmak, riskli davranışlarda bulunmak veya

düzensiz yeme alışkanlıklarında bulunmak gibi diğer davranışları kapsamaktadır. Diyabet veya kalp hastalığı gibi fiziksel bir hastalığı olan bireyin diyetine ve ilaçlarına dikkat etmemesi de dolaylı olarak kendine zarar verme davranışı olarak sayılabilir. Doğrudan KZVD'de olduğu gibi, bu davranışların her biri hem kısa hem de uzun vadede fiziksel zarara, fiziksel acıya ve olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Hooley vd., 2020; Nelson ve Farberow, 1980). Kendine zarar veren birey kendini öldürme amacı gütmeyiz, bilinçlidir ve davranışı kasıtlı olarak yapmaktadır (Gratz vd., 2015; Klonsky vd., 2013; Nock, 2010). Ancak bazı durumlarda kasıtlılığın tespitini yapmak zor olabilmektedir. Gerçeklikten kopan bir kişinin kendine zarar verme motivasyonu bir şeyler hissedebilmekse, bir miktar kasıtlılık sayılabileceği belirtilmiştir (Hooley vd., 2020). KZVD, sınırda (borderline) kişilik bozukluğunun tanı ölçütlerinden biri olsa da sadece bu rahatsızlığa özgü olmadığı yapılan birçok araştırmada ortaya konulmuştur (Andover vd., 2005; Gratz, 2010; Nock vd., 2006). Öte yandan, doğrudan kendine zarar verme davranışı, bazı psikiyatrik bozuklukların tanı ölçütleri arasında da yer almaktadır (APA, 2013). Bu bozukluklar arasında travma sonrası stres bozukluğu (Dyer vd., 2009; Sacks vd., 2008), depresyon (Nock, 2010; Wilkinson vd., 2012), yeme bozuklukları (Fairburn ve Harrison, 2003) ile madde kullanım bozuklukları (Evren vd., 2011) bulunmaktadır. KZVD, toplum tarafından onaylanmazken; dövme, piercing, dini veya kültürel bir ritüelin parçası olmak toplum tarafından onaylanmaktadır (APA, 2013). Nock ve Favazza (2009), birçok gelişimsel bozuklukta kafa vurma gibi ritmik ve saatte birçok kez tekrarlanan stereotipik kendine zarar verme davranışının olabileceğini; bu stereotipik kendine zarar verme davranışının KZVD'den ayırt edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Hooley vd., 2020). Tablo 2'de, DSM-5 temel alınarak Hooley (2020) ile Tang ve diğerleri (2011) tarafından oluşturulan kendine zarar verme davranışı (KZVD) tanı kriterleri yer almaktadır.

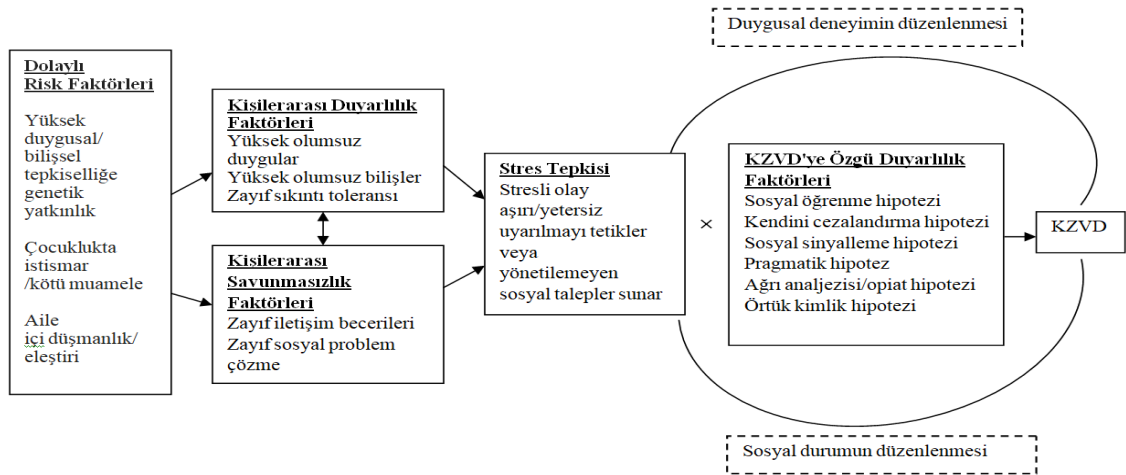
Tablo 2. KZVD Bozukluğu Önerilen Tanı Kriterlerinin Özeti

A: Son bir yılda 5 veya daha fazla gün boyunca vücuda orta düzeyde fiziksel hasar vermeyi amaçlayan kesme, yakma veya vurma gibi kendine zarar verme eylemleri (örn. morarma, kanama veya ağrı).
B: Kendine zarar verme davranışında bulunma, aşağıdaki sonuçlardan en az birinin kısa bir süre sonra gerçekleşeceği beklentisiyle yapılır: 1. Olumsuz duygu veya düşüncelerden kurtulma. 2. Kişilerarası bir sorunun çözümü. 3. Olumlu bir ruh hali durumu yaratma.
C: Aşağıdakilerden en az biri, kasıtlı kendine zarar verme eyleminin hemen öncesinde gerçekleşir: 1. Olumsuz düşünceler veya duygular (örn. sıkıntı, depresyon, öfke, kaygı, gerginlik veya kendini eleştirme). 2. Kontrol edilmesi zor olan planlı kendine zarar verme davranışıyla meşgul olma. 3. Hiçbir eylemde bulunulmasa bile kendine zarar verme davranışıyla ilgili sık düşünceler.
D: Dövme yaptıрма veya vücut delme gibi toplumsal olarak onaylanan davranışlar, kültürel veya dini bir bağlamda gerçekleştirilen kendi kendine zarar verme gibi davranışlar hariç tutulur. Tırnak yeme ve yara kabuğu yolma gibi yaygın ve hafif davranışlar da hariç tutulur.
E: İntihar amaçlı olmayan kendi kendine zarar verme davranışı klinik olarak önemli sıkıntıya neden olur veya sosyal veya mesleki işlevlerde sorunlara veya hayatın diğer önemli alanlarında bozulmalara neden olur.
F: Kendi kendine zarar verme davranışı başka bir ruhsal bozukluk veya tıbbi tanı ile daha iyi açıklanamaz. Ayrıca kendi kendine zarar verme davranışının yalnızca psikotik ataklar, sarhoşluk, deliryum dönemlerinde meydana gelmemesi veya basmakalıp ve tekrarlayıcı olmaması gerekir.

Not. Hole ve diğerlerinin (2020) DSM-5 temel alınarak hazırladığı çizelgeden çevrilmiştir.

2.2.3. Kendine Zarar Verme Davranışının Nedenbilimi

KZVD ile ilgili ilk araştırmalar, bu davranışı ciddi ruhsal bozuklukları olan ve psikiyatri hastanesine yatışı gereken bireylerde görülen bir özellik olarak ele almıştır (Graff ve Mallin, 1967; Hendin, 1950). Ancak güncel araştırmalarda KZVD'nin hiçbir tanı kriterini karşılamayan insanlarda da ortaya çıkabileceği bulunmuştur (Klonsky vd., 2011; Nock, 2010; Nock ve Favazza 2009). Şekil 1'de kendine zarar verme davranışının etiyolojisi sunulmuştur.

Şekil 1. KZVD Nedenleri (Nock'dan 2009 çevrilmiştir.)

Şekil 1, KZVD'yi açıklayan çok bileşenli bir modeli yansıtmaktadır. Modelde, çocuklukta yaşanan istismar, aile içi eleştiri ve genetik yatkınlık gibi dolaylı risk faktörlerinin, bireyde kişilerarası duyarlılık ve savunmasızlık geliştirdiği belirtilmektedir. Bu durum, stresli yaşam olaylarına karşı bireyin yetersiz başa çıkma becerileri göstermesine ve stres tepkisinin yönetilememesine yol açmaktadır. Stresle baş edemeyen bireyde, KZVD'ye özgü duyarlılık faktörleri (örneğin; kendini cezalandırma, sosyal öğrenme, faydacı nedenler) devreye girmekte ve davranış, duygusal ya da sosyal düzenleme amacıyla ortaya çıkmaktadır. Bu modele göre, KZVD yalnızca bireysel psikopatolojilerle değil, aynı zamanda kişilerarası ilişkiler ve çevresel etkenlerle de ilişkili karmaşık bir yapı sergilemektedir. Cipriano ve diğerleri (2017), KZVD'nin nedenbilimini genel olarak bireysel ve çevresel faktörler olarak ikiye ayırmıştır.

2.2.3.1. Bireysel Faktörler

2.2.3.1.1. Duygusal Düzensizlik/Dengesizlik

Duygusal düzensizlik, bireylerin duygusal durumlarını düzenleme ve denetleme becerilerinde yaşadıkları zorluklarla karakterize edilen bir psikolojik durumdur. Bu durum, duyguların aşırı yoğun, ani ve kontrolsüz biçimde değişmesine yol açmaktadır. Bireyler, duygusal tepkilerini yönetmekte güçlük çekerler ve bu durum, kişisel ilişkiler, iş yaşamı ve genel yaşam kalitesinde sorunlara neden olabilir (Beauchaine, 2012). Duygusal düzensizlik yaşayan bireyler, yoğun ve kontrol edilmesi zor duygular deneyimlemekte ve bu duygulara verdikleri tepkileri yönetmede zorlanmaktadır. Duygusal kontrol eksikliği, sıklıkla dürtüsel

davranışlara ve uyumsuz başa çıkma mekanizmalarına yol açmaktadır (Arens vd., 2012). Bu başa çıkma mekanizmalarından biri de kasıtlı olarak kendine zarar verme davranışı olabilir.

2.2.3.1.2. Psikiyatrik Rahatsızlıklar

Psikiyatrik sınıflandırmada KZVD, sınırda (borderline) kişilik bozukluğunun tanı kriterleri arasında yer almaktadır (Nock, 2010). Yapılan araştırmalarda depresyon (Marshall vd., 2013; Zubrick vd., 2017), anksiyete bozuklukları (Kaniuka vd., 2020), madde bağımlılığı (Favazza, 1998; Richardson vd., 2019), yeme bozuklukları (Favazza vd., 1989; Simpson, 2001), travma sonrası stres bozukluğu (Favazza, 1992; Weierich ve Nock, 2008), şizofreni ve çeşitli kişilik bozuklukları (Biswal vd., 2024; Nock, 2009) olan kişilerde de KZVD gözlemlendiği tespit edilmiştir.

2.2.3.2. Çevresel Faktörler

2.2.3.2.1. Çocukluk Dönemi İstismarı

Bireyin çocukluk döneminde yaşadığı fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal bu kategoriye girmektedir. Fiziksel istismar saldırı ve sert fiziksel cezayı içermektedir (Steinmetz, 1977). Cinsel istismar, ensest, cinsel saldırı ve cinsel aktiviteye veya pornografiye maruz bırakmayı içermektedir (Arens vd., 2012). Birçok araştırma çocukluk çağı cinsel istismarı ile KZVD arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya koysa da (Fliege vd., 2009; Sansone vd., 2009) her kendine zarar veren bireyin cinsel istismar ile bağlantısı olduğu söylenemez (Klonsky vd., 2011; Nock, 2009). Duygusal istismar, sözlü istismar, reddetme, terörize etme, terk etme ve psikolojik olarak ulaşılamaz olmayı içermektedir; ihmal ise yiyecek, giyim, barınak, denetim, tıbbi bakım ve eğitim sağlamama veya garanti etmeme gibi geniş bir yelpazede yetersiz ebeveyn bakımını içermektedir (Arens vd., 2012; Nock, 2009; Sanders ve Becker-Laussen, 1995).

2.2.3.2.2. Bağlanma Sorunları

Gratz ve diğerleri (2002), KZVD nedenbilimindeki ebeveyn ilişkisine değinmiştir. Baba ile güvensiz bağ ve hem anne hem de baba tarafından duygusal ihmal, kadınlarda KZVD'nin önemli öncüllerinden olarak görülürken; erkeklerde çocukluk çağında ayrılma (çoğunlukla babadan) KZVD'nin öncülü olarak görülmektedir (Cipriano vd., 2017). Kolk ve Fisler

(1994) kendine zarar verdiğini bildiren kişilik bozukluğu olan hastalarının %79'unun ayrıca çocukluk çağı travması geçmişi (fiziksel veya cinsel istismar veya aile içi şiddete maruz kalma) ve %89'unun ebeveyn bakımında büyük kesintiler (ihmal) bildirdiğini ortaya koymuştur (Palvio ve McCulloch, 2004).

2.2.4. KZVD'nin İşlevi

KZVD düşünceleri, genellikle kişinin yalnız olduğu anlarda ve stresli bir olaya tepki olarak, olumsuz düşünce veya duygular (örneğin, akla gelen kötü bir anı, öfke, kendinden nefret etme ya da hissizleşme gibi) yaşadığında ortaya çıkmaktadır (Nock ve Favazza, 2009). Kendine zarar verme riski taşıyan bireyler, genellikle yoğun ve bunaltıcı olumsuz duyguların yanı sıra kronik boşluk, yabancılaşma ve izolasyon duyguları yaşadıklarını bildirmektedir (Favazza vd., 1989; Gratz, 2006). Alanyazında, KZVD'nin birden çok işlevi olduğundan söz edilmekte ve bu davranışın aynı anda birden fazla işlevi yerine getirebileceği belirtilmektedir. Kendine zarar verme davranışı, bireyin tolere edemediği acı verici duyguları düzenleme işlevi görebilmektedir. Örneğin: KZVD, kaygıyı azaltmak, öfkeyi dışa vurmak, suçluluk, yalnızlık, yabancılaşma, kendinden nefret etme ve depresyon gibi duyguları hafifletmek veya duygusal acıdan kaçmak gibi süreçleri düzenleyebilir (Gratz, 2003, 2007; Linehan, 1993). Ayrıca bu davranışın; hoş olmayan düşünce ve hisleri bastırmak, gerginliği azaltmak, duygusal acıyı dışsallaştırmak ve somutlaştırmak, güvenlik ve kontrol duygusu sağlamak, kendini cezalandırmak, başkalarıyla sınırlar koymak, kişiliksizleşme ve gerçek dışılık hissini sonlandırmak, travmatik geri dönüşleri durdurmak ve zihinsel olarak yarışan düşünceleri susturmak gibi işlevleri olabileceği ifade edilmiştir (Favazza vd., 1989; Gratz, 2003; Nock, 2009; Muehlenkamp, 2005; Nock ve Favazza, 2009).

2.2.5. Kendine Zarar Verme Davranışı ve İntihar

KZVD, sıklıkla intihar ile karıştırılan, uygulanan yöntemleri ilişkili ancak davranışın niyeti, öldürücülük düzeyi, bilişi, tepkileri, sonrasında gelişen süreci, demografik özellikleri ve yaygınlığı bakımından ayrışan iki farklı terimdir (Jacobson ve Gould, 2007; Muehlenkamp, 2005; Walsh, 2012). İntihar teşebbüsü bilinçli olarak kendini öldürmeyi hedefleyerek yapılan eylemleri içerir (Masango vd., 2008). Kendine zarar verme davranışında ölme niyeti bulunmamaktadır (Klonsky vd., 2011; Hooley vd., 2020). Walsh (2012) kendine zarar veren kişinin amacının bilinci sonlandırmak (intiharda olduğu gibi) değil, bilinci değiştirmek olduğunu belirtmektedir. KZVD, tamamlanmış intihar ve girişimlerinden daha yaygındır.

Muehlenkamp ve diğerkleri (2010), KZVD'nin bireye geçici bir rahatlama süreci sağladığını, intihar davranışlarına katılanların ölüm yoluyla kalıcı rahatlama düşüncelerine sahip olduklarını savunurken; Goldston ve diğerkleri (2006), intiharın ölüm arzusu dışında kurtulmak, başkalarını üzme veya intikam almak şeklinde de motivasyonlarının olabileceğini savunmaktadır.

2.2.6. KZVD ile İlgili Teoriler

2.2.6.1. Sosyal Öğrenme Teorisi

İnsanlar yaptıkları birçok davranışı çevrelerini gözlemleyerek öğrendikleri sayesinde yaparlar (Bandura, 2017). Bu hipoteze göre, KZVD kararı da başkaları tarafından yapılan bu eylemi gözlemlemekten geçmektedir (Nock, 2009). Kendine zarar verenlerin birçoğu davranışı ilk olarak arkadaşlarından, ailelerinden ve medyadan öğrendiklerini bildirmektedir. Johann Wolfgang von Goethe'nin 1774 yılında yazmış olduğu Genç Werther'in Acıları (*Die Leiden des jungen Werthers*) romanı, yayımlandıktan kısa bir süre sonra, bazı Avrupa ülkelerinde özellikle gençlerin intihar eğilimlerine yol açtığı gerekçesiyle yasaklanmıştır. Özellikle Almanya'da, eserin yayımlanmasından sonra artan intihar vakalarına karşı hükümet bazı yasaklar getirmiştir. Bu durum, bireyin bir intihar vakasını taklit etmesi ya da onun etkisiyle intihar düşüncelerine kapılması anlamına gelen "Werther Etkisi" olarak adlandırılmıştır (Phillips, 1974). Son 20 yıllık süreçte filmlerde, şarkılarda, basılı medyada ve internette KZVD'ye yapılan atıflarda keskin bir artış olmuştur (Sakarya vd., 2013; Whitlock vd., 2009). Bu nedenle KZVD'nin artışında sosyal öğrenmenin etkisi yadsınamaz (Bandura, 2001; Nock, 2009).

2.2.6.2. Kendini Cezalandırma Hipotezi

Kendini cezalandırma, öz-nefret ya da kendini küçümseme, kasıtlı olarak kendine zarar verme davranışını (KZVD) motive edebilmektedir. Kendine zarar veren birçok birey, bu davranışın birincil motivasyonunun kendini cezalandırmak olduğunu ifade etmiştir (Nock, 2010; Nock ve Prinstein, 2004). Bu bağlamda, "başarısızlık", "kaybeden" ve "utanç" gibi kendini cezalandırmayı çağrıştıran kelimelerin bireyler tarafından deri üzerine kazındığı durumlar gözlemlenebilmektedir (Nock, 2010). Glassman ve diğerkleri (2007) tarafından

yapılan bir çalışmada, kendine zarar veren bireylerin, zarar vermeyenlere kıyasla kendilerini daha yüksek düzeyde eleştirdikleri tespit edilmiştir.

2.2.6.3. Sosyal Sinyalizasyon Hipotezi

Bireyler, konuşmak, ağlamak ya da bağırarak gibi zayıf sinyal kalitesine sahip yollarla kuramadıkları iletişimi, kendilerine zarar vererek (daha yüksek maliyete sahip bir davranış biçimiyle) kurmaya çalışabilirler(Nock, 2009; Zahavi, 1975). Favazza ve Conterio (1988), yaptıkları çalışmada, kendine zarar veren bireylerin klinik tanımlarına yer vermiştir. Bu bireyler, kendine zarar verme davranışını kelimelerin yetersiz kaldığı durumlarda bir iletişim ve yardım arayışı aracı olarak tanımlamışlardır. Kendine zarar verme nedeniyle klinik tedavi gören 39 yaşındaki bir öğretmen, diğer insanlarla iletişim kuramadığını ve bu nedenle bu davranışı tercih ettiğini; bu deneyimin “parlak kırmızı bir çığlık” (bright red scream) gibi olduğunu ifade etmiştir (Nock, 2010).

2.2.6.4. Pragmatik Hipotez

KZVD, uyuşturucu madde kullanımı, alkol tüketimi gibi diğer birçok davranışa kıyasla hemen her ortamda hızlı ve kolay erişilebilen bir yöntemdir. Bu özelliğiyle, KZVD, duygularını ve davranışlarını düzenlemekte zorlanan, ancak alkol ya da uyuşturucu gibi maddelere ulaşımı sınırlı olan ergenler ve genç yetişkinler için çekici bir başa çıkma stratejisi olarak ortaya çıkabilir. KZVD, çevresel kısıtlamalara rağmen kolaylıkla uygulanabilir olması sebebiyle özellikle sosyal denetimin yüksek olduğu ortamlarda tercih edilen bir davranış biçimi olabilir. Ayrıca, diğer zararlı alışkanlıklara kıyasla daha gizli kalabilmesi ve hızlı rahatlama sağlaması nedeniyle de bireyler tarafından sıkça kullanılmaktadır (Nock, 2009, 2010). Bu bağlamda, KZVD’nin faydacı bir işlev gördüğü ve bireylerin duygu düzenleme stratejilerinde önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir.

2.2.6.5. Ağrı Analjezisi/Opiat Hipotezi

KZVD riski taşıyan herkes bu davranışta bulunmamaktadır; bu hipoteze göre eylemi gerçekleştiren bireyler ile gerçekleştirmeyenler arasında nasıl bir fark olduğu irdelenmelidir. KZVD sırasında birçok kişi çok az acı hissettiklerini veya hiç acı hissetmediklerini bildirmektedir. Bazı bireylerdeki acıya karşı yüksek toleransın, vücuttaki yüksek seviyedeki endojenopiatın (endorfin) olduğu; bu endojen opiatların ise doku tahribatı sonrası kan

dolaşımına salınmasının ardından acı deneyimini azalttığı, rahatlama ve mutluluk hissine (öfori) yol açabileceği vurgulanmaktadır (Nock, 2009, 2010; Nock vd., 2006; Van Ree vd., 2000).

2.2.7. KZVD İle İlgili Araştırmalar

Tatnell ve diğerleri (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, kişilerarası faktörler ile intihar amacı taşımayan KZVD arasındaki ilişkide kişi içi değişkenlerin aracılık rolü incelenmiştir. Avustralya’da 12–18 yaş aralığında 1973 ergenle yürütülen çalışmada, veriler iki zaman noktasında toplanmıştır. Bulgular, aile desteğinin intihar amacı taşımayan KZVD’nin başlaması, sürdürülmesi ve sonlanmasında belirleyici olduğunu; bağlanma kaygısının ise intihar amacı taşımayan KZVD başlangıcıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Öz saygı, öz yeterlilik ve bilişsel yeniden değerlendirme gibi bireysel özelliklerin, kişilerarası intihar amacı taşımayan KZVD arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur.

Knight ve diğerleri (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, İngiltere ve Galler’de ulusal düzeyde uygulanan bir mahkûm anketi aracılığıyla, intihar amacı taşımayan KZVD ile ilişkili risk faktörleri ve bu davranışın mahkûmlar arasındaki yaygınlığı cinsiyet bağlamında incelenmiştir. Tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen ve 3142 mahkûmdan oluşan geniş ve temsili bir örneklem ile yürütülen araştırmada; 1121 erkek hükümlü, 1250 erkek tutuklu ve 771 kadın mahkûm yer almıştır. İntihar amacı taşımayan KZVD’ nin genel yaygınlığı %6,6 olarak saptanmış; erkeklerde bu oran %5,7 iken, kadın mahkûmlarda %9,6’ya ulaşmıştır. Kadın cinsiyetinin intihar amacı taşımayan KZVD açısından anlamlı düzeyde daha yüksek risk taşıdığı belirlenmiştir. Bu ilişki kapsamında öne çıkan en belirgin risk faktörleri arasında; geçmişte cinsel istismara maruz kalma, geçmiş intihar girişimleri, ceza infaz kurumlarında ruh sağlığı sorunlarının varlığı, ilaç kullanımı, ceza infaz kurumunda istenmeyen cinsel ilgiye maruz kalma ve anksiyete bozukluğu tanısı yer almıştır.

Gu ve diğerleri (2021) tarafından yapılan çalışmada, olumsuz yaşam olayları ile intihar amacı taşımayan KZVD arasındaki ilişkide umutsuzluğun aracılık rolü, adil bir dünyaya inancın ise düzenleyici etkisi incelenmiştir. Çin’de 1.042 erkek mahkûmla yürütülen araştırmada, olumsuz yaşam olaylarının umutsuzluk düzeyini artırdığı ve bu durumun intihar amacı taşımayan KZVD davranışlarını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, adil bir dünyaya olan inancın bu ilişkiyi zayıflattığı belirlenmiştir. Bulgular, hem çevresel hem de bireysel etkenlerin intihar amacı taşımayan KZVD riskinde birlikte değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Çadircioğlu ve Aladağ (2024) tarafından yapılan çalışmada, erkek mahkûmların duygu düzenleme güçlükleri ve stresle başa çıkma tutumlarının, KZVD işlevleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Kendine zarar verme öyküsü bulunan 188 mahkûmla yürütülen araştırmada, KZVD'nin sosyal işlevleri ile kaçınmacı başa çıkma tutumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmış ancak bu işlevlerin bağımsız değişkenlerce anlamlı biçimde yordanamadığı görülmüştür. Buna karşılık, duygu düzenleme güçlüklerinin otonom işlevleri anlamlı düzeyde yordadığı ve toplam işlev puanlarının açıklanmasında etkili olduğu belirlenmiştir.

2.3. Önem Arayışı

Değerli hissetmek, başkaları için önemli olmak ve saygı görmek gibi motivasyonları içeren önem ihtiyacı, insanların sosyal davranışlarını canlı tutan evrensel ve insani bir ihtiyaç olup (Kruglanski vd., 2022) birçok araştırmacı tarafından çeşitli isimlerle açıklanmıştır. Kruglanski ve diğerleri, Önem Arayışı Kuramını (ÖAK) ortaya koymadan önce bu ihtiyaca “saygı ihtiyacı” (Crocker ve Wolfe, 2001; Fein ve Spencer, 1997; James, 1890), “başarı ihtiyacı” (Weiner, 1985), “anlam ihtiyacı” (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000), “yeterlilik ihtiyacı” (Bandura, 1977) ve “kontrol ihtiyacı” (Higgins, 1997) gibi çeşitli isimler verilmiştir. Leary ve Baumesiter (2000), insan yaşamı için ait olmayı, bir gruba dâhil olmayı, arzulanmayı ve takdir görmeyi; temelinde öz saygıyı içeren ve insanı hayata bağlayan faktörler olarak değerlendirmişlerdir. Crocker ve Park (2004), öz saygıya ulaşmak isteyen bireylerin motivasyonları ve hedefleri doğrultusunda eylemlerinin şekillendiğini; bireyin bir hedefi başarmasının aynı zamanda “başarılıyım ve bu sayede değerliyim” anlamına geldiğini vurgulamışlardır. Maslow (1958), İhtiyaçlar Hiyerarşisi’nde “kendini gerçekleştirme” en üst motivasyon olarak konumlandırmıştır. Salomon ve diğerlerinin (1991) önem arayışını öz-tanımlama ihtiyacı olarak açıkladığı üzere, bireyin kendine olan saygısı, yetiştiği kültürün bireye atfettiği rolünü ve gerekliliklerini yerine getirerek giderilmektedir.

Kruglanski ve diğerleri (2022), önem kavramının özellikle öz saygı ile uyumlu olduğunu ancak önem arayışının, bireyin sosyal değerine atıfta bulunduğu için temelde farklı iki kavram olduğunu vurgulamışlardır. Bu durumu, “kişi yüksek bir öz saygıya sahipken düşük sosyal değere sahip olabilmektedir” şeklinde açıklamışlardır. Kişinin toplumdaki onurunu ve saygınlığını yeniden elde etmeye yönelik sosyal davranışların motivasyonu, düşük öz saygıdan ziyade düşük sosyal değer duygusudur. Önem arayışı kavramının 2000’li yılların başında alanyazına girdiği görülmektedir ve kuramlaşmasıyla (Significance Quest Theory) beraber yapılan bu tanımlamalar tamamen kapsayıcı bir hal almıştır (Kruglanski vd., 2009;

2015; 2012; Kruglanski ve Orehek, 2011; Kruglanski ve Webber, 2002). Kruglanski ve diğerlerinin (2009), intihar bombacılarının motivasyonlarını açıklamak amacı ile yapmış oldukları çalışmada, ÖAK'ta bahsedilen motivasyonu tetikleyici etmenler ele alınmıştır. ÖAK, evrensel bir insan motivasyonu olduğu düşünülen önem arayışını açıklamak amacı ile oluşturulmuştur. Önem arayışı nedir sorusuna Kruglanski ve diğerleri (2015), “fark yaratmak”, “önemli olmak”, “birileri olmak” arzusudur şeklinde açıklama getirmişlerdir.

ÖAK'ın kuramcıları, Jean-Jacques Rousseau'nun *amour propre* (kendini sevme) teriminden etkilenmişlerdir (Kruglanski vd., 2022; Şahin ve Derin, 2023). Rousseau'nun aşk anlayışı başkalar tarafından tanınmaya, sevmeye ve saygı duyulmaya bağlı olan öz sevgiyi ifade eder. Önem arayışının nedenlerinden biri olan olumlu özsaygının kökeninin, Homo Sapiens'in (etkili ısı yalıtımı sağlayan kürkten yoksun tek mevcut primat türü; Rantala, 2007) evrimsel tarihine kadar uzandığı düşünülmektedir (Sedikides ve Skowronski, 2000). Kruglanski ve diğerlerine (2015) göre, önem arayışına dayalı hedeflere ulaşmak genellikle toplumsal olarak onaylanan ya da en azından hoş görülen yollarla gerçekleşmektedir.

2.3.1. Önem Arayışının Motivasyonları

Önem arayışının özünde iki tür motivasyon bulunmaktadır. Bu iki motivasyon kolektif önem arayışı ve bireysel önem arayışdır (Kruglanski vd., 2022).

2.3.1.1. Kolektif Önem Arayışı

Kolektif önem arayışı, bireyin sosyal grubunun aşağılandığı ve/veya saygı görmediği algısına dayanmaktadır (Jasko vd., 2020). Bireyin kendi kimliği ve benliği ile dini, siyasi, etnik, kültürel ve benzeri gibi nedenlerle ilişkili olan grup veya toplulukların önem kaybı yaşaması, bireyde bu grubun kaybettiği önemi tekrar gün yüzüne çıkarma arzusunu tetikleyebilir (Kruglanski ve Ellenberg, 2020; Schumpe vd., 2020). Bireyin önem arayışını tatmin edebileceği birçok yol bulunmaktadır. Bu yollardan biri, bir grup için önemli olan değerleri onaylamayı amaçlayan bir tür aşırı sosyal davranışta bulunmak veya suça bulaşmaktır (Jasko vd., 2020; Solomon vd., 1991). Bireyin temel gereksinimleri haricinde hayatını etkileyecek hedefleri ve kaygılarının giderildiği kısım motivasyon dengesi olarak tanımlanmaktadır. Aşırılık, bu motivasyon dengesinin bozulması durumunda ortaya çıkmaktadır (Deci ve Ryan, 2000; Göksu, 2002; Kruglanski ve Bertelsen, 2020). Tajfel (2010), aşırı eylemlerde bulunmanın, benzer fikirde olan insanlardan oluşan gruplara aidiyet

ihtiyacını karşıladığı için insanların kişisel olarak önemli hissetmelerini sağladıklarını belirtmektedir. Bu tür aşırı davranışlar sıklıkla karizmatik liderlerden destek almaktadır (Bono ve Ilies, 2006; Willer, 2009). Kruglanski ve diğerleri (2018), bu tür durumların ezilen bireyleri aşırılıkçı gruplara çektiğini çünkü bu grupların kolektif önemsizliği düzeltmeyi vaat ettiğini belirtmişlerdir. Gruba bağlı bir kişi için önemli olan grubun inançlarıdır (Kruglanski vd., 2015) ve geçmişte yapılan araştırmalara göre kolektif önem arayışı kişiye anlam ve amaç duygusu vermektedir (Jasko vd., 2019).

İdeolojik bir grup, öneme ulaşmayı şiddet veya terörizm ile bağdaştırırsa, üye olan kişi grubun önemliliğe ulaşma araçlarını destekleyebilir ve gruba bağlı kalabilir. Gruba bağlılık kişiye saygınlık, imkânlar ve aidiyet duygusu gibi ödüller sunarak kişinin önemlilik hissini geri kazandırır. Bireyler “kahramanlık”, “şehitlik” gibi mertebelere erişerek kendi kolektif gruplarının hafızalarında uzun süre kalmaya devam edebilirler (Dugas vd., 2016; Jasko vd., 2019; Kruglanski vd., 2009). Kruglanski ve Orehek (2011), bir grubun üyesi olmanın bireylerin sosyal kimliğine önemli ölçüde etkisi olduğunu ve bireyin bulunduğu grubun önem kaybının bireyde önem arayışını güdüleyebileceğini belirtmektedirler. Buradan yola çıkarak 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırısının suçluları Muhammed Atta ve işbirlikçileri, bulundukları grubun finansal, dini veya sosyal fırsattan yoksun olduklarını ve hak ettiklerinden daha azına sahip olduklarını algılamış olabilirler. Gruplarının önem kaybı algısı kişileri terör suçuna motive ederek kaybedilen önemi tekrar kazanmaya güdülemiş olabileceği öne sürülmektedir (Kruglanski ve Orehek, 2011; Schumpe vd., 2020).

2.3.1.2. Bireysel Önem Arayışı

ÖAK, insanın “biri olma”, “fark yaratma” veya “önemli olma” ihtiyacını karşılamayı amaçlayan insani bir motivasyonu açıklamaktadır. Öte yandan kişisel önem arayışı kavramı birçok araştırmanın konusu olmuştur (Dugas vd., 2016). “kendini gerçekleştirme” (self actualization) (Maslow, 1943) ve yaşamda amacın önemini inceleyen diğer modeller bireyin önem ihtiyacına atıfta bulunmaktadır. Özel hayatında ciddi kriz yaşayan veya toplumda kendisine ait rol bulamayan bireylerin önem kaybı bireysel nedenlerden kaynaklanabilmektedir (Pedahzur, 2005). Bireyin öz değerinin aşağılanarak veya onurunun zedelenerek doğrudan etkilenmesi, bireyde önem kaybına yol açmaktadır (Brown ve Dutton, 1995; Dugas vd., 2016). Bireyler ya öz değerlerinin zedelenmesi sonucunda önem duygusunu onarmak ya da mevcut önem düzeylerini artırmak amacıyla harekete geçebilirler (Webber vd., 2017). Dört yaşındayken binadan düşerek engelli kalan bir genç, yıllar boyunca

bu engelliliğinden muzdarip bir şekilde yaşamıştır. Çevresindeki insanlar ona lakap takarak onu alay konusu haline getirmiştir. Çocuk aşağılanmalara dayanamayarak 15 yaşındayken eğitim görmeyi bırakmıştır. Kendini daha da yalnız ve çökkün hisseden, bir türlü hayata tutunamayan çocuk 2002 yılında Filistin’de intihar bombacısı olarak saldırı gerçekleştirmiştir. Ölümünden kısa bir süre sonra, resminin olduğu posterler küçük köyünün her köşesini süslemiş ve hayattayken çok özlemini çektiği saygıyı belki de ilk kez kazanmıştır (Natasha, 2003; Willer, 2009).

Simons ve Murphy (1985), öz saygısı yüksek olan gençlerde ebeveyn reddi ile intihar düşüncesi arasındaki ilişkinin ortadan kalktığını belirtmektedir. Ancak ebeveynleri tarafından yeterince bakımı sağlanmayan ve kabul görmeyen bir genç, eksik olan önemini tamamlamak için kendi hayat standartlarına göre radikalleşmeyi içeren iki yoldan birinde gidebilir (Kruglanski vd., 2014, 2015; Simons ve Murphy, 1985). İlk yol yetiştirilirken edinemediği değeri ve önemi saldırgan davranışlar sergileyerek, kendine zarar vererek veya suça bulaşarak elde etmektir. İkinci yol ise başkaları tarafından başarılı olduğuna dair takdir alabileceği, başkaları tarafından kahraman ilan edilebileceği bir yoldan giderek eksik olan önemini tamamlamaktır (Kruglanski ve Bertelsen, 2020; Kruglanski vd., 2009, 2014, 2015, 2018, 2022). Önem arayışı sadece aşağılanma, dışlanma gibi önem kaybına neden olan etmenler yüzünden olmaz. Eğer birey var olan önemini arttıracak, kendisi için saygınlık sağlayacak bir fırsat bulursa da önem arayışına girebilmektedir (Da Silva vd., 2024).

2.3.2. Önem Arayışının Tetikleyici Unsurları

En hırslı kişiler bile günlük hayatlarında eğlence ve ilişkiler gibi önem ile ilgisi olmayan diğer ihtiyaçlara yönelirler. Hiç kimse sürekli önem arayışı içerisinde bulunarak hayatını devam ettirmez. Bu arayışa girmek için önem ihtiyacının harekete geçirilmesi gerekmektedir. Diğer birçok ihtiyacın harekete geçme yolunda da olduğu gibi bu ihtiyaç da genelde iki yoldan biriyle harekete geçmektedir: “yoksunluk veya teşvik” (Elliott vd., 2004; Fishbach vd., 2003; Kruglanski vd., 2022). ÖAK’ta yoksunluk “önem kaybı veya “önem kaybı riski” olarak adlandırılırken teşvik ise “önem kazanmaya dair fırsat” olarak adlandırılmıştır (Kruglanski vd., 2015).

2.3.2.1. Önem Kaybı

Kruglanski ve diğerleri (2015), önem kaybı sonucunda oluşan önem arayışını “*yiyecek yoksunluğunun insanları yeme hedefine güdülediği gibi önem yoksunluğu da insanları önem arayışına güdülemektedir*” şeklinde açıklamaktadır. Birey, bulunduğu piramit

basamağındaki eksikliğini tamamlamak için güdülenir ve bu doğrultuda motive olur (Maslow, 1958). Önem kaybı, bireysel veya bireyin bulunduğu gruba, topluluğa dair olabilmektedir. Bireyin kendi kimliği ve benliği ile siyasi, dini, kültür, etnisite gibi nedenlerle bir araya gelen grup veya toplulukların önem kaybı yaşaması, bireyde bu grubun kaybettiği önemi tekrar gün yüzüne çıkarma arzusu doğurabilmektedir (Kruglanski ve Ellenberg, 2020; Schumpe vd., 2020). Birey, diğer insanlara karşı duyduğu empati, şefkat gibi duyguları geri plana atarak kendi ile özdeşleştiğini düşündüğü grubun önemini tekrar kazandırmaya çalışabilmektedir (Kruglanski ve Ellenberg, 2020); bunu sağlarken şiddete, toplum kurallarına aykırı olacak radikal davranışlara veya suça başvurabilmektedir (Kruglanski vd., 2022; Solomon vd., 1991). Bireyin ait olduğu, kendi kimliği ile bütünleştiği topluluğun dışlanması, aşağılanması önem kaybını da beraberinde getirmektedir. Bu topluluğun mensupları topluluğun yitirilen önemini geri kazanabilmesi için önem arayışına girebilir. 5000 yıllık görkemli tarihi olan Çin'in 1839–1849 yılları, "aşağılanma yüzyılı" olarak adlandırmıştır. Yabancı ülkelerin baskısı, ambargoları ve müdahalelerini kapsayan bu dönemin bitişini Mao Zedong, 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu duyuran konuşmasında, "*Bizimki artık hakaret ve aşağılanmaya maruz kalan bir ulus olmayacak. Ayağa kalktık*" şeklinde ilan etmiştir. Bu tarihten itibaren Çin halkı bir bütün olarak yüzyıllık aşağılanmanın etkisinden kurtulmak için çalışıp dünyanın sayılı güçlerinden biri haline gelmiştir (Metcalf, 2020). AIDS, infertilite (kısırlık), engellilik gibi nedenlerle de birey yitirilen önemini tekrar kazanmayı hedefleyebilir (Kruglanski vd., 2015). Özel hayatında ciddi kriz yaşayan veya toplumda kendisine ait rol bulamayan bireylerin önem kaybı bireysel nedenlerden kaynaklanabilmektedir (Pedahzur, 2005). Bireysel nedenlerden kaynaklı önem kaybı yaşayan kişiler, toplumda ses uyandıracak girişimlerde bulunarak önem arayışına girebilirler. Özellikle terör grupları insanların zayıflıklarını, genç yaşta olmalarını kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadırlar (Pedahzur, 2005; Webber vd., 2017).

2.3.2.2. Önem Kaybı Riski

Sherman ve Cohen (2006), 'Kendini Savunma Psikolojisi' adlı çalışmalarında, bireylerin benlik bütünlüğünü korumaya motive olduklarını ve iyi, uygun, güçlü, başarılı, saygın ya da etkili biri olma gibi hedefler taşıdıklarını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda alanyazında, bireylerin benlik algılarını nasıl değerlendirdiklerini incelemek amacıyla genellikle öz-olumlama (self-affirmation) paradigması kullanılmıştır (Sherman ve Cohen, 2006;

Wicklund ve Gollwitzer, 1981). Bu araştırmalarda, katılımcılar ya kendi fikirleri ile zıt fikirlere sahip biriyle yüzleştirilmiş ya da katılımcılara ilişkin olumsuz bir stereotipi öne çıkararak önem kaybına dair risk ile karşı karşıya getirilmiştir. Sonuç olarak bireyde önemlilik duygusuna dair bir tehdit, bireyin önemini tekrardan ortaya çıkarmaya yönelik davranışı gün yüzüne çıkarmaktadır (Kruglanski vd., 2022).

ÖAK, önem kaybı riskinin kişinin saygısını kaybetmek, azınlıkta olmak gibi nedenlerden de kaynaklanacağını savunmaktadır (Kruglanski vd., 2014, 2015, 2012, 2018, 2022). “Reddedilme ve dışlanma korkusu” bireyde önem kaybı riski olarak algılanabilmektedir. Birey, reddedilmemek ya da bulunduğu ortamdan dışlanmamak için aslında kendine uymayan davranışlar olsa da gereken ne ise yapabilir. Birey bu sayede önem kaybı riskinin önüne geçmeye çalışmaktadır (Solomon vd., 1991). Önem kaybı riskine Kruglanski ve diğerlerinin (2015) yapmış olduğu çalışmada çarpıcı bir örnek bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’nda ailesine yazmış olduğu mektupta ölmek istemediğini ve görev sonunda aşırı ödülleri beklemediğini yazan Japon Kamikaze’si (2. Dünya Savaşı’nda düşman savaş gemilerine tahribat vermek amacıyla düzenlenen intihar saldırılarının pilotları); görevi reddetmiş olsaydı bu durum hem kendisi hem de ailesi için başa çıkılamayacak bir utanç ve aşağılanmaya neden olacaktı. İşte bu utancı ve aşağılanmayı yaşama ihtimali, önem kaybı tehdidini simgelemektedir (Ohnuki-Tierney, 2007).

2.3.2.3. Önem Kazanma Fırsatı

ÖAK’a göre kahramanlık, fark edilirlilik, daha başarılı olmak gibi etmenler insanı önem kazanma fırsatının peşinden koşmaya iten değerler olabilmektedir. Bireyin içinde bulunduğu sosyal yaşamı, aldığı eğitim veya kültürü onun önem arayışının gücünü belirleyebilmektedir (Kruglanski, 2014, 2015, 2012, 2018, 2022). şiddeti özümseyen aile bireyleri, arkadaşlar veya sosyal çevre; şiddeti saygınlık, başarı, takdire değer olarak görüp bireyi şiddet sayesinde önem kazanma fırsatı yakalayacağına ikna edebilir (Kruglanski vd., 2005). Böylece kişi kendi sosyal çevresinde saygınlık ve önem kazanmış olur. Buradan yola çıkarak insanların var olandan daha iyisini elde etmek için önem kazanma fırsatlarını değerlendirdikleri söylenebilir (Kruglanski, 2022).

Önem kazanmak değer gören ve el üstünde tutulan aracı bulmaktan geçer. Bu araca odaklanan kişinin muhtemelen önem kazancı olacaktır. Örneğin, elindeki imkânları korumaya odaklanan birinin yükselmesindenense; terfiye odaklanan birinin yükselmesi daha

olasıdır (Kruglanski vd., 2022). Eğer bir kişinin desteklediği siyasi partinin seçimi kazanma oranı yüksekse, bu kişinin partiye bağlılığı artar. Kazanılan seçim sonucundaki ihtişam, coşkulu his ve kişideki öz güvenin artması hissi bu bağlılığı kuvvetlendirebilir. Partizanlar partilerinin seçimi kazanma olasılıkları ile doğru orantıda partiye bağlı olabilirler. Muhtemelen bu kişilerin kazanan parti ile özdeşleşmeleri kişisel önem duygularını arttırmaktadır (Dugas vd., 2016). Politikacılar tarafından kemer sıkma politikası uygulamalarına karşı yapılan protestolardaki Yunan aktivistler ve çelik işçileriyle dayanışma içinde bir protestoya katılan aktivistlerde (Evripidou ve Drury, 2013) refah ve özerklik, yeterlilik ve ilişkililik duygularının pozitif ilişkili olduğu görülmüştür (Jasko vd., 2019; Klar ve Kasser, 2009).

2.3.3. Önem Arayışı Teorisi Hakkında Yapılan Araştırmalar

Dugas ve diğerleri (2016) tarafından özverinin motivasyonel temelleri incelenmiş olup 6 çalışmadan elde edilen bulgular çalışma hipotezini desteklemektedir. Çalışmanın geneli, önem arayışının özveri için değerli bir motivasyon kaynağı olduğunu ortaya koymuştur. ÖAK, teoride radikal davranışların (terör yanlılığı gibi) nedenini açıklamak için ortaya konulsa da yapılan araştırmaya göre yardım etmek, paylaşmak, bağışlamak gibi prososyal davranışların da nedeni ile ilişkilendirilebileceği belirtilmiştir.

Webber ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmada dünyanın çeşitli bölgelerinde intihar saldırısı düzenleyen 219 kişinin eylemlerinde önem arayışına dair kanıt olup olmadığı araştırılmıştır. Ayrıca demografik özelliklere göre farklılaşmanın olup olmadığı da sorgulanmıştır. Önem arayışı güdüsünün saldırganların cinsiyetine, yaşına ve eğitimine göre değiştiği tespit edilmiştir. Daha eğitilmiş, genç ve erkek saldırganların önem kazanma ihtimali ile motive olmuş görünürken; yaşlı, az eğitilmiş ve kadınlar öncelikle önem kaybının ortadan kaldırılmasıyla motive olmuş gibi görünmektedir.

Jasko ve diğerleri (2019), aktivistlerle yürüttükleri çalışmada ÖAK'ı temel alarak, bireylerin önemli toplumsal değerler uğruna politik eylemlere katıldıklarında kişisel önem duygusu kazandıklarını; bu olumlu duyguların, ileride savundukları dava uğruna özveride bulunma isteklerini artırabileceğini ortaya koymuşlardır. Araştırmada Neoliberal sisteme karşı çıkan, çeşitli aktivizm türlerine katılan hem çevrimiçi hem de çevrimdışı siyasi aktivist ($n= 2461$) örneklemini altı çalışmada test edilmiştir. Yapılan çalışmaların genel bulgularında davanın hedeflerini daha temel ve kişisel olarak algılayan kişilerin bu dava için barışçıl eylemlerde bulunmaya daha fazla motive oldukları ortaya konulmuştur. Bu durumun, açlık grevi gibi

büyük fedakârlıklar gerektiren eylemlerde ve çevre aktivistlerinin eylemleri nedeniyle para cezası ve hapis cezasıyla karşılaşma olasılığı gibi bireysel çıkarlara aykırı eylemlerde bile geçerli olduğu ortaya konulmuştur.

Jasko ve diğerleri (2020) tarafından 2016 yılı ABD başkanlık seçimlerinin hemen öncesi ve sonrasında yürütülen dört araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda bir adayın başarısı veya başarısızlığıyla ortaya çıkan kişisel önemin, siyasi rakiplere yönelik düşmanca veya iyi niyetlerle nasıl ilişkili olduğu araştırılmıştır. Hillary Clinton'ın ve Donald Trump'ın destekçilerinin hayal edilen (Çalışma 1A) veya gerçek (Çalışma 2) bir seçim başarısızlığından sonra kendilerini ne kadar önemsiz hissederlerse, seçilmiş başkana karşı barışçıl eylemlerde bulunmaya o kadar istekli oldukları ve seçim sonuçlarını kabul etmeye o kadar az istekli oldukları bulunmuştur.

Şahin ve Derin'in (2022) araştırmasında, yetişkin bireylerin önem arayışlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği ve psikolojik belirtilerle olan ilişkisi incelenmiştir. 18–65 yaş aralığında 605 yetişkinden elde edilen veriler doğrultusunda, yaş ve gelir düzeyine göre önem arayışında anlamlı farklılıklar bulunmuş; cinsiyet açısından fark tespit edilmemiştir. Ayrıca, önem arayışı ile paranoyak düşünceler, öfke/düşmanlık ve kişilerarası duyarlılık arasında düşük düzeyde pozitif ilişkiler gözlenmiştir.

Şahin'in (2025) genç yetişkinler ile yapmış olduğu araştırmada, hırs ile madde kullanım eğilimi arasındaki ilişkide önem arayışının aracı etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Veriler, Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde öğrenim gören 506 genç yetişkinden toplanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre hırs ile önem arayışı ve önem arayışı ile madde kullanım eğilimi arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, önem arayışının, hırs ile madde kullanım eğilimi arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, ÖAK, bireyin sosyal çevresinde saygı, onur ve statü elde etme yönündeki temel motivasyonel ihtiyacına dayanmaktadır (Kruglanski vd., 2022). Bu ihtiyaç yalnızca terörizm gibi uç davranışları değil, aynı zamanda bireysel düzeyde sergilenen farklı aşırı davranışları da şekillendirme potansiyeline sahip olabilir. Resta'nın (2023) çalışması, bu teorik çerçeveyi genişleterek, hırs kavramını önem arayışıyla bütünleştirmiş ve hırsın, bireyin önemli olma ihtiyacını karşılamaya yönelik bir araç olarak görülebileceğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda, hırs yalnızca başarı odaklı bir özellik olarak değil, aynı zamanda sosyal olarak tanınma ve değer görme arzusunun bir yansıması olarak kavramsallaştırılmıştır. Kruglanski ve diğerleri (2021), aniden ortaya çıkan ve baskın hale

gelen bir önem ihtiyacının diğer psikolojik ihtiyaçlarla motivasyonel bir dengesizlik oluşturabileceğini ve bu dengenin uzun süre bozulması durumunda bireye zarar verebileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bireyin hırs düzeyinin, önem arayışına verilen tepkilerde nasıl bir rol oynadığı ve bu durumun bireysel ya da toplumsal düzeyde ne tür sonuçlar doğurabileceği, çok boyutlu bir şekilde ele alınabilir.

2.4. Hırs

Azra Erhat'ın yazmış olduğu Mitoloji Sözlüğü'nde (1996, s. 468), hırs "hybris" olarak ifade edilmektedir. Erhat, hybris'i suça iten fazla özgüven ve sınırsızlık olarak tanımlamaktadır. Hırs, sıradan insanlar ve filozoflar tarafından bir fazilet mi yoksa bir noksanlık mı olduğunu tespit etmek için tartışılan ayrıca ihmal de edilen ilgi çekici bir kavramdır (Pettigrove, 2007; Resta, 2023). Platon, Aristoteles, Machiavelli, Locke, Rousseau, Santayana ve daha birçok kişi hırsı tartışmıştır. Öte yandan o zamanlar hırs, batı siyasetinin merkezinde yer almaktaydı ancak Machiavelli, Harrington, Locke ve Rousseau hırsı siyasi güvenliğe yönelik en büyük tehditlerden biri olarak görmesine rağmen, nadiren birkaç paragraftan fazla analiz yaptıkları belirtilmiştir (Pettigrove, 2007). Santayana (1915), hırsın rekabet için gerekliliğini vurgulamış olup hırsı erdemlilik olarak görmüştür. Felsefe, hırsı bir tür arzu olarak tanımlama eğilimindedir. Örneğin Hume (2000), hırsı bir güç arzusu ve başkaları üzerinde sahip olunan otorite olarak tanımlamaktadır. Onuru hırsın nesnesi olarak ele alan Smith (1853), "*insanlığın saygısını ve hayranlığını hak etmek ve elde etmek hırsın ve rekabetin büyük nesneleridir*" şeklinde ifade etmiştir.

Hırslı bireyler, büyük kişisel ve toplumsal amaçları olan ve bu amaçlara ulaşmak için engel tanımayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Ancak hırs hemen gerçekleşmemekle birlikte, belirli stratejileri sabırla ve kararlılıkla yürüterek elde edilen bir süreçtir (Pettigrove, 2007; Şahin ve Dilek, 2025). Hırs çoğunlukla kariyer ilerlemesi ile ilişkilendirilerek (Ashby ve Schoon, 2010; Hogan ve Holland, 2003; Huang vd., 2014) açıklanılmış olup; psikoloji alanında hırs tanımlaması ile ilgili çalışmalar çok ilerlememiştir (Hirschi ve Spurr, 2021; Resta, 2023). Hırs, kariyer ve eğitim başarısı ile en yakın ilişkili kişilik özelliği olarak tanımlanmaktadır (Hogan ve Holland, 2003; Jones vd., 2017). Kişilik özellikleri iseçocukluk dönemi, aile dinamikleri, eğitim, arkadaş ilişkileri ve toplumdaki normlar gibi çevresel şartlara ve genetik özelliklere bağlı olarak şekillenmektedir (Bouchard, 1994; Costa ve McCrae, 2000; Eysenck, 2017/1967). Uygun koşullar sağlandığında hırslı kişilerin rekabetçi, girişken, özgüveni yüksek ve başarı hedefi olan kişiler olarak tanımlamak

mümkündür. Bu kişiler ilerleyebileceği ortamın olacağı mesleklere yönelme, rekabetçi sporlar, sosyal olarak aktif olabileceği alanlara ilgi duymakta iyi performans gösterirler (Hansson vd., 1983; Johnson, 1997). Kişilik özelliklerini içeren alanyazına bakıldığında (örneğin, Judge ve Kammeyer-Mueller, 2012; McCrae ve Costa, 1999; Otto vd., 2017) hırs, genetik, çevresel ve bireysel etkenlerin birlikte rol oynadığı düşünülen kişiliğin orta düzey bir özelliği olarak tanımlanmaktadır. Orta düzeydeki kişilik özellikleri, aşırılıkla karşılaştırıldığında daha dengeli bir davranış ve düşünce modelini ifade etmektedir (McCrae ve Costa, 1999). Orta düzey kişilik özelliği olan hırs, bireyin mesleki yaşamında, topluma hizmetinde ve daha birçok alanda onu, başarı ve kazanım aramaya motive etmektedir (Hansson vd., 1983). Hırslı bireyler, belirli hedeflere ulaşma yolunda güçlü bir itici güç hissederken, aynı zamanda dengeyi koruyarak sağlıklı ilişkiler kurabilirler (Judge ve Kammeyer-Mueller, 2012; Resta, 2023). Öte yandan, hırslı bireylerin baskın ihtiyaçlarına ulaşabilmek için bilişsel, duygusal ve davranışsal kaynaklarını yoğun bir şekilde bu hedefe yönlendirecekleri; bu süreçte daha az baskın olan ihtiyaçlarını ihmal etmeleri nedeniyle bir dengesizlik oluşacağı ve bunun da hırsın zamanla ‘aşırılığa’ dönüşmesine yol açabileceği belirtilmiştir (Kruglanski vd., 2022; Resta, 2023a, 2023b). Tarihte Stalin, Mao, Hitler gibi hırsın aşırılığına kaçan tüm kötü adamlara bakıldığında hırsın açıkça karanlık bir tarafı bulunmaktadır (Jones vd., 2017).

2.4.4. Hırs Ne Değildir?

Birçok kişi, hırsı saldırganlıkla ilişkilendirilen bir baskınlık arzusuna benzetebilir (Holekamp ve Strauss, 2016) ancak hırs ve baskınlık farklı kavramlardır; gerçekte, önemli olma arayışları, henüz elde edemedikleri şeylere, özellikle baskınlık gibi unsurlara ulaşmak için gösterdikleri çaba anlamına gelir. Hırs, narsisizm ve itibar arayışı ile de ilişkilidir. Ancak, hırslı bireyler genellikle kendilerine saygı gösterilmesi gerektiğini varsaymak yerine, saygı kazanma arzusu ile hareket ederler ve bu nedenle mutlaka hak sahibi olma ya da üstünlük duygusuna sahip değillerdir. Bu yüzden, hırs, narsisizmden ayrı bir olgu olarak değerlendirilebilir (Resta vd., 2023b). Jones ve diğerleri (2017), hırsın kişilik modelleri içindeki konumunu incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada, hırsın en çok nevrotiklik, dışadönüklük ve vicdanlılık faktörleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Bu veriler Judge ve Kammeyer-Mueller’in (2012) yaptığı araştırma ile tutarlı bulunmuştur. Hırs, kişilik faktör modelleri tarafından öngörülürken aynı zamanda birden çok faktöre de yayılmıştır. Nevrotiklik ile ilişkili olan hırs, nevrotikliğin tüm yönleri ile değil kaygı ve dürtüsellik

yönleri ile ilgilidir. Benzer şekilde hırs, dışa dönüklülüğün iddialılık yönü ile ilgiliyken; vicdanlılığın başarı çabası yönü ile yakından ilgilidir. Ancak nevroz, dışadönüklük veya vicdanlılık ile hırs tüm yönleri ile aynı şekilde ilişkili değildir. Ayrıca hırs çoğu zaman başarı ile ilişkilendirilmektedir. Başarılı birey, hedefin önemi fark etmeksizin başarılı performans sergilerken; hırslı birey ise özellikle toplumda yüksek değer gören hedeflere güçlü bir şekilde odaklanarak hedefe sıkı sıkıya bağlılık göstermektedir (McCrae ve Costa, 1999; Resta vd. 2022). Son olarak, araştırmalar hırs ve takıntının kişisel hedeflere ulaşmak için güçlü motivasyon kaynakları olduğu için birbirlerine benzediklerini belirtmektedir (Frost vd., 1990). Ancak takıntı genellikle belli bir hedefe bağlı kalmayı ve bu durumu sürekli tekrar etmeyi içerirken (Purdon, 2021); hırs başarıya yönelik hedeflere odaklanmayı ve bu hedeflere ulaşma yolunda stratejik hareket etmeyi içermektedir (Locke ve Latham, 2002).

2.4.5. Hırsın Kaynakları

2.4.5.1. İlham

Hırsın gerekliliklerinden olan ilham, bireyin yaratıcı düşünme ve yüksek motivasyonla hareket etmesini sağlayan ani ve güçlü bir içsel uyanıştır. Hart (1998), ilhamı daha yüksek bir bilgi veya bilgeliğe erişmeyi hedefleyen zihinsel süreç veya kişinin yenilikçi bir düşünceyi somutlaştırma yolunu bulduğu an olarak tanımlamaktadır. İlham, çoğunlukla bireyin bir hedefe yönelmesini, yeni bir fikir bulmasını veya yenilikçi çözüm üretmesini sağlayan bir deneyim olarak görülmektedir (Sternberg, 2006). Aslında ilham her insanın yaşadığı bir deneyimdir. İç görüler veya fikirler karşılaşılan bir göreve gereklilik ve heyecan kattığında ilham deneyimi ortaya çıkmaktadır. İlhamı deneyimlemenin bir başka yolu ise bireyin kendi başına fark edemeyeceği yeni ihtimalleri, onun model aldığı veya ona rehberlik eden kişinin bireye fark ettirmesidir. Ayrıca kendi alanında işinin ehli olan biriyle karşılaşan, çalışan bireyde, öz değerlendirme ve o alana katılma isteği artacaktır (Lockwood ve Kunda, 1997; Trash ve Elliot, 2003). Galliani ve Vianello'nun (2012) yapmış olduğu çalışmada, örgütsel olarak lidere duyulan hayranlığın, bireyin daha iyi performans göstermesine yol açtığı bulunmuştur.

2.4.5.2. Görelî Yoksunluk

İnsanlar çoğu zaman kendisini diğçerleriyle kıyaslamaktadır. Bu kıyaslamaya bağılı olarak çoğu zaman kendilerine haksız veya adaletsiz davranıldığını düşünçebilmektedirler. Birey, başka insanların, kendisine verilmemiş ya da sağlanmamış olan avantajlara sahip olduğunu ya da hak edilen veya daha layık olduğunu düşünçdüğü fırsatların ve ödüllerin başkalarına verildiğini düşünçebilmekte ve bu düşünçeye bağılı olarak hayal kırıklığı gibi olumsuz duygular yaşayabilmektedir; bu durum görelî yoksunluk kavramı ile açıklanmaktadır (Davis, 1959; Stouffer vd., 1949; Walker ve Pettigrew, 1984). Görelî yoksunluk yaşayan birey, sosyal kimliğini güçlendirmeyi ve kendi sosyal grubunun gücünü arttırmayı hedefleyen davranışlar sergiler (Resta vd., 2023a). Resta (2023) hırslı insanların önemli olmak için diğçer insanlara oranla daha çok çabalayarak kumar oynamak gibi aşırılığa kaçabildiklerini bu yüzden de bu kişilerin görelî yoksunluktan daha fazla etkileneceğini ortaya koymuştur. Hırslı insanların kişisel önemlerinin adaletsizlikle sınıandığı durumlarda, onur ve saygınlıklarını geri kazanmak için daha çok motive oldukları ortaya konulmuştur (Callan vd., 2011).

2.4.5.3. Saygı Kazanma İhtiyacı

Hırslı kişiler, iz bırakacakları önemli başarılar elde etmeyi hedeflerler ve hedeflerine ulaşabilmek için çeşitli yollar tercih edebilirler. Sosyal statüye ulaşmak bu kişiler için önemlidir. Bu nedenle kişisel başarılarını göstermek ve bu sayede onur kazanarak sosyal tanınırlık elde etmek amacıyla çaba ve kaynaklarını zorlayıcı görevlere yoğunlaştırmaya daha yatkın olabilmektedirler (Resta, 2023). Örneğin hırslı bir bireyin bağış toplama etkinliklerine ve hayır işlerine katılımı; zaman, para, çaba gibi önemli kaynaklarını yatıracığı ve bu sayede daha yüksek sosyal statü ve saygınlık elde edeceği etkili yollar arasında olabilmektedir (Grant ve Gino, 2010; Resta, 2023). Hırslı bireyler, zorlu davranışlarda bulunarak daha fazla saygı, sosyal değçer ve tanınma arzusuyla yani daha fazla önem kazanma olasılığı ile hareket edebilmektedirler (Kruglanski vd., 2022). “*Acı yoksa kazanç da yoktur*” atasözü hırslı insanların zor hedeflere odaklanarak daha fazla saygı kazanmayı amaçladıklarını açıklamaktadır (Viola vd., 2023).

2.4.6. Hırsıla İlgili Yapılan Araştırmalar

Ashby ve Schoon'un (2010) gerçekleştirdiği uzunlamasına çalışmanın verileri, 18 yıllık bir takip araştırmasından elde edilmiştir. Veri toplama süreci, katılımcılar 5, 10, 16, 26, 30 ve 34 yaşlarındayken gerçekleştirilmiştir. Çalışma örneklemini, 34 yaşında yarı zamanlı veya tam zamanlı istihdamda bulunan 1851 kadın ve 1825 erkekten oluşan bir kohortu kapsamaktadır. Elde edilen bulgular, gençlik döneminde yüksek düzeyde kariyer hırsına sahip bireylerin, yetişkinlikte daha yüksek gelir elde ettiklerini ve kariyer hırsının, sosyal statü kazanımı ile ekonomik başarıyı anlamlı şekilde öngördüğünü ortaya koymuştur.

Almomani ve Theeb (2016) yapmış oldukları çalışmada, Ürdün üniversitelerindeki öğrenciler arasında belirli değişkenler doğrultusunda hırs düzeyini ve algılanan öz yeterlilikle ilişkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın örneklemini 790 kadın ve erkek öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen bulgulara göre hırs düzeyi ile algılanan öz yeterlilik arasındaki ilişkilerin pozitif olduğu; ayrıca mücadele değişkeni ve üstünlük eğilimi değişkenleri dışında, çalışma değişkenlerine ait hırs düzeyi niteliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Hirschi ve Spurk (2021), yapmış oldukları araştırmada 2 farklı çalışma yapmışlardır. Yapmış oldukları ilk çalışmada 100 çalışan-amir-eş(veya hayat arkadaşı) üçlüsü temel alınmıştır. Çalışanın kendini değerlendirdiği hırs ile amiri ve eşinin değerlendirdiği hırs, pozitif ilişkili çıkmıştır. Ayrıca daha hırslı bireylerin yöneticileri tarafından daha hırslı olarak algılandığı ve bu itibarın daha yüksek performans ve terfi edilebilirlik değerlendirmeleriyle bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci çalışma 194 çalışanla üç aylık zaman gecikmeli bir çalışma ile kurumsal bağlılık sonuçlarına odaklanmaktadır. Özellikle daha fazla kurumsal kariyer imkânı algılandığında, hırsın daha yüksek kurumsal bağlılıkla pozitif ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Resta (2023) yapmış olduğu çalışmada, hırsı yeniden tanımlamayı ve hırsı önem arayışının bir tezahürü olarak kavramsallaştırmayı, hırsın öncüllerini ve sonuçlarını açıklamayı amaçlamıştır. İlk ilişkisel çalışmada ve ikinci uzunlamasına yapılan çalışmada, ilhamın hırsı harekete geçirebileceği ve bu durumun da aşırı davranışlara yol açtığı bulunmuştur. Üçüncü çalışması ilişkisel bir çalışmadır ve hırsın takıntılı ama uyumlu olmayan bir tutku ile aşırı davranışlara neden olduğu ortaya konulmuştur. Son çalışmada ise göreceli yoksunluğun, hırslı bireylerin değerli hedeflere ulaşma davranışlarında aşırılığa kaçmalarını arttırdığı ve hırslı bireylerin göreceli yoksunluğa daha hassas olduklarını tespit etmiştir.

Resta ve diğerlerinin (2023a) yapmış oldukları çalışmada, hırs ve aşırılıkçılık arasında ilişkinin hangi koşullar altında arttığı incelenmiştir. Yapılan araştırmada iki çalışma yürütülmüş olup; bunlar Amerika ve İtalya’da gerçekleştirilmiştir. Amerika’da gerçekleştirilen kesitsel çalışmaya 18–50 yaş arası 299 birey katılmış olup; birinci çalışmayı test etmek için yapılan ikinci çalışmaya ise İtalya’da 19–49 yaş arası 193 kişi katılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, hırs ve aşırı davranış arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Göreli yoksunluk ve hırs arasındaki ilişkinin aşırı davranış üzerinde olumlu ve anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır.

Resta ve diğerleri (2023b) tarafından yapılan araştırmada hayal kırıklığı ile saldırganlık arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü incelenmiştir. Araştırma kapsamında beş çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmaların sonuçları şöyledir: hırslı bireylerin, önemi tehdit eden hayal kırıklıklarına karşı daha hassas oldukları; önemi azaltan hayal kırıklıklarına karşı daha saldırgan oldukları bulunmuştur. Diğer yandan önemi azaltan hayal kırıklığına tepki olarak gösterdikleri saldırganlığın kişilik özellikleriyle ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

Şahin ve Dilekli’nin (2025) yapmış olduğu çalışmada, çeşitli demografik özelliklere sahip 445 beliren yetişkinin hırs seviyelerini analiz etmek ve hırs ile algılanan öz-yeterlilik arasındaki ilişkiyi öngörücü bir şekilde ortaya koymak amaçlanmıştır. Bulgulara göre erkekler, kadınlara oranla daha yüksek hırs düzeyi sergilemiştir. Hırs düzeylerinde algılanan ebeveyn tutumları, aile gelir seviyesi veya anne-baba eğitim düzeylerinin önemli bir farkı bulunmamıştır. Ayrıca beliren yetişkinlerde hırs ile algılanan öz-yeterlilik arasında pozitif ve anlamlı ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak hırs, bireylerin başarıya ulaşma, saygınlık kazanma ve toplumsal statü elde etme yolunda güçlü bir motivasyon kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Genetik, çevresel ve bireysel faktörlerle şekillenen bu kişilik özelliği (Bouchard, 1994; Costa ve McCrae, 2000; Resta, 2023) ilham, göreli yoksunluk ve saygı kazanma ihtiyacı gibi etkenlerle ilişkilidir (Kruglanski vd., 2022; Resta, 2023a). Yapıcı biçimde yönlendirildiğinde, kişisel gelişimi, mesleki başarıyı ve toplumsal katkıyı artırabilecek bir potansiyele sahip olan hırs, kontrolsüz ve dengesiz biçimde süreçte aşırıya kaçabilir ve bireyde olumsuz sonuçlara neden olabilir (Jones vd., 2017; Resta vd., 2023b). Bu bağlamda hırs, mutlak bir erdem ya da kusur olarak değil, bireyin onu nasıl yönettiğine bağlı olarak değerlendirilmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan ölçme araçları, veri toplama süreci ve veri analiz yöntemleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, öncelikle hükümlülerin demografik özellikleri açısından kendine zarar verme davranışları incelenmiştir. Ardından önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü test edilmiştir. Çalışmada değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik olarak korelasyonel model temel alınmıştır (Field, 2023).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcıları hükümlüler arasından uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Para ve iş gücü açısından sınırlamaların olduğu durumlarda örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulanabilir birimlerden seçilmesine kolayda örnekleme adı verilmektedir (Creswell ve Creswell, 2018). Araştırma Ereğli (Konya) Ceza İnfaz Kurumu Kampüsü'ndeki dört ceza infaz kurumunda bulunan 346 yetişkin erkek hükümlü ile gerçekleştirilmiştir. Ölçekleri eksik ya da yarım dolduran katılımcılar araştırma dışı bırakılmış ve bu doğrultuda araştırma örneklemi 332 kişi olarak belirlenmiştir. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Demografik Değişkenler	n	%
Çalışmaya Katılım Yaşı		
18-28	51	15.4
26-33	141	42.5
34-41	94	28.3
42 Yaş ve Üstü	46	13.9
Medeni Durum		
Evli	121	36.4
Bekâr	211	63.6
Eğitim Durumu		
İlkokul ve Altı	81	24.4
Ortaokul	166	50
Lise ve Üstü	85	25.6
Algılanan Ekonomik Düzey		
İyi	38	11.4
Orta	189	56.9
Düşük	105	33.6
Psikiyatrik İlaç Kullanımı		
Kullanlar	59	17.8
Kullanmayanlar	273	82.2
Hükümlülük Süresi		
0-4 Yıl	287	86.4
5 Yıl ve Üzeri	45	13.6
Alınan Ceza Miktarı		
0-4 Yıl	78	23.5
5-9 Yıl	74	22.3
10-14 Yıl	55	16.6
15 Yıl ve Üstü	125	37.7

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (EK 2)

Araştırmacı tarafından hazırlanan formda (EK-1)çalışmaya katılım yaşı, medeni durum, eğitim durumu, algılanan ekonomik düzey, psikiyatrik ilaç kullanımı, hükümlülük süreleri ve aldıkları ceza miktarına dair sorular bulunmaktadır.

3.3.2. Önemlilik Arayışı Ölçeği (ÖAÖ) (EK 3)

ÖAÖ (EK-2) yetişkin bireylerin önem arayışı düzeylerini tespit etmek amacıyla Şahin ve Derin (2023) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda elde

edilen uyum iyiliği değerlerinin $\chi^2/sd= 1.89$, RMSEA=.065, GFI=.86; IFI=.91; TLI=.92 ve CFI=.92 şeklinde olduğu bulunmuştur. Ölçek 5'li Likert tipinde (1= Kesinlikle katılmıyorum, 5= Tamamen katılıyorum) 26 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Etkileycilik, Saygınlık, Farklılık ve Popülerlik Arayışı ÖAÖ'nün alt ölçekleridir. ÖAÖ'nün geliştirme çalışmasında iç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .95'tir. Mevcut çalışmanın verileri ile hesaplanan Cronbach alfa katsayısı ise .91' dir.

3.3.3. Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri (KZVDDE) (EK 4)

Bu ölçme aracı (EK-3), 2009 yılında Klonsky ve Glenn tarafından intihar niyeti olmayan KZVD'yi detaylı şekilde ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeği Bildik ve diğerleri (2013) Türkçe'ye uyarlamıştır. Doğrulayıcı Faktör Analizi bulguları iki faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Türk örnekleme uygunluğu tespit edilmiştir ($\chi^2/sd= 4$, RMSEA =0.08 (0.07 – 0.09); CFI=0.97; NFI=0.97). Envanterin ilk bölümü betimsel veri toplamak amacıyla hazırlanmış olup, ikinci bölüm ise otonom işlevler ve sosyal işlevler olmak üzere iki alt boyutta toplam 13 işlevi sorgulamaktadır. Otonom işlevler; affekt (duygulanım) regülasyonu, sıkıntıyı etiketleme, kendini cezalandırma, çözülmeyi önleme ve özkıyımı önlemeyi içerirken; sosyal işlevler ise intikam alma, dayanıklılık, kendiyle ilgilenme, özerklik, kişiler arası sınırlar, kişiler arası etkileşim, heyecan arama ve akranlarla bağ kurmayı içermektedir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasında iç tutarlılık güvenilirliği için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .79 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısı ise .89'dur.

3.3.4. Hırs Ölçeği (HÖ) (EK 5)

Bu araştırmada, Hirschi ve Spurr (2021) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye Şahin ve Ayvaz (2024) tarafından uyarlanan Hırs Ölçeği (EK-4) kullanılmıştır. Uyarlama sürecinde 111 ergen, 159 üniversite öğrencisi ve 158 yetişkinden oluşan toplam 428 kişilik bir örnekleme ulaşılmıştır. Yapı geçerliliğini test etmek amacıyla yapılan Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda, kuramsal modele uygun bir modifikasyonla elde edilen modelin veriyle iyi düzeyde uyum sağladığı bulunmuştur ($\chi^2/sd = 3.17$, $p < .05$, CFI = .98, TLI = .96, SRMR = .030, RMSEA = .076). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasında güvenilirliği, iç tutarlılık katsayısı ile değerlendirilmiş ve Cronbach alfa katsayısı .78 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısı ise .65'tir. Nunnally ve Bernstein'e (1994)

göre, psikometrik değerlendirme sürecinin erken aşamalarında .60 ve üzeri Cronbach alfa değerleri kabul edilebilir düzeydedir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Etik Süreçler

Veri toplama aşamasından önce Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan gerekli izin 15.04.2024 tarih ve E-34183927-020-00000945617 sayılı yazı (Ek 6) ile alınmıştır. Etik kurul onayının alınmasının ardından, veri toplama süreci için Konya'nın Ereğli ilçesinde bulunan Ereğli Kampüs Açık Ceza İnfaz Kurumu, Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Ereğli 1 No.lu Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Ereğli 2 No.lu Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda bulunan hükümlülerden veri toplanabilmesi amacıyla, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden 19.07.2024 tarih ve E-57292265-204.04-969/119713 sayılı yazı (EK 7) ile izin alınmıştır. Yapılan araştırmaya terör hükümlü ve tutukluları dâhil edilmemiştir. Bilgilendirilmiş onam formu (EK 1) kullanılan araştırmada, katılım gönüllülük esasına dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri katılımcılardan yüz yüze uygulamalarla toplanmıştır.

3.5. Veri Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS 25.0 ve AMOS 24 kullanılmıştır. Araştırmada ilk olarak kayıp veriler değerlendirilmiş, 22 katılımcının çalışmayı yarıda bıraktığı tespit edilmiştir. Yarıda bırakılan ölçekler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Normallik varsayımını değerlendirmek amacıyla çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir. Hırs değişkeni için çarpıklık değeri -0,96, basıklık değeri 0,43; önem arayışı değişkeni için çarpıklık değeri -0,13, basıklık değeri -0,28; kendine zarar verme davranışı değişkeni için ise çarpıklık değeri -0,18, basıklık değeri -0,51 olarak hesaplanmıştır. George ve Mallery'ye (2024) göre ± 1 aralığında yer alan bu değerler, verilerin normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan KZVD'nin medeni durum ve hükümlülük süresi açısından farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. KZVD'nin psikiyatrik ilaç kullanımına göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için parametrik olmayan test olan Mann-Whitney-U testi uygulanmıştır. KZVD'nin yaş, eğitim durumu ve alınan ceza miktarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanması için ise ANOVA uygulanmıştır. ANOVA sonrasında uygulanan post-hoc testlerde ise homojen dağılımlı varyanslarda Sedefe, homojen dağılım göstermeyen varyanslarda ise Games-Howell testleri uygulanmıştır. Son aşamada ise SPSS

AMOS 24 kullanılarak Yapısal Eşitlik Modeli kapsamında önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü test edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma problemleri doğrultusunda yapılan analizlerin bulgularına yer verilmiştir.

4.1. Hükümlülerin Demografik Özelliklerine Göre Kendine Zarar Verme Davranışının İncelenmesi

Araştırmanın bağımlı değişkeni olan kendine zarar verme davranışının medeni durum ve hükümlülük süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. KZVD'nin psikiyatrik ilaç kullanımına göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için Mann-Whitney-U testi uygulanmıştır. Kendine zarar verme davranışının yaş, eğitim durumu, algılanan ekonomik düzey ve alınan ceza miktarına göre farklılaşıp farklılaşmadığının tespiti için ise Tek Yönlü ANOVA uygulanmıştır.

Tablo 4. Çalışmaya Katılım Yaşına Göre ANOVA Sonuçları

Çalışmaya Katılım Yaşı	18-25 Yaş		26-33 Yaş		34-41 Yaş		42 Yaş ve üstü		F	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
	1.054	.298	.970	.376	.934	.333	1.115	.321	3.572	.014

Tablo 4 incelendiğinde hükümlülerin çalışmaya katılım yaşı açısından kendine zarar verme davranışları incelendiğinde varyansların homojenliği varsayımı Levene testi ile test edilmiş ve gruplar arasında varyansların eşit olmadığı görülmüştür ($p < .05$). Yapılan Welch testinde KZVD ile yaşlar arasında anlamlı fark olduğu gözlemlenmiştir ($F = 4.025$, $p = .009$). Gruplar arası farkı incelemek için post-hoc testlerden Games-Howell testi sonuçları incelenmiştir. Buna göre 34–41 yaş arasındaki katılımcıların kendine zarar verme davranışlarının, 42 yaş ve üzeri katılımcıların kendine zarar verme davranışından anlamlı şekilde düşük olduğu bulunmuştur. Diğer yaş grupları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır.

Tablo 5. Medeni Duruma göre t Testi Sonuçları

Medeni Durum	Evli		Bekâr		t	p	Ss
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss			
	1.00	.327	.986	.363	.467	.641	.040

Tablo 5 incelendiğinde, hükümlülerin medeni durumlarına göre KZVD puanlarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t = .467, p > .05$).

Tablo 6. Eğitim Durumuna Göre ANOVA Testi Bulguları

Eğitim Durumu	İlkokul ve altı		Ortaokul		Lise ve Üstü		F	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
	.989	.304	1.006	.370	.970	.353	.294	.146

Tablo 6 incelendiğinde, hükümlülerin eğitim durumlarına göre kendine zarar verme davranışı puanlarının karşılaştırılmasında, varyansların homojenliği varsayımının Levene testi ile sağlandığı görülmektedir ($p > .05$). ANOVA sonucuna göre, gruplar arasında kendine zarar verme davranışları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p = .146$).

Tablo 7. Algılanan Ekonomik Düzey Göre ANOVA Testi Bulguları

Algılanan Ekonomik Düzey	İyi		Orta		Kötü		F	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
	.985	.356	1.006	.349	.972	.351	.313	.731

Tablo 7 incelendiğinde, hükümlülerin algılanan ekonomik düzeyleri ile KZVD arasındaki varyansların homojenliği varsayımı Levene testi ile test edilmiş olup gruplar arasında varyansların homojenliği varsayımının sağlandığı görülmektedir ($p > .05$). Bu iki değişken arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p = .731$).

Tablo 8. Psikiyatrik İlaç Kullanım Durumuna Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Psikiyatrik İlaç	Kullananlar	Kullanmayanlar	U	Z	p
	Sıra Ortalaması	Sıra Ortalaması			
	200.76	159.10	6032.00	-3.025	.002

Tablo 8 incelendiğinde hükümlülerin psikiyatrik ilaç kullanım durumuna göre kendine zarar verme davranışında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($U = 6032.00, Z = -3.03, p = .002$). Psikiyatrik ilaç kullanan bireylerin KZVD düzeyleri, psikiyatrik ilaç kullanmayan bireylerin KZVD düzeylerinden anlamlı biçimde daha yüksektir.

Tablo 9. Hükümlülük Süresine Göre t Testi Sonuçları

Hükümlülük Süresi	0-4 Yıl		5 Yıl ve Üstü		t	p	Ss
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss			
	.997	.342	.968	.402	.517	.606	.330

Tablo 9 incelendiğinde, hükümlülük süresine göre hükümlülerin kendine zarar verme davranışında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur ($t = .517, p > .05$).

Tablo 10. Alınan Ceza Miktarına Göre ANOVA Sonuçları

Alınan Ceza Miktarı	0-4 Yıl		5-9 Yıl		10-14 Yıl		15 Yıl ve Üstü		F	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
	.964	.363	.987	.291	1.079	.347	.976	.372	1.40	.243

Tablo 10 incelendiğinde, hükümlülerin aldıkları ceza miktarı açısından kendine zarar verme davranışlarında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur ($F = 1.40, p > .05$).

4.2. Önem Arayışı İle Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolünün İncelenmesi

Öncelikle hükümlülerde önem arayışı, kzvd ve hırs arasındaki ilişkiler hesaplanmıştır. Elde edilen korelasyon katsayıları tablo 11’de sunulmuştur.

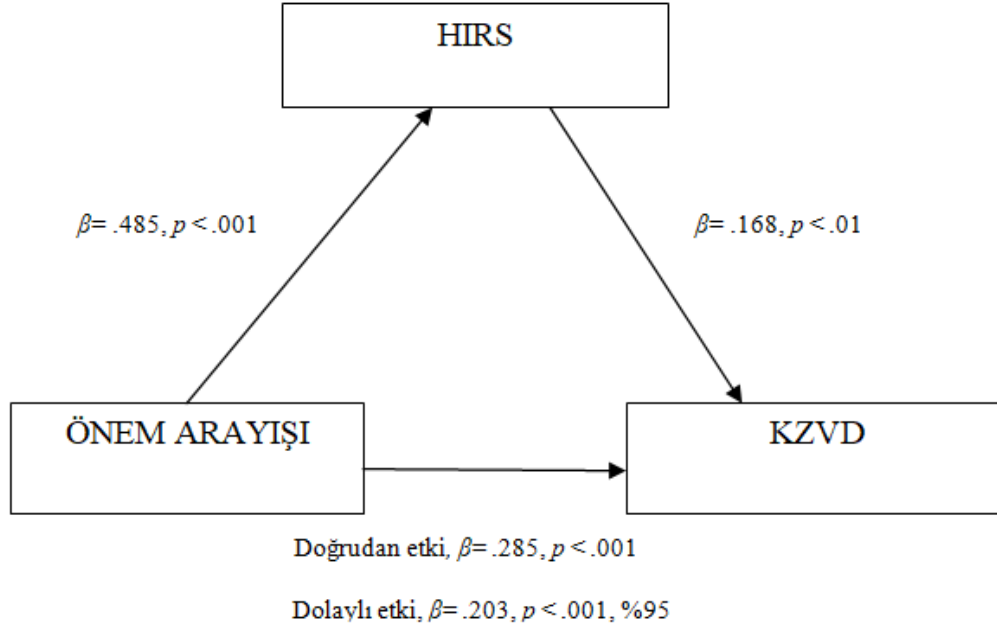
Tablo 11. Değişkenler Arası Korelasyonlar

		KZVD	Önem Arayışı	Hırs
KZVD	r	1	.285**	.267**
	p		.000	.000
Önem Arayışı	r	.285**	1	.485**
	p	.000		.000
Hırs	r	.267**	.485**	1
	p	.000	.000	

Not. Korelasyonlar $p < .01$ düzeyinde anlamlıdır (çift yönlü).

Tablo 11 incelendiğinde *Pearson* korelasyon analizi sonuçlarına göre, değişkenler arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler bulunmuştur. Hırs toplam puanı ile önem arayışı toplam puanı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r = .485, p < .01$). Aynı şekilde, hırs toplam puanı ile kendine zarar verme davranışı toplam puanı arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .267, p < .01$). Önem arayışı toplam puanı ile kendine zarar verme davranışı toplam puanı arasındaki ilişki de düşük düzeyde, pozitif ve anlamlıdır ($r = .285, p < .01$). Bu sonuçlar, çalışmada ele alınan değişkenler arasında anlamlı pozitif ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda önem

arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik olarak geliştirilen modelde, hırs değişkeninin aracılık rolü incelenmiş; doğrudan ve dolaylı etkilerin istatistiksel anlamlılık düzeyleri, Bootstrap yöntemiyle(yeniden örnekleme yöntemi) elde edilen 5000 örneklem üzerinden test edilmiştir.

Şekil 2. Standardize Edilmiş Katsayılı Aracı Model

Test edilen standardize edilmiş katsayılı aracı model şekil 2’de yer almaktadır. İlk olarak 8. hipotez (hükümlü bireylerde önem arayışı, KZVD’yi anlamlı ve pozitif yönde yordar) test edilmiş olup önem arayışının KZVD’yi yordadığı ($\beta = .285, B = .120, sh = .022, \%95 \text{ GA } [.073, .166], p < .001$) tespit edilmiştir. Bu durumda 8. Hipotez desteklenmiştir.

Araştırmanın diğer hipotezlerini test etmek amacıyla ise hırsın aracı değişken olduğu ayrı bir model kurulmuştur. Aracılı yapısal model analizi sonuçlarına göre modele hırs eklendiğinde, önem arayışının KZVD’yi yordadığı ($\beta = .203, B = .085, sh = .025, \%95 \text{ GA } [.077, .322], p < .001$) tespit edilmiştir.

Araştırmanın 9. hipotezi de (hükümlü bireylerde önem arayışı, hırsı anlamlı ve pozitif yönde yordar) test edilmiş olup önem arayışının hırsı yordadığı ($\beta = .485, B = .405, sh = .040, \%95 \text{ GA } [.405, .559], p < .001$) tespit edilmiştir.

Araştırmanın 10. hipotezi (hükümlü bireylerde hırs, KZVD’yi anlamlı ve pozitif şekilde yordar) benzer şekilde test edilmiş olup hırsın KZVD’yi yordadığı ($\beta = .168, B = .085, sh = .030, \%95 \text{ GA } [.061, .274], p < .005$) tespit edilmiştir.

Araştırmanın son hipotezi olan 11. Hipotez de (hükümlü bireylerde önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasında hırsın aracı rolü vardır) test edilmiş olup önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasında hırsın kısmi aracı rolünü yordadığı ($\beta = .082$, $p < .002$) tespit edilmiştir. Hükümlü bireylerde önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasında hırsın aracı rolünü test etmek amacıyla Bootstrap analizinde (yeniden örnekleme yöntemi) 5000 yeniden örneklem seçeneği tercih edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre önem arayışının hırs aracılığıyla KZVD üzerinde dolaylı etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($\beta = .082$, $B = .034$, $sh = .012$, %95 GA [.029, .139]) (Gürbüz, 2024).

Ölçme modelindeki doğrudan ve dolaylı ilişkiler Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Doğrudan ve Dolaylı İlişkiler

Etki	Yollar	β	B	SH	p
Doğrudan	Önem Arayışı → KZVD	.285	.120	.022	<.001
	Önem Arayışı → Hırs	.485	.405	.040	<.001
	Hırs → KZVD	.168	.085	.030	<.005
Dolaylı	Önem Arayışı → Hırs	.082	.034	.012	<.002
	→ KZVD	[.029, .139]	[- .09, - .04]		
Toplam	Önem Arayışı → KZVD	.203	.085	.025	<.001

Tablo 12’de de görüleceği gibi önem arayışı düzeyi yüksek olan hükümlülerin hırs düzeyleri de yüksek olmakta ve buna bağlı olarak da kendine zarar verme davranışı düzeyleri de artmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma bulgularının kapsamlı bir değerlendirmesi yapılarak, elde edilen sonuçlar mevcut alanyazındaki benzer bulgularla karşılaştırılmış ve bu çerçevede yorumlanmıştır.

5.1. Hükümlülerin Çalışmaya Katılım Yaşlarına Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Hükümlülerin çalışmaya katılım yaşlarına göre kendine zarar verme davranışlarında anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Sonuca göre, 42 yaş ve üzeri hükümlülerin kendine zarar verme davranışı puanı, 34-41 yaş arasındaki hükümlülere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Diğer yaş grupları arasında ise anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, mevcut alanyazınla kısmen çelişmektedir. Alanyazında çoğunlukla kendine zarar verme davranışlarının özellikle genç yetişkinlik döneminde daha sık görüldüğü vurgulanmaktadır (Klonsky, 2011; Modén vd., 2014). Örneğin Klonsky (2011), genç bireylerin kendine zarar verme eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmiş; Modén ve diğerleri (2014), genç ve orta yaş gruplarında bu davranışın daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Hawton ve diğerlerinin (2014) çalışmasında da daha genç yaşta bireylerde kendine zarar verme davranışına daha sık rastlandığı rapor edilmiştir. Ancak bu çalışmada, daha ileri yaştaki bireylerde (42 yaş ve üzeri) bu davranışın daha yüksek düzeyde görülmesi, yaşla birlikte artan psikososyal sorunlar ve ceza infaz kurumu koşullarına daha uzun süre maruz kalmanın etkileriyle açıklanabilir. Alanyazında, ilerleyen yaşla birlikte artan umutsuzluk, yalnızlık, tükenmişlik ve yaşam doyumundaki azalma gibi faktörlerin, kendine zarar verme davranışlarını tetikleyebileceği ifade edilmektedir (Van Orden vd., 2010; Lester ve Walker, 2007). Özellikle uzun süreli mahkûmiyet yaşayan bireylerde, özgürlüğün kalıcı olarak kısıtlanması, aile bağlarının zayıflaması, sosyal destek yoksunluğu ve rehabilitasyon umudunun azalması gibi nedenlerle duygusal sıkışmışlık ve çıkmazlık

hissi gelişebilir. Bu durum da bireyleri, başa çıkma yöntemi olarak kendine zarar verme davranışına yöneltebilir. Dolayısıyla, bu çalışmada elde edilen bulgu, genç yaşta kendine zarar verme eğiliminin daha yüksek olduğunu belirten alanyazınla tamamen örtüşmese de, ileri yaşta farklı psikolojik dinamiklerin etkisiyle bu davranışların da riskli hale gelebileceğini göstermektedir. Bu durum, ceza infaz kurumu ortamındaki farklı yaş gruplarına yönelik ruh sağlığı hizmetlerinin çeşitlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

5.2. Hükümlülerde Medeni Duruma Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Hükümlülerin medeni durumları açısından kendine zarar verme davranışlarında anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiş, anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Medeni durumun kendine zarar verme davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, alanyazında bu konuya ilişkin sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu durumun nedeni, kendine zarar verme davranışına yönelik araştırmaların büyük ölçüde ergenlik ve genç yetişkinlik dönemine odaklanmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir (Muehlenkamp vd., 2012; Nock, 2010).

Hükümlülerde medeni duruma göre kendine zarar verme davranışının anlamlı şekilde farklılaşmaması, mevcut araştırmaların bir kısmı ile paralellik göstermektedir. Pere ve diğerlerinin (2014) gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun bekâr veya boşanmış bireylerin oluşturduğu ve bu bireylerin medeni durumunun kendine zarar verme davranışı üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı ifade edilmiştir. Yunanistan’da erkek hükümlüler ile yapılmış bir çalışmada, hükümlülerin medeni durumlarının kendine zarar verme davranışları ile ilişkisi olmadığı tespit edilmiştir (Sakelliadis vd., 2010). Öte yandan alanyazında medeni durumun kendine zarar verme davranışına etkisi olduğunu vurgulayan araştırmalar da mevcuttur. Klonsky’nin (2011) yapmış olduğu araştırma bulgularına göre bekârların, evlilere oranla daha çok kendine zarar verme davranışında bulundukları belirtilmiştir. Aynı çalışmada, genç yaşın bu davranış üzerindeki etkisinin belirleyici olduğu ve genç bireylerin genellikle bekâr olmalarının, bu ilişkiyi güçlendiren bir unsur olabileceği ifade edilmiştir. Müller ve diğerlerinin (2016) yapmış oldukları çalışmada, bir partner ile yaşayanların yalnız yaşayanlara göre daha az kendine zarar verme eğiliminde oldukları vurgulanmıştır.

Ceza infaz kurumu koşullarında sosyal ilişkilerin kısıtlanması, dış dünyayla iletişimin zayıflaması ve sosyal destek ağlarının etkinliğini kaybetmesi gibi etmenler nedeniyle medeni

durumun koruyucu etkisi azalabilmektedir (Liebling, 1999). Bu bağlamda, ceza infaz kurumu ortamında bireylerin psikososyal stres faktörlerine benzer düzeyde maruz kalmaları, medeni durum farklarını istatistiksel olarak anlamsız hale getirmiş olabilir.

Dolayısıyla bu bulgu, ceza infaz kurumu gibi kapalı ve sınırlayıcı ortamlarda, bireylerin kişisel özelliklerinden ziyade çevresel ve yapısal koşulların psikolojik süreçler üzerinde daha baskın rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Gelecek çalışmalarda, medeni durumun duygusal destek kalitesiyle birlikte değerlendirilmesi daha bütüncül sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir.

5.3. Hükümlülerin Eğitim Durumlarına Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Hükümlülerin eğitim durumları açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Eğitim durumuna göre KZVD'nin anlamlı bir şekilde farklılaşmaması, alanyazındaki bazı araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Klonsky (2011) tarafından yapılan çalışmada bilinçli olarak kendine zarar vermenin eğitim düzeyi ile bağlantılı olmadığını tespit etmiştir. Pérez ve diğerlerinin (2014) çalışmasında eğitim düzeyi ve kendine zarar verme davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Altan Aytun'un (2019) gerçekleştirdiği çalışmada, kendine zarar verme davranışı gösteren katılımcıların eğitim düzeyleri cinsiyet açısından incelenmiş ve bu değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırma bulguları, eğitim düzeyi ile kendine zarar verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim elde edilen bulgular yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin de kendine zarar verme davranışında bulunabileceklerini düşündürmektedir.

Öte yandan, Sakelliadis ve diğerlerinin (2010) çalışmasında, eğitim düzeyi ile kendine zarar verme davranışı arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuş; eğitim düzeyi arttıkça bu davranışın azaldığı ifade edilmiştir. Bu farklı sonuçlar, eğitim düzeyinin kendine zarar verme davranışı üzerindeki etkisinin kültürel, çevresel veya bireysel faktörlere bağlı olarak değişebileceğini düşündürmektedir.

Elde edilen bulgular ceza infaz kurumu gibi stres düzeyinin yüksek olduğu ve bireysel koşulların sınırlı olduğu ortamlarda eğitimin KZVD üzerinde belirleyici bir faktör olarak etkisini yitirebileceğini göstermektedir. Alanyazındaki bazı çalışmaların, düşük eğitim düzeyinin psikososyal riskleri artırarak kendine zarar verme davranışı ile ilişkili

olabileceğini öne sürmesine karşın (Evren vd., 2011) bu çalışmaların büyük çoğunluğu ceza infaz kurumu dışında yapılan toplumsal örneklemelerle gerçekleştirilmiştir. ceza infaz kurumu ortamında tüm bireylerin benzer fiziksel, sosyal ve duygusal kısıtlamalarla karşı karşıya olması, eğitim seviyesinin işlevini sınırlandırabilir. Bu bağlamda, eğitim düzeyi ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkinin ortamdan bağımsız değil, bağlamsal koşullarla birlikte ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Dolayısıyla elde edilen bu bulgu, ceza infaz kurumu ortamında bireylerin eğitim düzeylerinden ziyade duygusal dayanıklılık, sosyal destek eksikliği ve ruhsal sıkışmışlık gibi faktörlerin daha etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Gelecek çalışmalarda eğitim düzeyinin psikolojik sağlık, problem çözme becerileri veya ceza süresi gibi değişkenlerle birlikte incelenmesi, daha açıklayıcı sonuçlar sağlayabilir.

5.4. Hükümlülerin Algılanan Ekonomik Düzeylerine Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Hükümlülerin algılanan ekonomik düzeyleri açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ekonomik düzeyin kendine zarar verme davranışı üzerinde anlamlı bir farklılık göstermemesi, alanyazındaki bazı araştırmalarla paralellik arz etmektedir. Klonsky (2011), kendine zarar verme davranışı ile gelir düzeyi arasında bir ilişki olmadığını vurgulamaktadır. Altan Aytun'un (2019) gerçekleştirdiği çalışmada, erkeklerin kadınlara kıyasla daha fazla gelir elde ettikleri; ancak gelir düzeyinin kendine zarar verme davranışı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Alanyazında ekonomik düzeyin kendine zarar verme davranışı üzerinde anlamlı farklılık gösterdiğini tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır. Park ve diğerlerinin (2022) gerçekleştirdiği çalışmada, Koreli genç yetişkinlerde gelir düzeyindeki düşüşün kendine zarar verme riskini artırdığı saptanmıştır. Lodebo ve diğerlerinin (2017) İsveç'te yürüttükleri kohort çalışmada, 13–18 yaş aralığındaki bireylerde düşük hane gelirinin kendine zarar verme davranışıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Bu araştırmada ekonomik düzey ile kendine zarar verme davranışı arasında anlamlı bir farkın bulunmaması, ceza infaz kurumu ortamının bireyler arası sosyo-ekonomik farkları dengeleyici etkisinden kaynaklanıyor olabilir. Kapalı kurum koşullarında tüm mahkûmların ekonomik kaynaklara erişim düzeyi büyük ölçüde benzer hale geldiğinden, dış dünyada önem taşıyan ekonomik farklılıklar burada etkisini yitirebilir. Ayrıca, ekonomik kaygılardan

ziyade, özgürlük kısıtlılığı, sosyal izolasyon ve gelecek belirsizliği gibi stresörlerin daha baskın hale gelmesi, bu sonucu açıklayabilecek diğer etkenler arasında yer almaktadır.

5.5. Hükümlülerin Psikiyatrik İlaç Kullanımına Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Katılımcıların psikiyatrik ilaç kullanıp kullanmamaları açısından KZVD'lerinde anlamlı farklılık saptanmıştır. Psikiyatrik ilaç kullanımı olan hükümlülerin kullanmayanlara kıyasla kendine zarar verme davranışları anlamlı şekilde daha yüksektir. Alanyazında bireyin psikiyatrik ilaç kullanımının kendine zarar verme davranışına etkisi hakkında çalışmaya rastlanmamış olup elde edilen bulgular psikiyatrik tanı alan bireylerde kendine zarar verme davranışına ilişkin araştırmalar ile paralellik göstermektedir. Favril ve diğerlerinin (2020) ceza infaz kurumlarında yürüttükleri çalışmada, kendine zarar verme davranışı gösteren bireyler incelenmiş; özellikle majör depresyon veya iki uçlu bozukluk tanısı almış bireylerde bu davranışın görülme riskinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sakellidis ve diğerlerinin (2010) çalışmasında da psikiyatrik tanı almış hükümlülerin kendine zarar verme davranışlarının tanı almayanlara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Klonsky'nin (2011) gerçekleştirdiği çalışmada, kendine zarar verme davranışı gösteren bireylerin daha önce psikiyatrik tedavi görme oranlarının yüksek olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, kendine zarar verme davranışının özellikle kişilik bozuklukları ile ilişkili olduğu birçok araştırma tarafından da ortaya konmuştur (American Psychiatric Association, 2013; Favazza, 1998; Klonsky 2007, 2011).

Bu bulgu, psikiyatrik ilaç kullanan hükümlülerin ruhsal açıdan daha kırılgan bir yapıya sahip olabileceğini düşündürmektedir. İlaç kullanımı genellikle depresyon, anksiyete ya da kişilik bozuklukları gibi tanılarla ilişkili olduğundan, bu bireylerin duygusal düzenleme güçlükleri yaşamaları olasıdır. Ceza infaz kurumu koşullarında yaşanan stres, sosyal izolasyon ve sınırlı psikolojik destek imkânı, kendine zarar verme davranışlarının artmasına neden olabilir. Dolayısıyla, bu bireylerin psikolojik açıdan daha yakından izlenmesi ve uygun destek hizmetleriyle güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

5.6. Hükümlülerin Hükümlülük Süresine Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmaya katılan hükümlülerin hükümlülük süreleri açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde, hükümlülük süreleri ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu

görülmektedir. Sánchez ve diğerlerinin (2018) İspanya’da gerçekleştirdikleri çalışmada, kendine zarar verme davranışı gösteren hükümlüler ile intihar riski taşıyan hükümlüler karşılaştırılmış; iki grup arasında geçmiş hükümlülük süresi açısından anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, geçmişte hükümlü olma süresinin kendine zarar verme ya da intihar riski üzerinde belirleyici bir değişken olmayabileceğini göstermektedir. Öte yandan, Favril ve diğerlerinin (2020) yürüttükleri çalışmada, geçmişte hükümlülük deneyimi olan bireylerde kendine zarar verme davranışının daha yüksek oranda görüldüğü tespit edilmiştir. Bu bulgu, mevcut araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir. Benzer şekilde, Hawton ve diğerlerinin (2014) gerçekleştirdiği çalışmada da geçmişte ceza almış olmak ile kendine zarar verme davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Oysa mevcut çalışmada, hükümlülerin geçmiş ceza süresi ile kendine zarar verme davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bulgular arasındaki bu farklılık; örneklem gruplarının demografik özellikleri, ceza infaz kurumlarının yapısal koşulları ya da kullanılan veri toplama araçlarındaki farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir.

Bu bulgunun ortaya koyduğu üzere, hükümlülük süresinin kendine zarar verme davranışı üzerinde tek başına anlamlı bir belirleyici olmadığı anlaşılmaktadır. Kendine zarar verme davranışı çok faktörlü ve karmaşık bir yapıya sahip olup, sadece hükümlülük süresi gibi demografik değişkenlerle açıklanması sınırlı kalmaktadır. Ceza infaz kurumu ortamında bireylerin psikososyal durumu, ruh sağlığı, sosyal destek düzeyleri ve stresle başa çıkma mekanizmaları gibi değişkenlerin bu davranışın ortaya çıkmasında daha belirleyici rol oynadığı düşünülebilir. Ayrıca, alanyazındaki çelişkili bulgular, örneklem özellikleri, veri toplama yöntemleri ve ceza infaz kurumu koşullarındaki farklılıkların, hükümlülük süresinin etkisini değerlendirmede önemli etmenler olduğunu göstermektedir.

5.7. Hükümlülerin Aldıkları Ceza Miktarı Göre Kendine Zarar Verme Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Hükümlülerin aldıkları ceza miktarı açısından KZVD’lerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Alanyazın incelendiğinde, alınan ceza miktarı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Favril ve diğerlerinin (2020) yürüttükleri çalışmada, hükümlülerin aldıkları ceza süresi ile kendine zarar verme davranışı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Özellikle müebbet hapis cezasına çarptırılan bireylerde, kendine zarar verme davranışının diğer hükümlülere kıyasla yaklaşık iki kat daha sık görüldüğü belirtilmiştir. Bu bulgularla

paralel olarak, Hawton ve diğerlerinin (2014) gerçekleştirdiği çalışmada da müebbet hapis cezası alan hükümlülerde kendine zarar verme davranışının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ancak mevcut araştırmanın bulguları, ceza süresi açısından kendine zarar verme davranışında anlamlı bir fark bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu çelişkili durumun, örneklem gruplarının demografik ve psikolojik özellikleri, ceza infaz kurumlarının fiziksel ve sosyal koşulları, bireysel baş etme mekanizmalarından düşünülmektedir. Ayrıca, ilgili çalışmalarda yalnızca müebbet hapis gibi uç bir ceza türüne odaklanılmışken, bu araştırmada ceza sürelerinin daha geniş bir dağılıma sahip olması da bulgular arasındaki farklılığı açıklayabilir. Bu nedenle, ceza süresi ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkinin araştırma koşullarına ve örneklem özelliklerine bağlı olarak değişkenlik gösterebileceği değerlendirilmektedir.

5.8. Hükümlülerde Önem Arayışı ve Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolüne İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Araştırmada hükümlülerin önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkide hırsın kısmi aracı rolü olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca önem arayışının, kendine zarar verme ve hırs ile pozitif ve anlamlı ilişkiye sahip olduğu; benzer şekilde hırsın da kendine zarar verme ile pozitif ve anlamlı ilişkili olduğu saptanmıştır. Aracı değişken olan hırs modele dâhil edilmeden yapılan analizde, hükümlülerin önem arayışı ile kendine zarar verme davranışı arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifade ile araştırmanın 8. hipotezi ispatlanmıştır. Bu bulgu yüksek önem arayışı içerisinde olan hükümlülerde kendine zarar verme riskini arttırabileceğini göstermektedir. Hükümlülükle beraber bireyin var olan önemi azabilir veya riske girebilir. Hükümlü olan birey önem arayışını giderebilmek için kendine zarar verme davranışı gibi aşırı yollara başvurabilir (Jasko vd., 2020; Solomon vd., 1991; Şahin, 2022). Bu bulgular alanyazında birçok çalışma ile paralellik göstermektedir. ÖAK'a göre, bireyde önem arayışını tetikleyen unsurlar, bu yönde bir motivasyonun gelişmesine ve artmasına yol açmaktadır. Hükümlülük durumu, birey açısından önem kaybı, önem kaybı riski veya önem kazanma fırsatı olarak tanımlanan, önem arayışını tetikleyen unsurları beraberinde getirebilir (Kruglanski vd., 2014, 2015, 2012). Dolayısıyla hükümlülük sürecinin bireyde önem arayışını tetiklemesi, kendine zarar verme davranışının altında yatan olası motivasyonlardan biri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu bulgular, Adler'in Bireysel Psikoloji kuramı ile de açıklanabilir. Adler'e göre bireyler, aşağılık duygularını telafi etmek için önem kazanma ve üstünlük sağlama çabası

içindedir (Adler, 2024). Hükümlülükle gelen statü kaybı, bireyin önem arayışını arttırırken bu arayış, aşırı hırsla ve kontrol edilemezse kzvd'ye zemin hazırlayabilir. Dolayısıyla araştırma bulguları, Adler'in telafi ve üstünlük çabası kavramlarıyla örtüşmektedir.

Araştırmada hükümlülerin hırsları ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkinin de pozitif ve anlamlı olduğu saptanmıştır. Diğer bir ifade ile araştırmanın 9. hipotezi ispatlanmıştır. Bu bulgu, hükümlülerin hırs düzeylerinin kendine zarar verme davranışlarının artmasında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Hırslı bireyler, baskın motivasyonlarını tatmin etme amacıyla diğer ihtiyaçlarını ikinci plana atabilmekte ve bu durum, aşırıya kaçan ya da riskli davranışların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir (Kruglanski vd., 2022; Resta, 2023a, 2023b). Güçlü görünme, söz sahibi olma gibi baskın ihtiyaçlara sahip olabilen hükümlülerin, bu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendine zarar verme davranışını bir araç olarak kullanabilecekleri değerlendirilebilir. Mevcut çalışmanın bulgularını destekleyen Resta ve diğerlerinin (2023a) gerçekleştirdikleri çalışmada, hırs düzeyindeki artışın bireylerde kendine zarar verme gibi aşırı davranışların görülme olasılığını artırdığı tespit edilmiştir.

Araştırmada hükümlülerin önem arayışı ile hırsları arasındaki ilişkinin de pozitif ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir ifade ile araştırmanın 10. hipotezi ispatlanmıştır. Mevcut çalışmanın bulguları, alanyazın ile paralel olarak, hükümlülerde artan önem arayışının hırs düzeyini de olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Şahin'in (2025) gerçekleştirdiği çalışmada, hırs, önem arayışı ve madde kullanımı değişkenleri incelenmiş; hırs ile önem arayışı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Resta ve diğerlerinin (2023b) yapmış oldukları çoklu çalışmanın üçünde hırs ve önem kaybı test edilmiş olup önem kaybı yaşayan bireylerde hırsın arttığı tespit edilmiştir.

ÖAK'a göre, bireyler yaşamlarına anlam ve amaç katmak için sürekli olarak önemli hedefler peşinde koşar ve bu arayış, kişisel motivasyon ve kararlılığı artırır (Kruglanski vd., 2015, 2014, 2022). Mevcut bulgu da bu ÖAK'ı destekler nitelikte olup, hükümlülerin önem arayışlarının hırs düzeylerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Bu durum, hükümlülerin zorlu koşullara rağmen içsel motivasyonlarını koruyarak hedeflerine ulaşma çabalarını artırdığını ve önem arayışının hırsı besleyen temel psikolojik süreçlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, rehabilitasyon ve psikolojik destek programlarında, önem arayışını güçlendirmeye yönelik müdahaleler, hükümlülerin motivasyonunu artırarak olumlu davranış değişikliklerini teşvik edebilir.

Araştırmada hükümlülerde hırsın, önem arayışı ve kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkiye anlamlı bir şekilde aracılık ettiği bulunmuştur. Diğer bir ifade ile araştırmanın 11. hipotezi ispatlanmıştır. Bu bulgu, hükümlülerin önem arayışı doğrultusunda geliştirdikleri hırs düzeyinin, kendine zarar verme davranışlarını anlamakta önemli bir etkileyici faktör olabileceğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, önem arayışı bireylerde hırs düzeyini artırmakta; bu artan hırs ise kendine zarar verme gibi aşırı davranışların ortaya çıkmasında aracı bir rol oynamaktadır. Resta ve diğerlerinin (2023b) yapmış oldukları çoklu çalışma, önemi tehdit eden hayal kırıklığının özellikle hırslı bireylerde daha yoğun saldırgan tepkilere yol açtığını göstermiştir. Özellikle önem kaybı duygusunun, saldırganlık gibi aşırı tepkileri tetikleyebileceği vurgulanmıştır. Bu bulgular, mevcut çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Mevcut çalışmada hırs düzeyi yüksek olan hükümlülerin, önem arayışını tetikleyen ceza infaz kurumu koşullarında kendine zarar verme gibi aşırı davranışlara yönelebildikleri görülmüştür. Hükümlülük, bireyin toplumsal statüsünde ve sosyal rollerinde kayba neden olarak önem duygusunu zedeleyebilmektedir. Toplumdan dışlanma, kontrol kaybı ve geleceğe dair belirsizlik, bireyde önem kaybı hissini tetikleyerek psikolojik iyi oluşu olumsuz etkileyebilmektedir (Favril vd., 2020). Bu bağlamda, hükümlülükle ilişkili önem kaybı, bazı bireylerde kendine zarar verme davranışlarını önemini yeniden kazanma çabasının bir sonucu olarak ortaya çıkarabilmektedir.

Özet olarak, mevcut çalışmadaki sonuç, alanyazındaki çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Önem arayışının motivasyonları olarak adlandırılan önem kaybı, önem kaybı riski veya önem kazanma fırsatı bireyde hırs düzeyini yükseltebilmektedir. Bu artan hırs, bireyin önem ihtiyacını karşılamak amacıyla daha uç davranışlara yönelmesine zemin hazırlayabilir. ceza infaz kurumu koşullarında sık gözlemlenen kendine zarar verme davranışı da, bu çerçevede değerlendirilebilecek aşırılıkçı bir tepki biçimi olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, ceza infaz kurumu ortamında psikolojik müdahale ve destek uygulamalarının, hükümlülerin önem arayışıyla sağlıklı biçimde baş edebilmeleri açısından hayati bir önem taşıdığını göstermektedir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, hükümlü bireylerin önem arayışı ve kendine zarar verme davranışları arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü incelenmiş; ayrıca demografik değişkenlerin hükümlülerde görülen KZVD düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı ele alınmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin yaş grupları açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık yalnızca 34-41 yaş grubuyla 42 yaş ve üzeri bireyler arasında gözlenmiştir. Diğer yaş grupları arasında ise anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu bulgu, yaşın KZVD üzerinde etkili olabileceğini ancak bu etkinin belirli yaş aralıklarında farklılaşabileceğini göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin medeni durumları açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu bulgu, hükümlülerin evli veya bekâr olmalarının kendine zarar verme davranışını anlamlı olarak yordamadığını göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin eğitim durumlarına göre KZVD'de anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu doğrultusunda, ilkokul ve altı, ortaokul ile lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip hükümlüler arasında kendine zarar verme davranışları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin ekonomik durumlarına ilişkin algılarıyla KZVD arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ekonomik durumlarını "iyi", "orta" ve "kötü" olarak değerlendiren hükümlüler arasında kendine zarar verme davranışları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırma bulgularına göre, psikiyatrik ilaç kullanımı değişkeni açısından KZVD düzeylerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, psikiyatrik ilaç

kullanımı olan hükümlülerin KZVD düzeyleri ile ilaç kullanımı olmayan hükümlülerin KZVD düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin hükümlülük süresi açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bulgular doğrultusunda, hükümlülük süresi 0-4 yıl olan hükümlülerin KZVD düzeyleri ile hükümlülük süresi 5 yıl ve üzeri olan hükümlülerin KZVD düzeyleri birbirine benzerdir.

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerin almış oldukları ceza miktarı açısından KZVD'lerinde anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu bulgular doğrultusunda, almış oldukları ceza miktarına göre; 0-4 yıl, 5-9 yıl, 10-14 yıl ve 15 yıl ve üzeri grupların KZVD düzeyleri birbirine benzerdir.

Araştırma bulgularına göre, aracı değişken olan hırs modele dâhil edilmediğinde hükümlülerin önem arayışı ve KZVD'leri arasında anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilmiştir. Hırs aracı değişkeni modele dâhil edildiğinde ise önem arayışı ile KZVD arasındaki ilişkinin anlamlılığı ve pozitif ilişkisi korunmuştur.

Araştırma bulgularına göre, hükümlülerde önem arayışı ve hırs arasında anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilmiştir. Benzer şekilde hırs ve KZVD arasında da anlamlı ve pozitif ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmada hükümlülerin önem arayışı ile kendine zarar verme davranışları arasındaki ilişkide hırsın kısmi aracı rolü olduğu tespit edilmiştir.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmacılara Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik çeşitli öneriler sunulabilir. Öncelikle, bireylerin kendine zarar verme davranışlarını gerçekleştirdikleri zamandaki yaşlarının dikkate alınması, yaş değişkeninin bu davranış üzerindeki etkisini daha doğru yansıtmaya katkı sağlayabilir. Benzer şekilde, bireylerin geçmişteki medeni durumları ile kendine zarar verme davranışının gerçekleştiği zaman diliminin örtüşmemesi, medeni durum ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı çıkmamasına neden olmuş olabilir. Bu nedenle, gelecekte yapılacak çalışmalarda zamana duyarlı veri toplama yöntemlerinin tercih edilmesi,

değişkenler arasındaki dinamik ilişkilerin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesine imkân tanıyacağı düşünülmektedir.

Hükümlülerin ceza infaz kurumu öncesi ve ceza infaz kurumu sürecindeki ekonomik algılarının ayrı ayrı ele alınması, ekonomik durum değişkeninin etkisinin daha net bir biçimde ortaya konulmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Psikiyatrik ilaç kullanımı açısından kendine zarar verme davranışının daha ayrıntılı incelenebilmesi için ise, kullanılan ilaçların türü, dozajı ve tedavi süresi gibi faktörler de dikkate alınabilir.

Hükümlülük süresine ilişkin olarak, yalnızca süreye odaklanmak yerine; ceza infaz kurumundaki yaşam kalitesi, oda ve koğu koşulları, sosyal izolasyon düzeyi ve psikolojik iyi oluş gibi değişkenler de birlikte değerlendirilebilir. Bu tür çok değişkenli analizler, hükümlülük süresi ile kendine zarar verme davranışı arasındaki ilişkinin daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Ceza süresinin sadece niceliksel değil niteliksel özelliklerinin de göz önünde bulundurulması önemlidir. Örneğin, müebbet cezası, kısa süreli ceza, ilk kez ceza alma gibi farklı ceza türlerinin yanı sıra bireylerin öznel ceza algısı, psikolojik dayanıklılık düzeyleri ve baş etme stratejilerinin birlikte ele alınması, ceza süresinin kendine zarar verme davranışı üzerindeki dolaylı etkilerinin daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesini mümkün kılacaktır. Farklı ceza infaz kurumu türlerinde (açık/kapalı) karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak bağlamsal farklılıklar araştırılabilir.

Son olarak, hırs ve önem arayışı ilişkisini etkileyen ek değişkenler (travma geçmişi, sosyal destek, kişilik özellikleri vb.) incelenerek model genişletilebilir. Ayrıca, nitel yöntemlerle hükümlülerin bu süreçleri nasıl deneyimlediklerini anlamaya yönelik derinlemesine çalışmalar da alanyazına katkı sağlayabilir.

6.2.2. Alan Uzmanlarına Öneriler

Elde edilen bulgular, hükümlü bireylerin kendine zarar verme davranışlarını anlamada önem arayışı ve hırs gibi bireysel motivasyonların dikkate alınmasının faydalı olabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda, ceza infaz kurumlarında hükümlülerin psikolojik ihtiyaçlarına yönelik müdahale programları geliştirilebilir ve bu programlarda önem arayışı ile hırsın olumsuz etkilerine özel olarak odaklanılabilir. Ayrıca, hükümlülerin boş zamanlarını daha anlamlı bir şekilde değerlendirmelerine destek olmak için zaman yönetimi becerilerini geliştiren eğitimler ve çeşitli etkinlikler düzenlenebilir. Örneğin, sanat

alışmaları, spor aktiviteleri, grup sohbetleri ve mesleki beceri kursları gibi etkinliklerle bireylerin kendilerini ifade etmeleri ve zamanlarını daha verimli kullanmaları sağlanabilir. Böylece, bireysel motivasyonlar daha sağlıklı alanlara yönlendirilerek kendine zarar verme davranışının önüne geçilmesi desteklenebilir.

Politikacılar, ceza infaz kurumu ortamında hükümlülerin psikolojik iyi oluşlarını destekleyecek şekilde yapılandırılmış psikoeğitim ve terapötik müdahalelerin yaygınlaştırılmasını teşvik edebilir. Özellikle kendine zarar verme davranışı gösteren bireyler için duygusal düzenleme becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar desteklenebilir. Bu tür müdahaleler, bireylerin sağlıklı başa çıkma stratejileri geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Ayrıca, önem arayışı ve hırs arasındaki ilişkiyi etkileyebilecek travma geçmişi, sosyal destek düzeyi ve kişilik özellikleri gibi faktörler doğrultusunda çok boyutlu değerlendirme sistemleri oluşturulabilir. Böylece, bireyselleştirilmiş psikososyal destek yaklaşımları geliştirilebilir.

6.2.3. Politika Belirleyicilere neriler

Ceza infaz kurumu türlerine göre farklılık gösteren bağlamsal etkiler de dikkate alınarak, açık ve kapalı ceza infaz kurumları gibi farklı kurum türlerinde uygulanabilecek esnek ve kapsayıcı müdahale modelleri oluşturulabilir. Politikacılar, bu bağlamda, infaz sisteminde standardizasyon ile birlikte bireysel ihtiyaçlara duyarlı esnekliklerin sağlanabileceği bir yenileme süreci başlatabilirler.

Nitel araştırmalarla hükümlülerin yaşantılarının daha derinlemesine anlaşılmasına olanak tanıyan veri toplama süreçleri desteklenebilir. Böylece, geliştirilecek politika ve uygulamalar sahadan gelen i görülerle daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilebilir. Bu amaçla, ceza infaz kurumlarında düzenli olarak uygulanabilecek yapılandırılmış geri bildirim sistemleri kurulabilir. Örneğin, belirli aralıklarla hükümlüler ve personelden görüş ve ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik anketler, odak grup görüşmeleri ve bireysel mülakatlar yapılabilir. Bu veriler, kuruma özel oluşturulacak veri analiz ekipleri veya bağımsız danışmanlar tarafından düzenli olarak analiz edilerek ihtiyaç alanları tespit edilebilir.

Ayrıca, her ceza infaz kurumunda psikososyal hizmetler birimi bünyesinde yer alabilecek bir izleme ve değerlendirme birimi ile yürütülen programların etkililiği takip edilebilir ve eksik kalan yönler hızlıca güncellenebilir. Böyle bir sistem, kurumların kendi iç

dinamiklerine göre şekillenecek esnek uygulamalar geliştirmelerine ve müdahale programlarının gerçek ihtiyaçlara dayalı olarak revize edilmesine olanak sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Adam, J. (1883). Cases of self-mutilation by the insane. *Journal of Mental Science*, 29(126), 213–219. <https://doi.org/10.1192/bjp.29.126.213>
- Adler, A. (2024). *Under standing human nature the psychology of personality*. BoD-Books on Demand.
- Adler, P. A., & Adler, P. (2011). *The tender cut: Inside the hidden world of self-injury*. NYU Press.
- Ahmad, K., Beatson, A., Campbell, M., Hashmi, R., Keating, B. W., Mulcahy, R., & Wang, S. (2023). The impact of gender and age on bullying role, self-harm and suicide: Evidence from a cohort study of Australian children. *PLoS One*, 18(1), e0278446. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0278446>
- Almomani, F. A., & Theeb, A. (2016). The ambition level and its relation with perceived self-efficacy in light of certain variables among a sample of Jordanian universities students. *International Journal of Asian Social Science*, 6(12), 683–697. <https://doi.org/10.18488/journal.1/2016.6.12/1.12.683.697>
- Altan Aytun, Ö. (2019). Kendine zarar verme davranışı: Özellikleri, işlevleri ve travmatik yaşantılar, çocukluk örselenmeleri, kişilik özellikleri ve baş etme tutumlarının rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20(4), 420–430.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5. baskı). American Psychiatric Publishing. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Andover, M. S., Pepper, C. M., Ryabchenko, K. A., Orrico, E. G., & Gibb, B. E. (2005). Self-mutilation and symptoms of depression, anxiety, and borderline personality disorder. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 35(5), 581–591. <https://doi.org/10.1521/suli.2005.35.5.581>
- Angelotta, C. (2015). Defining and refining self-harm: A historical perspective on nonsuicidal self-injury. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 203(2), 75–80. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000000243>

- Arens, A. M., Gaher, R. M., & Simons, J. S. (2012). Child maltreatment and deliberate self-harm among college students: Testing mediation and moderation models for impulsivity. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(3), 328–337. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2012.01165.x>
- Ashby, J. S. & Schoon, I. (2010). Career success: The role of teenage career aspirations, ambition value and gender in predicting adult social status and earnings. *Journal of Vocational Behavior*, 77(3), 350–360. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.06.006>
- Atalay, O. (2016). *Ceza hukukunda infaz hukukunun yeri ve denetimli serbestlik*. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı (8-10 Aralık, 2015, İstanbul) (Düzenleyen), D. Özyörük (Ed.), Türkiye’de Denetimli Serbestlik (s. 8-12).
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191–215.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 1–26. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.1>
- Bandura, A. (Ed.). (2017). *Psychological modeling: Conflicting theories*. Transaction Publishers.
- Beauchaine, T. P. (2012). Physiological markers of emotion and behavior dysregulation in externalizing psychopathology. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 77(2), 79–86. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.2011.00665.x>
- Belger, F. (2017). *Kendine zarar verme davranışı olan ergenlerde ve annelerinde bağlanma ve oksitosin, vazopressin düzeyleri* (Tıpta uzmanlık tezi, Pamukkale Üniversitesi). Pamukkale Üniversitesi Açık Erişim Sistemi. <https://gcris.pau.edu.tr>
- Bentham, J. (1843). The works of Jeremy Bentham, *Online Library of Liberty: The Works of Jeremy Bentham*, 2.
- Bildik, T., Somer, O., Kabukçu Başay, B., Başay, Ö., & Özbaran, B. (2013). Kendine zarar verme davranışı değerlendirme envanterinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1), 49-57. <http://www.turkpsikiyatri.com/PDF/C24S1/07htm99.pdf>

- Biswal, J., Agarwal, K., Deepanshu, M., & Sahoo, S. (2024). Echoes of pain: Navigating non-suicidal self-injury in schizophrenia—clinical chronicles. *Indian Journal of Psychological Medicine*. <https://doi.org/10.1177/02537176241292799>
- Blandford, G. F. (1886). *Insanity and its treatment: Lectures on the treatment, medical and legal, of insane patients*, 73. Wood.
- Bono, J. E., & Ilies, R. (2006). Charisma, positive emotions and mood contagion. *The Leadership Quarterly*, 17(4), 317-334.
- Bouchard, T. J. Jr. (1994). Genes, environment, and personality. *Science*, 264(5166), 1700-1701.
- Brown, J. D., & Dutton, K. A. (1995). The thrill of victory, the complexity of defeat: Self-esteem and people's emotional reactions to success and failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 712-722. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.68.4.712>
- Callan, M. J., Shead, N. W., & Olson, J. M. (2011). Personal relative deprivation, delay discounting, and gambling. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(5), 955.
- Ceza Muhakemesi Kanunu. (2005, Ocak 19). *Resmi Gazete* (Sayı: 25673). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/12/20041217.htm#1>
- Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü (CTE). (2022, Mart 31). Ceza infaz kurumları istatistikleri 2022. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü. <https://www.cte.adalet.gov.tr>
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1999). A five-factor theory of personality. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed., pp. 102-138). Guilford Press.
- Costa, P. T., Jr. V., & McCrae, R. R. (2000). Neo personality inventory. In A. E. Kazdin (Ed.), *Encyclopedia of psychology*, 5, 407–409. Oxford University Press.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (5. bs.). Sage Publications.
- Crocker, J., & Park, L. E. (2004). The costly pursuit of self-esteem. *Psychological Bulletin*, 130(3), 392. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.130.3.392>

- Crocker, J., & Wolfe, C. T. (2001). Contingencies of self-worth. *Psychological Review*, 108(3), 593. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.108.3.593>
- Çadırcıoğlu, M. K., & Aladağ, M. (2024). Erkek mahkumların kendine zarar verme davranışlarının işlevini yordamada duygu düzenleme güçlüklerinin ve başa çıkma tutumlarının rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 39(93), 98–120. <https://doi.org/10.31828/turkpsikoloji.1365371>
- Da Silva, C., Amadio, N., Domingo, B., Sarg, R., & Benbouriche, M. (2024a). The significance quest theory and the 3N model: A systematic review. *Canadian Psychology / Psychologie Canadienne*, 65(1), 58–70. <https://doi.org/10.1037/cap0000364>
- Da Silva, C., Trottier, D., Amadio, N., Domingo, B., Sarg, R., & Benbouriche, M. (2024b). Significance quest: A meta-analysis on the association between the variables of the 3N model and violent extremism. *Trauma, Violence, & Abuse*, 25(2), 1184–1200. <https://doi.org/10.1177/15248380231176056>
- Davis, J. A. (1959). A formal interpretation of the theory of relative deprivation. *Sociometry*, 22(4), 280–296. <https://doi.org/10.2307/2786046>
- Dear, G. E., Thomson, D. M., Howells, K., & Hall, G. J. (2001). Self-harm in Western Australian prisons: Differences between prisoners who have self-harmed and those who have not. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 34(3), 277–292. <https://doi.org/10.1177/000486580103400305>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Dugas, M., Bélanger, J. J., Moyano, M., Schumpe, B. M., Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., ... & Nociti, N. (2016). The quest for significance motivates self-sacrifice. *Motivation Science*, 2(1), 15–32. <http://dx.doi.org/10.1037/mot0000030>
- Dyer, K. F. W., Dorahy, M. J., Hamilton, G., Corry, M., Shannon, M., MacSherry, A., ... & McElhill, B. (2009). Anger, aggression, and self-harm in PTSD and complex PTSD. *Journal of Clinical Psychology*, 65(10), 1099–1114. <https://doi.org/10.1002/jclp.20619>

- Elliott, G., Kao, S., & Grant, A. M. (2004). Mattering: Empirical validation of a social-psychological concept. *Self and Identity*, 3, 339–354.
<http://dx.doi.org/10.1080/13576500444000119>
- Emerson, L. E. (1913). Psychoanalysis and hospitals. *The Psychoanalytic Review* (1913-1957), 1, 285.
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji sözlüğü* (6. bas.). Remzi Kitabevi.
- Evren, C., Dalbudak, E., Evren, B., Çetin, R., & Durkaya, M. (2011). Self-mutilative behaviours in male alcohol-dependent inpatients and relationship with posttraumatic stress disorder. *Psychiatry Research*, 186(1), 91-96.
<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2010.11.021>
- Evripidou, A., & Drury, J. (2013). This is the time of tension: Collective action and subjective power in the Greek anti-austerity movement. *Contention: The Multidisciplinary Journal of Social Protest*, 1, 31–51.
<https://doi.org/10.3167/cont.2013.010103>
- Eysenck, H. (2017). *The biological basis of personality* (3. baskı). Routledge. (Original basım 1967).
- Fair, H., & Walmsley, R. (2024). World prison population list. ICPR.
<https://www.prisonstudies.org/resources/world-prison-population-list-14th-edition>
- Fairburn, C. G., & Harrison, P. J. (2003). Eating disorders. *The Lancet*, 361(9355), 407-416.
[https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(03\)12378-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(03)12378-1)
- Favazza, A. R. (1992). Repetitive self-mutilation. *Psychiatric Annals*, 22(2), 60-63.
- Favazza, A. R. (1998). The coming of age of self-mutilation. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 186(5), 259–268.
- Favazza, A. R., & Conterio, K. (1988). The plight of chronic self-mutilators. *Community Mental Health Journal*, 24, 22–30.
- Favazza, A. R., DeRosear, L., & Conterio, K. (1989). Self-mutilation and eating disorders. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 19(4), 352–361.
- Favazza, A. R., & Rosenthal, R. J. (1993). Diagnostic issues in self-mutilation. *Psychiatric Services*, 44(2), 134–140.

- Favril, L., Yu, R., Hawton, K., & Fazel, S. (2020). Risk factors for self-harm in prison: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Psychiatry*, 7(8), 682-691. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30190-5](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30190-5)
- Fazel, S., Hayes, A. J., Bartellas, K., Clerici, M., & Trestman, R. (2016). Mental health of prisoners: Prevalence, adverse outcomes, and interventions. *The Lancet Psychiatry*, 3(9), 871–881. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(16\)30142-0](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(16)30142-0)
- Fein, S., & Spencer, S. J. (1997). Prejudice as self-image maintenance: Affirming the self through derogating others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 31.
- Field, A. (2023). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (6. bs.). Sage Publications.
- Fishbach, A., Friedman, R. S., & Kruglanski, A. W. (2003). Leading us not into temptation: Momentary allurements elicit overriding goal activation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(2), 296. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.2.296>
- Fliege, H., Lee, J. R., Grimm, A., & Klapp, B. F. (2009). Risk factors and correlates of deliberate self-harm behavior: A systematic review. *Journal of Psychosomatic Research*, 66(6), 477–493. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2008.10.013>
- Frankl, V. E. (2011). *Man's search for ultimate meaning*. Random House.
- Forrester, R. L., Slater, H., Jomar, K., Mitzman, S., & Taylor, P. J. (2017). Self-esteem and non-suicidal self-injury in adulthood: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 221, 172–183. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.06.027>
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449–468. <https://doi.org/10.1007/BF01172967>
- George, D., & Mallery, P. (2024). *IBM SPSS statistics 29 step by step: A simple guide and reference*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781032622156>
- Glassman, L. H., Weierich, M. R., Hooley, J. M., Deliberto, T. L., & Nock, M. K. (2007). Child maltreatment, non-suicidal self-injury, and the mediating role of self-criticism. *Behaviour Research and Therapy*, 45(10), 2483–2490. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2007.04.002>

- Goldston, D. B., Daniel, S. S., & Arnold, E. M. (2006). Suicidal and nonsuicidal self-harm behaviors. In *Behavioral and Emotional Disorders in Adolescents: Nature, assessment, and treatment* (pp. 343–380).
- Göksu, Y. D. D. T. (2002). Maslow'un ihtiyaçlar (güdüler) piramidi ve polisi yabancılaşma olgusu. *Polis Bilimleri Dergisi*, 4(3).
- Graff, H., & Mallin, R. (1967). The syndrome of the wrist cutter. *American Journal of Psychiatry*, 124(1), 36–42. <https://doi.org/10.1176/ajp.124.1.36>
- Grant, A. M., & Gino, F. (2010). A little thanks goes a long way: Explaining why gratitude expressions motivate prosocial behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(6), 946–955. <https://doi.org/10.1037/a0017935>
- Gratz, K. L. (2003). Risk factors for and functions of deliberate self-harm: An empirical and conceptual review. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 192–205. <https://doi.org/10.1093/clipsy/bpg022>
- Gratz, K. L. (2006). Risk factors for deliberate self-harm among female college students: The role and interaction of childhood maltreatment, emotional inexpressivity, and affect intensity/reactivity. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76(2), 238–250. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.76.2.238>
- Gratz, K. L. (2007). Targeting emotion dysregulation in the treatment of self-injury. *Journal of Clinical Psychology*, 63(11), 1091–1103. <https://doi.org/10.1002/jclp.20417>
- Gratz, K. L., Breetz, A., & Tull, M. T. (2010). The moderating role of borderline personality in the relationships between deliberate self-harm and emotion-related factors. *Personality and Mental Health*, 4(2), 96–107. <https://doi.org/10.1002/pmh.102>
- Gratz, K. L., Conrad, S. D., & Roemer, L. (2002). Risk factors for deliberate self-harm among college students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 72(1), 128–140. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.72.1.128>
- Gratz, K. L., Dixon-Gordon, K. L., Chapman, A. L., & Tull, M. T. (2015). Diagnosis and characterization of DSM-5 nonsuicidal self-injury disorder using the clinician-administered nonsuicidal self-injury disorder index. *Assessment*, 22(5), 527–539. <https://doi.org/10.1177/1073191114565878>
- Gu, H., Lu, Y., & Cheng, Y. (2021). Negative life events and nonsuicidal self-injury in prisoners: The mediating role of hopelessness and moderating role of belief in a just

- world. *Journal of Clinical Psychology*, 77(1), 145–155.
<https://doi.org/10.1002/jclp.23015>
- Gürbüz, S. (2024). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi* (3. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Haney, C. (2003). The psychological impact of incarceration: Implications for post-prison adjustment. In *Prisoners once removed: The impact of incarceration and reentry on children, families, and communities* (pp. 33–66).
- Hansson, R. O., Hogan, R., Johnson, J. A., & Schroeder, D. (1983). Disentangling Type A behavior: The roles of ambition, insensitivity, and anxiety. *Journal of Research in Personality*, 17(2), 186–197. [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(83\)90030-2](https://doi.org/10.1016/0092-6566(83)90030-2)
- Hart, T. (1998). Inspiration: Exploring the experience and its meaning. *Journal of Humanistic Psychology*, 38(3), 7–35. <https://doi.org/10.1177/00221678980383002>
- Hawton, K., Linsell, L., Adeniji, T., Sariaslan, A., & Fazel, S. (2014). Self-harm in prisons in England and Wales: An epidemiological study of prevalence, risk factors, clustering, and subsequent suicide. *The Lancet*, 383(9923), 1147–1154. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)62118-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)62118-2)
- Hendin, H. (1950). Attempted suicide: A psychiatric and statistical study. *Psychiatric Quarterly*, 24, 39–46. <https://doi.org/10.1007/BF01813023>
- Higgins, E. T. (1997). Beyond pleasure and pain. *American Psychologist*, 52(12), 1280.
- Hirschi, A., & Spurk, D. (2021). Ambitious employees: Why and when ambition relates to performance and organizational commitment. *Journal of Vocational Behavior*, 127, 103576. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2021.103576>
- Hogan, J., & Holland, B. (2003). Using theory to evaluate personality and job-performance relations: A socioanalytic perspective. *Journal of Applied Psychology*, 88(1), 100–112. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.1.100>
- Holekamp, K. E., & Strauss, E. D. (2016). Aggression and dominance: An interdisciplinary overview. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 12, 44–51. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2016.08.005>
- Hooley, J. M., Fox, K. R., & Boccagno, C. (2020). Nonsuicidal self-injury: Diagnostic challenges and current perspectives. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 101–112. <https://doi.org/10.2147/NDT.S198806>

- Huang, J. L., Ryan, A. M., Zabel, K. L., & Palmer, A. (2014). Personality and adaptive performance at work: A meta-analytic investigation. *Journal of Applied Psychology*, 99(1), 162–179. <https://doi.org/10.1037/a0034285>
- Hume, D. (2000). *A treatise of human nature*. Oxford University Press.
- Jacobson, C. M., & Gould, M. (2007). The epidemiology and phenomenology of non-suicidal self-injurious behavior among adolescents: A critical review of the literature. *Archives of Suicide Research*, 11(2), 129–147. <https://doi.org/10.1080/13811110701247602>
- James, W. (1890). *The principles of psychology*. Henry Holt.
- Jansen, P. G., & Vinkenbunrg, C. J. (2006). Predicting management career success from assessment center data: A longitudinal study. *Journal of Vocational Behavior*, 68(2), 253–266. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2005.07.004>
- Jasko, K., Szastok, M., Grzymala-Moszczynska, J., Maj, M., & Kruglanski, A. W. (2019). Rebel with a cause: Personal significance from political activism predicts willingness to self-sacrifice. *Journal of Social Issues*, 75(1), 314–349. <https://doi.org/10.1111/josi.12307>
- Jasko, K., Grzymala-Moszczynska, J., Maj, M., Szastok, M., & Kruglanski, A. W. (2020). Making Americans feel great again? Personal significance predicts political intentions of losers and winners of the 2016 US election. *Political Psychology*, 41(4), 717–736. <https://doi.org/10.1111/pops.12647>
- Johnson, J. A. (1997). Seven social performance scales for the California Psychological Inventory. *Human Performance*, 10(1), 1–30. https://doi.org/10.1207/s15327043hup1001_1
- Jones, A. B., Sherman, R. A., & Hogan, R. T. (2017). Where is ambition in factor models of personality? *Personality and Individual Differences*, 106, 26–31. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.09.057>
- Judge, T. A., & Kammeyer-Mueller, J. D. (2012). On the value of aiming high: The causes and consequences of ambition. *Journal of Applied Psychology*, 97(4), 758–775. <https://doi.org/10.1037/a0028084>

- Klar, M., & Kasser, T. (2009). Some benefits of being an activist: Measuring activism and its role in psychological well-being. *Political Psychology*, 30, 755–777. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2009.00724.x>
- Leary, M. R., & Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 32, pp. 1–62). Academic Press.
- Kaniuka, A. R., Kelliher-Rabon, J., Chang, E. C., Sirois, F. M., & Hirsch, J. K. (2020). Symptoms of anxiety and depression and suicidal behavior in college students: Conditional indirect effects of non-suicidal self-injury and self-compassion. *Journal of College Student Psychotherapy*, 34(4), 316–338. <https://doi.org/10.1080/87568225.2019.1601048>
- Kart, E. (2021). Yeni yoksulluk ve hükümlülük: Dışlanma halinin çoklu görünüşleri ve toplumsal içermenin imkanları üzerine. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (46), 259–288. <https://doi.org/10.21497/sefad.1031795>
- Kesenheimer, J. S., Sagioglou, C., Kronbichler, A., Gauckler, P., & Kolbinger, F. R. (2023). Why do people cycle (a lot)? A multivariate approach on mental health, personality traits and motivation as determinants for cycling ambition. *Journal of Applied Sport Psychology*, 35(6), 1005–1025. <https://doi.org/10.1080/10413200.2023.2166157>
- Kline, R. B. (2015). The mediation myth. *Basic and Applied Social Psychology*, 37(4), 202–213. <https://doi.org/10.1080/01973533.2015.1049349>
- Klonsky, E. D. (2007). The functions of deliberate self-injury: A review of the evidence. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 226–239. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2006.08.002>
- Klonsky, E. D. (2011). Non-suicidal self-injury in United States adults: Prevalence, sociodemographics, topography and functions. *Psychological Medicine*, 41(9), 1981–1986. <https://doi.org/10.1017/S0033291710002497>
- Klonsky, E. D., & Glenn, C. R. (2009). Assessing the functions of non-suicidal self-injury: Psychometric properties of the Inventory of Statements About Self-injury (ISAS). *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 31, 215–219. <https://doi.org/10.1007/s10862-008-9107-z>

- Klonsky, E. D., May, A. M., & Glenn, C. R. (2013). The relationship between nonsuicidal self-injury and attempted suicide: Converging evidence from four samples. *Journal of Abnormal Psychology, 122*(1), 231. <https://doi.org/10.1037/a0030278>
- Klonsky, E. D., Muehlenkamp, J., Lewis, S. P., & Walsh, B. (2011). *Nonsuicidal self-injury* (22). Hogrefe Publishing GmbH.
- Knight, B., Coid, J., & Ullrich, S. (2017). Non-suicidal self-injury in UK prisoners. *International Journal of Forensic Mental Health, 16*(2), 172–182. <https://doi.org/10.1080/14999013.2017.1287139>
- Kolk, B. A., & Fisler, R. E. (1994). Childhood abuse and neglect and loss of self-regulation. *Bulletin of the Menninger Clinic, 58*(2), 145.
- Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2015). Significance quest theory as the driver of radicalization towards terrorism. In *Resilience and resolve: Communities against terrorism* (pp. 17–30). https://doi.org/10.1142/9781783267743_0002
- Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The psychology of radicalization and deradicalization: How significance quest impacts violent extremism. *Political Psychology, 35*(S1), 69–93. <https://doi.org/10.1111/pops.12163>
- Kruglanski, A. W., Molinario, E., Jasko, K., Webber, D., Leander, N. P., & Pierro, A. (2022). Significance-quest theory. *Perspectives on Psychological Science, 17*(4), 1050–1071. <https://doi.org/10.1177/17456916211034825>
- Kruglanski, A. W., Szumowska, E., Kopetz, C. H., Vallerand, R. J., & Pierro, A. (2021). On the psychology of extremism: How motivational imbalance breeds intemperance. *Psychological Review, 128*(2), 264–289. <https://doi.org/10.1037/rev0000260>
- Kruglanski, A. W., & Bertelsen, P. (2020). Life psychology and significance quest: A complementary approach to violent extremism and counter-radicalisation. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism, 15*(1), 1–22. <https://doi.org/10.1080/18335330.2020.1725098>
- Kruglanski, A. W., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S., & Orehek, E. (2009). Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance.

Political Psychology, 30(3), 331–357. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2009.00698.x>

Kruglanski, A. W., Chernikova, M., Rosenzweig, E., & Kopetz, C. (2014). On motivational readiness. *Psychological Review*, 121(3), 367–388. <https://doi.org/10.1037/a0037013>

Kruglanski, A. W., & Ellenberg, M. (2020). The quest for personal significance and ideological violence. *AJOB Neuroscience*, 11(4), 285–287. <https://doi.org/10.1080/21507740.2020.1830884>

Kruglanski, A. W., Gelfand, M., & Gunaratna, R. (2012). Terrorism as means to an end: How political violence bestows significance. In P. R. Shaver & M. Mikulincer (Eds.), *Meaning, mortality, and choice: The social psychology of existential concerns* (pp. 203–212). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13748-011>

Kruglanski, A. W., Jasko, K., Webber, D., Chernikova, M., & Molinario, E. (2018). The making of violent extremists. *Review of General Psychology*, 22(1), 107–120. <https://doi.org/10.1037/gpr0000144>

Kruglanski, A. W., & Orehek, E. (2011). The role of the quest for personal significance in motivating terrorism. In *The psychology of social conflict and aggression* (pp. 153–164). Psychology Press.

Kruglanski, A. W., & Webber, D. (2002). The psychology of radicalization. *Social Psychology*, 83, 1261.

Kulaksızoğlu, A. (2008). *Ergenlik psikolojisi* (10. baskı). Remzi Kitabevi.

Lester, D., & Walker, R. L. (2007). Hopelessness, helplessness, and haplessness as predictors of suicidal ideation. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 55(4), 321–324. <https://doi.org/10.2190/OM.55.4.f>

Liebling, A. (1999). Prison suicide and prisoner coping. *Crime and Justice*, 26, 283–359. <https://doi.org/10.1086/449299>

Linehan, M. (1993). *Cognitive-behavioral treatment of borderline personality disorder*. Guilford Press.

- Locke, E. A., & Latham, G. P. (2002). Building a practically useful theory of goal setting and task motivation: A 35-year odyssey. *American Psychologist*, 57(9), 705–717. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.57.9.705>
- Lockwood, P., & Kunda, Z. (1997). Superstars and me: Predicting the impact of role models on the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(1), 91–103. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.1.91>
- Lodebo, B. T., Möller, J., Larsson, J. O., & Engström, K. (2017). Socioeconomic position and self-harm among adolescents: A population-based cohort study in Stockholm, Sweden. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11, 1–9. <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0184-1>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
- Maslow, A. H. (1958). *A dynamic theory of human motivation*. Howard Allen Publishers.
- Metcalf, M. (2020). The national humiliation narrative. *Education About Asia*.
- Modén, B., Ohlsson, H., Merlo, J., & Rosvall, M. (2014). Risk factors for diagnosed intentional self-injury: A total population-based study. *The European Journal of Public Health*, 24(2), 286–291.
- Muehlenkamp, J. J. (2005). Self-injurious behavior as a separate clinical syndrome. *American Journal of Orthopsychiatry*, 75(2), 324–333. <https://doi.org/10.1037/0002-9432.75.2.324>
- Muehlenkamp, J. J., Claes, L., Havertape, L., & Plener, P. L. (2012). International prevalence of adolescent non-suicidal self-injury and deliberate self-harm. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 6, 1–9.
- Muehlenkamp, J. J., Walsh, B. W., & McDade, M. (2010). Preventing non-suicidal self-injury in adolescents: The signs of self-injury program. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 306–314. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9450-8>
- Müller, A., Claes, L., Smits, D., Brähler, E., & de Zwaan, M. (2016). Prevalence and correlates of self-harm in the German general population. *PLOS ONE*, 11(6), e0157928. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0157928>

- Natasha, M. (2003, Şubat 11). Our son is a terrorist. *Yediot Aharonot, 24 Hours*, s. 7. (İbranice).
- Nelson, F. L., & Farberow, N. L. (1980). Indirect self-destructive behavior in the elderly nursing home patient. *Journal of Gerontology*, 35(6), 949–957. <https://doi.org/10.1093/geronj/35.6.949>
- Nock, M. K. (2009). Why do people hurt themselves? *Current Directions in Psychological Science*, 18(2), 78–83. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2009.01613.x>
- Nock, M. K. (2010). Self-injury. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6(1), 339–363. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131258>
- Nock, M. K., & Favazza, A. R. (2009). Nonsuicidal self-injury: Definition and classification. <https://doi.org/10.1037/11875-001>
- Nock, M. K., Joiner, T. E., Jr., Gordon, K. H., Lloyd-Richardson, E., & Prinstein, M. J. (2006). Non-suicidal self-injury among adolescents: Diagnostic correlates and relation to suicide attempts. *Psychiatry Research*, 144(1), 65–72. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2006.05.010>
- Nock, M. K., & Prinstein, M. J. (2004). A functional approach to the assessment of self-mutilative behavior. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(5), 885–890. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.72.5.885>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3. baskı). New York, NY: McGraw-Hill.
- Ogundipe, L. O. (1999). Suicide attempts v. deliberate self-harm. *The British Journal of Psychiatry*, 175(1), 90. <https://doi.org/10.1192/bjp.175.1.90a>
- Ohnuki-Tierney, E. (2007). *Kamikaze diaries: Reflections of Japanese student soldiers*. University of Chicago Press.
- Otto, K., Roe, R., Sobiraj, S., Baluku, M. M., & Vásquez, M. E. G. (2017). The impact of career ambition on psychologists' extrinsic and intrinsic career success: The less they want, the more they get. *Career Development International*, 22(1), 23–36. <https://doi.org/10.1108/CDI-06-2016-0093>
- Özçelik, Z., & Biçer, Ü. (2005). Türk ceza kanunu hekimler ve sağlık ortamına ilişkin maddeleri: yorum, öneri ve eleştiriler. 1. Baskı, Türk Tabipler Birliği Yayınları.

- Park, H., In, S., & Hur, J. W. (2022). Association of socioeconomic status with nonsuicidal self-injury and suicidal ideation in young Korean adults. *International Journal of Social Psychiatry*, 68(5), 1127–1134. <https://doi.org/10.1177/00207640221104691>
- Pattison, E. M., & Kahan, J. (1983). The deliberate self-harm syndrome. *The American Journal of Psychiatry*, 140(7), 867–872. <https://doi.org/10.1176/ajp.140.7.867>
- Pedahzur, A. (2005). *Suicide terrorism*. Polity.
- Pérez, S., Marco, J. H., & García-Alandete, J. (2014). Comparison of clinical and demographic characteristics among borderline personality disorder patients with and without suicidal attempts and non-suicidal self-injury behaviors. *Psychiatry Research*, 220(3), 935–940. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2014.09.001>
- Pettigrove, G. (2007). Ambitions. *Ethical Theory and Moral Practice*, 10(1), 53–68. <https://doi.org/10.1007/s10677-006-9044-4>
- Phillips, D. P. (1974). The influence of suggestion on suicide: Substantive and theoretical implications of the Werther effect. *American Sociological Review*, 39(3), 340–354. <https://doi.org/10.2307/2094294>
- Post, J. (2006). *The mind of the terrorist: The psychology of terrorism from the IRA to Al Qaeda*. Palgrave Macmillan.
- Purdon, C. (2021). Obsessive-compulsive disorder. In A. Wenzel (Ed.), *Handbook of cognitive behavioral therapy: Applications* (ss. 67–97). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000219-003>
- Rantala, M. J. (2007). Evolution of nakedness in Homo sapiens. *Journal of Zoology*, 273(1), 1–7. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7998.2007.00295.x>
- Resta, E. (2023). Towards defining ambition: How and when it leads to extreme behavior (Doktora tezi, Sapienza Università di Roma). Sapienza Università di Roma Açık Erişim Sistemi. <https://iris.uniroma1.it/handle/11573/1664211?mode=complete>
- Resta, E., Ellenberg, M., Kruglanski, A. W., & Pierro, A. (2022). Marie Curie vs. Serena Williams: Ambition leads to extremism through obsessive (but not harmonious) passion. *Motivation and Emotion*, 46(3), 382–393. <https://doi.org/10.1007/s11031-022-09936-3>

- Resta, E., Ellenberg, M., Kruglanski, A. W., & Pierro, A. (2023a). Ambition and extreme behavior: Relative deprivation leads ambitious individuals to self-sacrifice. *Frontiers in Psychology*, 14, 1108006. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1108006>
- Resta, E., Kruglanski, A. W., Ellenberg, M., & Pierro, A. (2023b). Ambition-driven aggression in response to significance-threatening frustration. *European Journal of Social Psychology*, 53(7), 1458–1474. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2988>
- Richardson, E., DePue, M. K., Therriault, D. J., Alli, S., & Liu, R. (2019). The influence of substance use on engagement in non-suicidal self-injury (NSI) in adults. *Substance Use & Misuse*, 1–6. <https://doi.org/10.1080/10826084.2019.1656254>
- Roberts, G., Scammacca, N., & Roberts, G. J. (2018). Causal mediation in educational intervention studies. *Behavioral Disorders*, 43(4), 457–465. <https://doi.org/10.1177/0198742917749560>
- Rosen, F. (1999). Crime, punishment and liberty. *History of Political Thought*, 20(1), 173–185. <http://www.jstor.org/stable/26217556>
- Sacks, M. B., Flood, A. M., Dennis, M. F., Hertzberg, M. A., & Beckham, J. C. (2008). Self-mutilative behaviors in male veterans with posttraumatic stress disorder. *Journal of Psychiatric Research*, 42(6), 487–494. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2007.05.001>
- Sakarya, D., Güneş, C., & Sakarya, A. (2013). İnternette intiharı aramak: İnternet sitelerinin intihar ile ilişkili içeriklerine göre değerlendirilmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 24(1), 44–48.
- Sakellidis, E. I., Papadodima, S. A., Sergeantanis, T. N., Giotakos, O., & Spiliopoulou, C. A. (2010). Self-injurious behavior among Greek male prisoners: Prevalence and risk factors. *European Psychiatry*, 25(3), 151–158.
- Sánchez, F. C., Fearn, N., & Vaughn, M. G. (2018). Risk factors associated with near-lethal suicide attempts during incarceration among men in the Spanish prison system. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(6), 1452–1473.
- Sanders, B., & Becker-Laussen, E. (1995). The measurement of psychological maltreatment: Early data on the child abuse and trauma scale. *Child Abuse & Neglect*, 19(3), 315–323. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(94\)00131-6](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(94)00131-6)

- Santayana, G. (1915). Philosophic sanction of ambition. *The Journal of Philosophy, Psychology and Scientific Methods*, 12(5), 113–116. <https://doi.org/10.2307/2012774>
- Sansone, R. A., Sinclair, J. D., & Wiederman, M. W. (2009). Childhood trauma and self-harm behavior among chronic pain patients. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, 13(3), 238–240. <https://doi.org/10.1080/13651500902838436>
- Schumpe, B. M., Bélanger, J. J., Moyano, M., & Nisa, C. F. (2020). The role of sensation seeking in political violence: An extension of the Significance Quest Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 118(4), 743–761. <https://doi.org/10.1037/pspp0000223>
- Sedikides, C., & Skowronski, J. J. (2000). On the evolutionary functions of the symbolic self: The emergence of self-evaluation motives. In A. Tesser, R. B. Felson, & J. M. Suls (Eds.), *Psychological perspectives on self and identity* (ss. 91–117). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10357-004>
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55(1), 5–14. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.5>
- Sherman, D. K., & Cohen, G. L. (2006). The psychology of self-defense: Self-affirmation theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 38, 183–242. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(06\)38004-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(06)38004-5)
- Simons, R. L., & Murphy, P. I. (1985). Sex differences in the causes of adolescent suicide ideation. *Journal of Youth and Adolescence*, 14(5), 423–434. <https://doi.org/10.1007/BF02139522>
- Simeon, D., & Favazza, A. R. (2001). Chapter 1. Self-injurious behaviors: Phenomenology and assessment. In *Self-injurious behaviors: Assessment and treatment* (pp. 1–28). American Psychiatric Publishing <https://doi.org/10.1176/appi.books.9798894550381.lg01>
- Simpson, C. (2001). *Self-mutilation*. Greensboro, NC: ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Services.
- Smith, A. (1853). *The theory of moral sentiments*. H. G. Bohn.
- Sokullu Akıncı, F. (2011). Özgürlük ve güvenlik. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 69(1-2), 105–110.

- Steinmetz, S. K. (1977). The use of force for resolving family conflict: The training ground for abuse. *The Family Coordinator*, 26(1), 19–25. <https://doi.org/10.2307/581856>
- Sternberg, R. J. (2006). The nature of creativity. *Creativity Research Journal*, 18(1), 87–98. <https://doi.org/10.1207/s15326934crj18010>
- Stouffer, S. A., Suchman, E. A., DeVinney, L. C., Star, S. A., & Williams Jr, R. M. (1949). *The American soldier: Adjustment during army life* (Studies in social psychology in World War II, Vol. 1). Princeton University Press.
- Şahin, E. S. (2022). “Sarı Mercedes” filminin önem arayışı kuramı açısından incelenmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 15(2), 203–214. <https://doi.org/10.18863/pgy.1085440>
- Şahin, E. S. (2025). From ambition to substance use tendency: The mediating role of significance quest. *Frontiers in Psychology*, 16, 1496907. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1496907>
- Şahin, E. S., & Ayvaz, A. (2024, 5-6 Ocak). Hırs ölçeği’nin (hö) türk kültürüne uyarlanması [Bildiri sunumu]. 5. Uluslararası 5 Ocak Sosyal ve Beşeri Bilimler Kongresi, Adana, Türkiye. <https://doi.org/10.20296/tsadergisi.1474776>
- Şahin, E. S., & Derin, S. (2023). Quest for significance and some psychological symptoms of adult individuals. *Humanistic Perspective*, 5(2), 820–843. <https://doi.org/10.47793/hp.1223681>
- Şahin, E. S., & Dilekli, Y. (2025). Ambition and competence perception among emerging adults: An analysis of demographic and predictive factors. *International Journal of Educational Research Review*, 10(1), 42–51. <https://doi.org/10.24331/ijere.1596495>
- Tajfel, H. (Ed.). (2010). *Social identity and intergroup relations* (Vol. 7). Cambridge University Press.
- Tang, J., Yu, Y., Wu, Y., Du, Y., Ma, Y., Zhu, H., ... & Liu, Z. (2011). Association between non-suicidal self-injuries and suicide attempts in Chinese adolescents and college students: A cross-sectional study. *PloS One*, 6(4), e17977. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0017977>
- Tantam, D., & Whittaker, J. (1992). Personality disorder and self-wounding. *The British Journal of Psychiatry*, 161(4), 451–464. <https://doi.org/10.1192/bjp.161.4.451>

- Tatnell, R., Kelada, L., Hasking, P., & Martin, G. (2014). Longitudinal analysis of adolescent NSSI: The role of intrapersonal and interpersonal factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42, 885–896. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9837-6>
- Topses, M. D. (2024). Eğitim düzeyi ve kardeş sayısının suç davranışıyla ilişkisi: Çanakkale E tipi kapalı ceza infaz kurumu örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6 Issue 3), 701–713. <https://doi.org/10.9761/JASSS736>
- Türkiye Cumhuriyeti. (2004, Ekim 12). Türk Ceza Kanunu. *Resmi Gazete*, Sayı: 25611.
- Toroslu, N. (2011). *Ceza hukuku* (O. E. Taşkın, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Van Orden, K. A., Witte, T. K., Cukrowicz, K. C., Braithwaite, S. R., Selby, E. A., & Joiner Jr, T. E. (2010). The interpersonal theory of suicide. *Psychological Review*, 117(2), 575–600. <https://doi.org/10.1037/a0018697>
- Viola, M., Kruglanski, A. W., Ellenberg, M., ve diğerleri. (2023). Ambitious people are more prone to support resource-intensive aid programs. *Motivation and Emotion*, 47, 1027–1039. <https://doi.org/10.1007/s11031-023-10044-z>
- Walker, I., & Pettigrew, T. F. (1984). Relative deprivation theory: An overview and conceptual critique. *British Journal of Social Psychology*, 23(4), 301–310. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1984.tb00645.x>
- Walsh, B. W. (2012). *Treating self-injury: A practical guide* (2nd ed.). Guilford Press.
- Webber, D., Klein, K., Kruglanski, A., Brizi, A., & Merari, A. (2017). Divergent paths to martyrdom and significance among suicide attackers. *Terrorism and Political Violence*, 29(5), 852–874. <https://doi.org/10.1080/09546553.2015.1075979>
- Weierich, M. R., & Nock, M. K. (2008). Posttraumatic stress symptoms mediate the relation between childhood sexual abuse and nonsuicidal self-injury. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 76(1), 39. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.76.1.39>
- Weiner, B. (1985). An attributional theory of achievement motivation and emotion. *Psychological Review*, 92(4), 548. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.92.4.548>

- Whitlock, J., Purington, A., & Gershkovich, M. (2009). Media, the Internet, and nonsuicidal self-injury. In M. K. Nock (Ed.), *Understanding nonsuicidal self-injury: Origins, assessment, and treatment* (pp. 139–155). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11875-008>
- Wicklund, R. A., & Gollwitzer, P. M. (1981). Symbolic self-completion, attempted influence, and self-deprecation. *Basic and Applied Social Psychology*, 2(2), 89–114. https://doi.org/10.1207/s15324834basp0202_2
- Willer, R. (2009). Groups reward individual sacrifice: The status solution to the collective action problem. *American Sociological Review*, 74(1), 23–43. <https://doi.org/10.1177/000312240907400102>
- Wilkinson, P., Kelvin, R., Roberts, C., Dubicka, B., & Goodyer, I. M. (2012). P-1448 - Clinical and psychosocial predictors of suicide attempts and non-suicidal self-injury in depressed adolescents. *European Psychiatry*, 27, 1–2. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(12\)75615-8](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(12)75615-8)
- Yager, J., & Kay, J. (2023). Ambition and its psychopathologies. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 211(4), 257–265. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000001644>
- Zahavi, A. (1975). Mate selection—a selection for a handicap. *Journal of Theoretical Biology*, 53(1), 205–214. [https://doi.org/10.1016/0022-5193\(75\)90111-3](https://doi.org/10.1016/0022-5193(75)90111-3)
- Zubrick, S. R., Hafekost, J., Johnson, S. E., Sawyer, M. G., Patton, G., & Lawrence, D. (2017). The continuity and duration of depression and its relationship to non-suicidal self-harm and suicidal ideation and behavior in adolescents 12–17. *Journal of Affective Disorders*, 220, 49–56. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.05.050>

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

“Hükümlülerde Önem Arayışı ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolü” isimli bir araştırmada yer almak üzere davet edilmiş bulunmaktasınız. Bu çalışma, araştırma amaçlı olarak yapılmaktadır. Araştırma'ya katılma konusunda karar vermeden önce Proje/Araştırma'nın neden ve nasıl yapıldığını, sizinle ilgili bilgilerin nasıl kullanılacağını, Proje/Araştırma'nın neler içerdiğini, olası yararlarını, risklerini ve rahatsızlıklarını bilmeniz önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırın. Proje/Araştırma hakkında tam olarak bilgi sahibi olduktan sonra ve sorularınız cevaplandıktan sonra eğer katılmak isterseniz sizden bu formu imzalamanız istenecektir.

a. Proje/Araştırma'nın amaçları ve dayanağı nelerdir, benden başka kaç kişi bu araştırmaya katılacak?

Bu araştırmada önem arayışı ile madde kullanım eğilimi arasındaki ilişkide hırsın aracı rolü incelenecektir. Elde edilen sonuçlar kendine zarar verme davranışının önlenmesine ilişkin literatüre katkı sağlayabilir. Çalışmaya yaklaşık 300 bireyin katılımının sağlanması planlanmaktadır.

b. Bu Proje/Araştırma'ya katılmalı mıyım? (Bu bölüm aynen korunacaktır)

Bu Proje/Araştırma'da yer alıp almamak tamamen size bağlıdır. Eğer katılmaya karar vererseniz bu yazılı bilgilendirilmiş olur formu imzalanmak için size verilecektir. Şu anda bu formu imzalarsanız bile istediğiniz herhangi bir zamanda bir neden göstermeksizin Proje/Araştırma'yı bırakmakta özgürsünüz.

c. Bu Proje/Araştırma'ya katılırsam beni neler bekliyor?

Araştırmaya katılımınız tamamen kendi gönüllüğünüze bağlıdır. Araştırmanın herhangi bir noktasında çekilebilirsiniz. Çekildiğinizde herhangi bir zorlama ya da ikna süreci ile karşılaşmayacaksınız. Araştırma yaklaşık 20 dakika sürecektir.

d. Proje/Araştırma'nın olası riskleri ve yan etkileri nelerdir, göreceğim olası bir zarar durumunda ne yapılacak?

Bu araştırmaya katıldığınızda herhangi bir komplikasyon yaşamınız beklenmemektedir; ancak araştırmada sizi rahatsız eden bir süreç veya ifade olduğunda bu rahatsızlığınızı araştırmacıya (Ereğli 1 Nolu Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu psikologuna) bildirebilir, gerekli önerileri, uyarı ve isteklerinizi sunabilirsiniz.

e. Proje/Araştırma'da yer almamın yararları nelerdir?

Önem arayışı davranışlarımızı şekillendirebilen evrensel bir motivasyondur. Bu motivasyon bireyleri bazen aşırı davranışlara da yönleltebilir. İnsan sağlığına zarar veren kendine zarar verme davranışı aşırı davranışlar arasındadır. Önem arayışı bireyde kendine zarar verme eğilimini tetikleyebilir. Bu sürece hırs aracılık edebilir. Kendine zarar verme davranışının nedenlerinin ortaya çıkarılması, birey ve toplum için zararlı sonuçlar üreten bu halk sağlığı problemine müdahale için elzemdir. Bu nedenle mevcut araştırmada kendine zarar verme eğiliminin temelinde önem arayışı ne yer almaktadır, bu sürece hırs özelliği aracılık etmekte midir? Bu sorulara yanıt aranacaktır. Ayrıca araştırmadan elde edilecek sonuçlar kendine zarar verme davranışının önlenmesine ilişkin literatüre katkı sağlayacaktır.

Ek 1 (Devam). Bilgilendirilmiş Onam Formu

f. Bu Proje/Araştırma'ya katılmamın maliyeti nedir? (Bu bölüm aynen korunacaktır) Proje/Araştırma'ya katılmakla parasal yük altına girmeyeceksiniz ve size de herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.	
g. Kişisel bilgilerim nasıl kullanılacak? (Bu bölüm aynen korunacaktır) Proje/Araştırmadaki araştırmacı; vermiş olduğunuz bilgileraraştırmayı ve istatistiksel analizleri yürütmek için kullanacaktır. Ayrıca vermiş olduğunuz bilgiler çalışma boyunca-sonrasında araştırmacılar tarafından gizli tutulacaktır. Proje/Araştırma'nın sonunda, bu bilgiler hakkında bilgi istemeye hakkınız vardır. Proje/Araştırma sonuçları Proje/Araştırma bitiminde uluslararası veya dünya çapında tıbbi literatürde yayınlanabilecektir ancak bilgileriniz izinsiz açıklanmayacak ve yayınlanmayacaktır.	
h. Daha fazla bilgi, yardım ve iletişim için kime başvurabilirim? Proje/araştırma ile ilgili bir sorunuz olduğunda ya da çalışma ile ilgili ek bilgiye gereksiniminiz olduğunuzda aşağıdaki kişi ile lütfen iletişime geçiniz.	
Araştırmanın Başlığı: Hükümlülerde Önem Arayışı ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolü	
Yukarıda başlığı verilmiş araştırma hakkında katılımcının onayını almak için gerekli bilgilendirmelerin tamamının yapıldığını, bu bilgilendirmelerde ve Etik Kurul Başvuru Taahhütnamesinde yer alan her türlü taahhüde uyacağımı, bu formun imzalı bir nüshasını her bir katılımcı ile paylaşacağımı beyan ve kabul ederim. (05/04/2024)	Yukarıda başlığı verilmiş araştırmayı yürüten araştırmacı tarafından gerekli bilgilendirmeleri içeren onam formunu okuduğumu, bu bilgilendirme üzerinden araştırmaya katılmayı kabul ettiğimi ve bu formun imzalı bir nüshasının tarafıma teslim edildiğini beyan ve kabul ederim. (...../...../.....)
Araştırmacı Yağmur UZ	Katılımcının (Araştırmaya Katılanın Velisini veya Yasal Vâsisinin) Adı Soyadı İmzası

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

Yaş			
Medeni Durum	Evli	Bekâr	
Eğitim Düzeyi			
Ekonomik Durum	İyi	Orta	Kötü
Psikiyatrik İlaç Kullanımı			
Hükümlülük Süresi			
Alınan Ceza Miktarı			

Ek 3. Önemlilik Arayışı Ölçeği (ÖAÖ) Örnek Maddeleri

Açıklama

Değerli katılımcılar; aşağıdaki maddelerde, size iletişim ve ilişkilerinizdeki durumunuza ilişkin ifadeler sunulmuştur. Maddelerin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Sizden beklenen maddeleri kendi durumunuza uygun şekilde işaretlemektir. Lütfen her maddeyi cevaplayınız. Cevaplamada gösterdiğiniz ilgi ve yardım için teşekkür ederim.

S.N	Maddeler	Bana Hiç Uygun Değil				Bana Çok Uygun
1	Herkes beni tanısin isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Çevremdeki herkesin bana değer vermesini isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Çevremdeki herkesin beni sevmesini arzu ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Yaptıklarımı herkes onaylasın isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Bütün dikkatlerin üzerimde olmasını isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Çevremdeki herkes beni kabul etsin isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Kimsenin bilemediği soruları cevaplamaktan zevk duyarım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Farklılığımı bir şekilde ortaya koymanın peşindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Grup içinde varlığımı hissettirmek için yüksek sesle konuşurum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Sansasyon yaratmayı severim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Parmakla gösterilen biri olmayı hayal ederim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	İçinde olmadığım konuşmalara bir şekilde dâhil olurum	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Farklı fikirleri savunarak diğerlerini etkilemeye çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Düşüncelerim herkes tarafından beğenilsin isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24	Yetkilerimi çevremdekileri etkilemek için kullanırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25	Çevremdeki herkes benim yaptığım şakalara gülsün isterim	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26	Aile büyüklerimden söz ederek değerimi ortaya koymaya çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Ek 4. Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri Örnek Maddeler

Bölüm I: Davranışlar

Aşağıdaki anket çeşitli kendini yaralama davranışlarını sorgulamaktadır. Lütfen yalnızca belirtilen davranışı **kasıtlı olarak (isteyerek, amaçlı)** ve **intihar amacı olmaksızın** gerçekleştirmiş iseniz işaretleyiniz.

Lütfen aşağıdaki maddeleri kasıtlı olarak yaşamınız boyunca kaç kez yaptığınızı belirtiniz (0, 5, 10, 100 vb.):

Kesme		Tırnaklama (deriyi kanatacak kadar)	
Isırma		Kendini sert bir yere çarpma veya kendine vurma	
Yakma		Yaranın iyileşmesine engel olma (ör: kabuklarını koparma)	
Cilde bir harf/yazı şekil kazıma		Cildi sert bir yüzeye sürme	
Çimdikleme		Kendine iğne batırma	
Saç kopartma (kökünden)		Tehlikeli/zararlı madde içme/ yutma	
		Diğer	

Önemli: Eğer yukarıda belirtilen davranışlardan bir ya da daha fazlasını gerçekleştirmiş iseniz anketin kalan kısmını doldurunuz. Eğer belirtilen davranışlardan hiç birisini gerçekleştirmemiş iseniz anketin kalan kısmını doldurmayınız ve bir sonraki ankete geçiniz.

1. Eğer temel bir kendine zarar verme davranışınız varsa birinci sayfadaki bu tür davranış(lar)ı daire içine alınız.

2. Hangi yaşta?

İlk kez kendinize zarar verdiniz?

En son ne zaman kendinize zarar verdiniz? (yaklaşık gün/ay/yıl)

3. Kendinize zarar verme davranışı sırasında fiziksel acı hisseder misiniz?

Lütfen daire içine alınız EVET BAZEN HAYIR

4. Kendinize zarar verme davranışı sırasında yalnız mı olursunuz?

Lütfen daire içine alınız EVET BAZEN HAYIR

5. Tipik olarak kendinize zarar verme dürtüsü oluştuktan ne kadar süre sonra eylemi gerçekleştirirsiniz?

Lütfen daire içine alınız

<1 saat	1-3 saat	3-6 saat
6-12 saat	12-24 saat	>1gün

6. Kendinize zarar verme davranışınızı sona erdirmek ister misiniz / istediniz mi?

Lütfen daire içine alınız EVET HAYIR

Ek 4 (Devam). Kendine Zarar Verme Davranışı Değerlendirme Envanteri Örnek Madde

Bölüm II: İşlevler

Yönerge:

Bu anket intihar amaçlı olamayan kendine zarar verme davranışı deneyimini daha iyi anlamamızı sağlamaya yönelik oluşturulmuştur. Aşağıda sizin kendinize zarar verme deneyiminizle ilişkili olabilecek ya da olmayabilecek durumlar bir liste olarak verilmiştir. Lütfen sizin için en uygun olan durumları belirleyiniz.

- Belirtilen durum size **hiç uygun değilse** “0” işaretleyiniz
- Belirtilen durum size **kısmen uygunsa** “1” işaretleyiniz
- Belirtilen durum size **çok uygunsa** “2” işaretleyiniz

“Kendime zarar verdiğimde, ...	<u>Yanıt</u>		
1...kendimi sakinleşmiş hissederim	0	1	2
2...kendim ve başkaları arasında sınır çizmiş olurum	0	1	2
5... uyusukluk hissinden kurtulmak için acı oluşturmuş olurum	0	1	2
6...intihar girişimi dürtümden kaçınmış olurum	0	1	2
7...heyecan ve coşku yaşatan bir şey yapmış olurum	0	1	2
8...akranlarımla aramda bir bağ kurulmuş olur	0	1	2
9...başkalarının hissettiğim duygusal acının boyutunu anlamalarını sağlamış olurum	0	1	2
10...acıya dayanıklılığımı görmüş olurum	0	1	2
15...başkalarından ayrı olduğumu göstermiş olurum	0	1	2
16...değersiz veya akılsızlığımdan dolayı kendime duyduğum öfkeyi göstermiş olurum	0	1	2
17...duygusal stresime kıyasla baş etmesi daha kolay olan bir fiziksel yara yaratmış olurum	0	1	2
18...fiziksel acı bile olsa bir şeyler hissetmiş olurum (hiçbir şey hissetmemektense)	0	1	2

Ek 5. Hırs Ölçeği (HÖ) Örnek Maddeleri

Aşağıda size bazı maddeler sunulmuştur. Bu ifadelerden her birine ne kadar katıldığınızı belirtebileceğiniz “Kesinlikle Katılmıyorum” ile “Tamamen Katılıyorum” arasında değişen 1’den 5’e kadar rakamlar verilmiştir. Bunun için, her maddeyi dikkatlice okumanız ve ifadenin karşısındaki seçeneklerde size en uygun olan kutuyu işaretlemeniz yeterlidir.

	Maddeler	Kesinlikle Katılmıyorum				Tamamen Katılıyorum
1	Hırslı biriyim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Zorlu amaçlara sahibim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Büyük işler başarmak benim için çok önemlidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Ek 6. Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul İzni

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-34183927-020-00000945617

15.05.2024

Konu : Başvurunuz Hk

Sayın: Yağmur UZ

Hükümlülerde Önem Arayışı ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişkide Hırsın Aracı Rolü başlıklı ve 2024/02-104 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş ve toplantıya katılan kurul üyelerinin oy birliği ile başvurunuzun hakkında “**UYGUNDUR**” kararı verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Eyup AKIN
Kurul Başkanı

Ek 7 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden 19.07.2024 tarih ve E-57292265-204.04-969/119713 sayılı yazı

**T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü**

Sayı : E-57292265-204.04-969/119713
Konu : Yağmur UZ'un Araştırma Talebi

19.07.2024

EREĞLİ(KONYA) CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : 17/05/2024 tarihli ve E-52924936-2024/5755-2024/5755 sayılı yazınız.

Ereğli (Konya) 1 No.lu Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda psikolog olarak görev yapmakta olan, aynı zamanda Aksaray Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Yağmur UZ'un "*Hükümlülerde Önem Arayışı ile Kendine Zarar Verme Davranışı Arasındaki İlişki ve Hırsın Aracı Rolü*" konulu çalışması için Ereğli Açık Ceza İnfaz Kurumu, Ereğli Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Ereğli 1 No.lu Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Ereğli 2 No.lu Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarındaki hükümlüler ile anket yapma talebine ilişkin ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu bilimsel araştırma; kurumların belirleyeceği gün ve saatlerde, çalışmaya katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilmesi ve bilgilendirilmiş onam formu doldurulması, **terör suçundan hükümlü ve tutukluların çalışmaya dahil edilmemesi**, araştırmanın konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin çalışmayı yapacak kişi tarafından Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün izni olmaksızın yayımlanmaması koşullarıyla uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye ve ceza infaz kurumlarına bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâcim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Ek : İlgi yazı ve ekleri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://vatandas.uyap.gov.tr>

Hacı Bayram Mahallesi Ağah Efendi Caddesi 12/1 Altındağ/ANKARA
Telefon No : (0 312) 507 04 00 Faks No: (0312) 223 60 07
e-posta : cte.pes@adalet.gov.tr İnternet Adresi :www.cte.adalet.gov.tr
Kep Adresi : adalctebakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Tuhsin KARA
Şube Müdürü
Telefon No : (0312) 507 05 09

UYAP Bilgi Sistemlerindeki bu dokümana <https://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden exDXk4 - Alqz/T1 - w2K0112 - cYk53w= ile erişebilirsiniz

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin AdıSoyadı: Yağmur YAĞIZ		EYET
Kapak		
1	Tez başlığı, tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, abstract, giriş, sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

İmza

:

Danışman Adı Soyadı : Dr. Öğretim Üyesi Ekrem Sedat ŞAHİN